

Σχολείο και Ζωή

12

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ'
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
1963

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Έκδίδεται τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεῖα: Περικλέους 21 — Ἀθήναι	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Ἑσωτερικοῦ: Ἑτησίᾳ Δρχ. 90 Γιά τὰ Σχολεῖα » 90 Γιά τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 60 Τὸ τεύχος » 8 Ἐξωτερικοῦ: Γιά Ἐκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Ἑτησίᾳ). Γιά σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Ἑτησίᾳ). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται. Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθήνας (Κ). Τηλ. 27-173.
«L' ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Périclès 21 — Athènes Année 11 DÉCEMBRE 1963	
ΕΤΟΣ ΙΑ'	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1963
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι: Γερ. Α. Γεωργιάδης Ὁδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692	

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεῖα μας ὉΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 227.173

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκης: Μαθητικὴ κόπωση	σελ. 513
Εὐρ. Σούρλα: Ἀθηναγόρας ἀπὸ τὸ Βασιλικὸν τοῦ Πωγωνίου	» 518
Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Ἡ Παιδεία στὴν Κύπρο	» 522
Μέλητ. Ἀγγελοπούλου: Μέτρα διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τοῦ Δημοτ. Σχολείου	» 531
Δημητρ. Κωταντούλα: Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ μήκους καὶ βάρους τῶν μαθητῶν μας	» 533
Γ. Α. Βασδέκη: Ἕνας δάσκαλος στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς	» 538
Χαρ. Βενιζέλου: Πρακτικαὶ ὁδηγίαι ἀνατροφῆς καὶ διαπαιδαγωγώσεως τῶν παιδιῶν	» 543
Διεθνὴς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 546
Ἑλληνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 549
Δ. Καπὼνης: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 555

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΑ'

Δεκέμβριος

Τεύχος 12

Μαθητικὴ κόπωση

Ἡ καμπύλη τῇ παιδικῇ ἐργασίας ἐπηρεάζεται ἐξαιρετικὰ ἀπὸ τὴν κόπωση. Ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἐτοιμότης τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεως ἐλαττώνεται, ὁ ρυθμὸς τῆς ἐργασίας χαλαρώνεται, σφάλματα ὑπεισέρχονται καὶ ἡ ὅλη ἐργασία χειροτερεύει. Ἡ ψυχολογία ἔχει ἐρευνήσῃ διεξοδικὰ τὸ πρόβλημα τῆς κοπώσεως, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ μᾶς πῇ, τί τέλος πάντων εἶναι ἡ κόπωση. Καὶ στὸ ἐρώτημα ἀκόμη, πότε ἀρχίζει ἡ κόπωση; δίνονται διάφορες ἀπαντήσεις. Γενικὰ πιστεύομε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κουράζεται, ὅταν καταναλωθῇ ὁρισμένο ποσὸ τῆς ἐνεργείας του.

Ἡ ἐξήγησις εἶναι σαφής. Ὁ Λεβὶν καὶ ὁ Κάρστεν ὁμῶς ἀντιτάσσουν τὴ θεωρίαν: Ἡ κόπωση ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ φθάσωμε σὲ ὁρισμένο βαθμὸ ψυχικοῦ κορεσμοῦ. Μὲ παρόμοιο τρόπο δικαιολογοῦν τὸ φαινόμενο ὁ Χίλλ καὶ ὁ Σαλομόν: Ἀναπτύσσονται, μᾶς λένε, ἐμπόδια στὴν πορεία τῶν δράσεων, ποὺ ἀρχισαν.

Ὅσο καλὰ κι ἂν θεμελιώνονται οἱ θεωρίαι αὐτές, ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ προεῖπωμε ἢ νὰ καθορίσωμε μιὰ γιὰ πάντα, ἂν μιὰ σχολικὴ ἐργασία κουράζῃ γρήγορα ἢ ἀργά. Ἀνισοὶ δασκάλοι, ἀνισὰ ὕλικά, ἀνισὰ βιβλία παραλύουν τὴ δύναμιν τῆς ἐργασίας καὶ καταπιέζουν τὴν ἐπίδοσιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος «ἀνισοὶ» παρουσιάζει διαφορὰς φάσεις. Ὅ,τι δὲν ἐνδιαφέρει καθόλου τὸν μαθητὴ τῶν 13 χρόνων, τραβᾷ συχνὰ τὸν ἑφηβο τῶν 17 καὶ 18 χρόνων, νὰ ἀσχοληθῇ μόνος του μὲ αὐτό. Δὲν κουράζουν οἱ ἀπαιτήσεις, ἀλλὰ οἱ «κλιματικές», οἱ κοινωνικὲς καὶ ψυχικὲς συνθήκες, κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες γίνεται ἡ ἐργασία: ἡ «ἀτμόσφαιρα» τοῦ σχολείου δίνει ὅλο τὸν τόνο. Ὅταν ὁ μαθητὴς ζῇ μέσα σὲ δυσάρεστο περιβάλλον, ὅταν ὑποχρεώνεται νὰ ἐργαστῇ, ὅταν βλέπῃ ὅτι παραφορτώνεται χωρὶς λόγο, τότε ἡ ἐπίδοσίν του κατεβαίνει γρήγορα. Ὁ δάσκαλος, ποὺ ἔρει νὰ ἀφυπνίσῃ τὴ φυσικὴ

Β. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΜΕΡΟΜ. 11-8-93

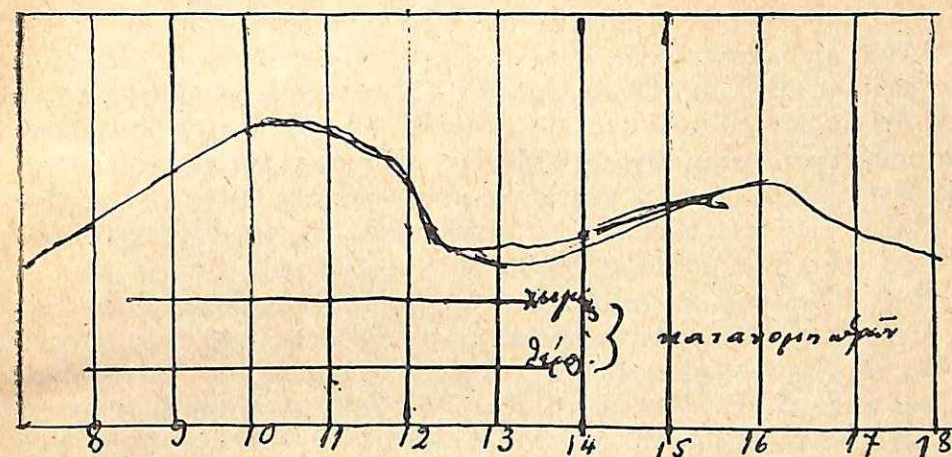
ΑΡΙΘ. 46415

δημιουργική δύναμη και τη χαρά τῶν παιδιῶν, πού καθοδηγεῖ τὴν τάξη του σὲ μεγάλα καὶ ἀξιόλογα θέματα, πού ἐγγυῶνται τὴ χαρὰ τῆς ἄμεσης ἐπιτυχίας, δὲν γνωρίζει τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς κοπώσεως, τῆς ἀπροθυμίας καὶ ἀδιαφορίας. Ἡ ἐκούσια ἐργασία ἐπίσης τελειώνει μὲ κάποια κόπωση καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χαλάρωση. Αὐτὸ γίνεται μὲ τὴ φυσικὴ πορεία τῆς παιδαγωγικῆς ἐνεργείας, ὅπου ἡ ἐργασία τελικὰ μεταβάλλεται σὲ ἐορταστικὴ ὥρα. Ἐδῶ ξεθυμαίνομε σωματικὰ καὶ παρακολουθοῦμε μὲ ἀπόλαυση, πῶς ἐπενεργεῖ σὲ ὅλους ἡ ἐπίδοσή μας. Τὸ παιδί χρειάζεται τὸ συναίσθημα τῆς ἐπιτυχίας, τὴ χαρὰ τοῦ ἐρευνητῆ καὶ τοῦ ἐφευρέτη, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ αὐτοπεποίθηση, γιὰ νὰ γίνῃ ἐλεύθερος καὶ αὐτοδύναμος. Μὲ τὴν ἀσχολία τους σ' ἓνα φυσικὸ θέμα πού δὲν ἔχει μεγάλη σχέση μὲ τὸ διδακτικὸ καὶ ἀναγνωστικὸ βιβλίον τοῦ παλίου καιροῦ, τὰ παιδιά ξεπερνοῦν τὸν ἑαυτό τους, μαθαίνουν νὰ διατηροῦν πράγματα, πού δὲν θὰ μπορούσαμε συνήθως νὰ τοὺς ζητήσουμε.

Υπάρχουν ἐποχές, πού τὰ παιδιά κουράζονται πολὺ εὐκολά. Ἡ ἐποχὴ πρὸ πάντων τῆς δεύτερης ἀναπτύξεως ἀπὸ τὸ δωδέκατο ὡς τὸ δέκατο πέμπτο ἔτος τῆς ἡλικίας. Εἶναι ὁ χρόνος, πού ἀρχίζει νὰ φανερωῖται ἡ ὠριμότης. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς εὐκολώτερης κοπώσεως, γιὰ τὰ κορίτσια φυσικὰ πιδ πολὺ ἀπὸ τὰ ἀγόρια. Ἐδῶ τὰ παιδιά ἐνεργοῦν ἀπὸ κάποιο πληθωρισμὸ δυνάμεως καὶ εἶναι χαρούμενα, αἰσιόδοξα καὶ δημιουργικά.

Γιὰ τὶς κανονικὰ ἐπανερχόμενες ταλαντεύσεις τῆς κοπώσεως πρέπει νὰ δείξωμε ἐνδιαφέρον. Εἶναι ἀντίστοιχες πρὸς τὸν σωματικὸ ρυθμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πορεία τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Ἡ σωματικὴ ικανότης τῆς ἐπιδόσεως βρίσκεται στὸ μέγιστο σημεῖο ἀπὸ τὸν Μάιο ὡς τὸν Ἰούνιο καὶ μετὰξὺ Ὀκτωβρίου καὶ Μαΐου, ἡ πνευματικὴ ικανότης μετὰξὺ Ὀκτωβρίου καὶ Ἰανουαρίου. Στὸ κατώτατο ἐπίπεδο βρίσκεται τοὺς μῆνες Ἰούλιο καὶ Αὐγουστο. Ἡ ἀνοιξιάτικη κόπωση παρατηρεῖται πολὺ καθαρά ἀπὸ τὸ τέλος Φεβρουαρίου ἢ τὴν ἀρχὴ Μαρτίου. Καὶ οἱ ὥρες τῆς ἡμέρας ἐπίσης παρουσιάζουν ταλαντεύσεις ἐπιδόσεως. Ἡ εἰκόνα ὁμως διαταράσσεται μὲ τὶς οἰκιακὰς καὶ σχολικὰς συνθῆκες καὶ συνήθειες τῆς ἐργασίας. Μετὰ τὸν νυκτερινὸ ὕπνο ὑψώνεται ἡ καμπύλῃ τῆς ἐπιδόσεως μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρες καὶ φθάνει στὸ ἀνώτατο σημεῖο μετὰξὺ τῶν 9 καὶ 11 π.μ. Ἐπακολουθεῖ ἡ μεσημβρινὴ πτώση μετὰξὺ τῆς 13 καὶ 14 μ.μ. σὲ ἐξαιρετικὰ χαμηλὸ ἐπίπεδο. Μετὰξὺ τῶν 15 καὶ 17 μ.μ. ἀνεβαίνει πάλι ἡ ἐπίδοση σὲ κάποιο χαμηλὸ μεταμεσημβρινὸ ὕψος.

Ἄν τὸ σχολεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο στὶς ὥρες τῆς πτώσεως τῆς καμπύλης μετὰξὺ τῆς 13ης καὶ 15ης, νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν μαθητὴ ἐπιδόσεις, πρέπει νὰ ξέρῃ, ὅτι γι' αὐτὲς πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰδικὰ δυνάμεις, ἡ κατανάλωση ἐνεργείας ἐπομένως εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ πρέπει ἀντίστοιχα νὰ ἐπακολουθήσῃ χαλάρωση.

Τὸ ζήτημα τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐβδομάδος εἶναι φανερό. Πολλοὶ χαρακτηρίζουν τὴ Δευτέρα καὶ Τρίτη τῆς ἐβδομάδος ὡς καλύτερες ἡμέρες ἐργασίας. Τὸ κατώτερο σημεῖο τῆς ἐβδομάδος σημειώνεται τὴν Παρασκευή. Τὸ Σάββατο ἀνεβαίνει πάλι ἐλαφρὰ ἡ καμπύλῃ τῆς ἐπιδόσεως. Τὴ Δευτέρα δὲν ἀρχίζει ἀμέσως ἡ δύναμη τῆς ἐπιδόσεως. Ὁ μαθητὴς ἔχει ἀνάγκη νὰ προσαρμοστῇ ἀπὸ δυὸ ὡς τρεῖς ὥρες.

Στὸ ἐρώτημα ποῖο μάθημα κουράζει πιδ γρήγορα καὶ πιδ δυνατά, δὲν ὑπάρχει ὁμόφωνη καὶ ἀναντίρρητη ἀπάντηση. Τὰ μαθηματικά, Λατινικά καὶ ἀρχαῖα Ἑλληνικά θεωροῦνται ὡς τὰ πιδ κουραστικά μαθήματα.

Ὅπως κι ἂν εἶναι, ὁ δάσκαλος θὰ πρέπει νὰ προσέχῃ τὴ φυσικὴ καμπύλῃ τῆς ἡμέρας. Δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης νὰ ἀρχίζωμε τὴν ἡμέρα μὲ τὴν ἀριθμητικὴν, γιὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνωμε ἀπὸ πρὶν ὀλόκληρη τὴν προμεσημβρινὴ ἐργασία. Ἡ ἐναλλαγὴ ἀνεβάζει τὴν ἐπίδοση. Ἡ γνήσια ἐργασία, ὅπου σ' ἓνα θέμα ἀναμιγνύονται σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐπίδοση, φέρνει ἀβίαστα τὴ φυσικὴ ἐξουδετέρωση τῆς κοπώσεως, γιὰτὶ ἡ ἡμέρα τελειώνει μὲ ἐργασίες σχολικῆς τάξεως. Οἱ ἀναγκαῖες μεγάλες κινήσεις, πού γίνονται γι' αὐτό, ἀνακινοῦν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, ὥστε ἡ κόπωση νὰ προχωρῇ μὲ ἀργότερο ρυθμὸ.

Κάθε μαθητὴς μπορεῖ ἐπίσης, ἂν τὸ θεωρῇ ἀναγκαῖο, νὰ διακόπτῃ τὴν ἐργασία του καὶ νὰ ζητῇ ἄλλη ἀπασχόληση. Πραγματικὴ ἀνάπαυση ἀρχίζει μόνον, ὅταν ἡ νέα δραστηριότης εἶναι τόσο πολὺ εὐκολή, ὥστε νὰ ἐξομαλύνεται πάλι μέσα στὰ κύτταρα ἡ διαταραχὴ τῆς φυσιολογικο-χημικῆς ἰσορροπίας, πού προκάλεσε ἡ ἐνταση. Συχνὰ ὁ δάσκαλος θὰ συναθροίσῃ γύρω του σὲ κύκλο τὰ παιδιά του καὶ θὰ διηγῇτὰ σ' αὐτὰ («ἱστορία»): πῶς ἦταν ἄλλοτε! — πῶς εἶναι σ' ἄλλα μέρη. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ ἀναζωογονοῦνται πάλι γρήγορα οἱ καταναλωμένες δυνάμεις.

Σημαντικὸς ρόλος ἀναγνωρίζεται στὸ σπύρ. Ὅταν μετὰ τρεῖς,

τέσσερεις ὥρες ἀκίνησιος φθάνουμε στὸ «νεκρὸ σημεῖο» μπορεῖ μιὰ ὥρα σπὸρ πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἢ τὸ βράδυ νὰ χαλαρώσῃ τὸ σῶμα.

Ἄν ἡ σχολικὴ ἐπίδοση ἀνυψώνεται μὲ τὴν κατανομὴ τῆς διδασκαλίας εἶναι ἀβέβαιο. Ὅπωςδήποτε θὰ ἔπρεπε νὰ προσφέρεται τὸ μεσημεριάτικο φαγητὸ στὸ σχολεῖο καὶ νὰ παρεμβάλλεται μιὰ δίωρη ἀνάπαυση, πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ ἀνοδος τῆς καμπύλης τῆς ἀπογευματινῆς ἐργασίας γιὰ τὰ μαθήματα τῆς μουσικῆς, τῆς χειροτεχνίας, τῶν σπὸρ καὶ ἄλλων ἀσκήσεων. Εἶναι πολὺ καλὰ, ἂν τὸ ἀπόγευμα μένῃ ἐλεύθερο γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ κήπου.

Συχνὰ ἔρχονται τὰ παιδιὰ κουρασμένα στὸ σχολεῖο. Στὸ σπίτι τους εἶναι ὅλα πολὺ στενόχωρα καὶ μικρά. Ὁ κοιτώνας εἶναι κοινὸς γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας καὶ εἶναι σύγχρονα δωμάτιο κατοικίας καὶ καθημερινὸ καταφύγιο. Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ παιδί βρίσκῃ μιὰ γωνιά γιὰ νὰ τελειώσῃ τὴ σχολικὴ του ἐργασία, δὲν περισεύει ὅμως κανέναν χῶρος γιὰ τὶς ἐκδηλώσεις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, γιὰ τὴν κίνηση τῶν χειρῶν, τῶν ἀγκῶνων, τῶν ποδιῶν. Ἡ κατοικία εἶναι σὰν κλουβί· καμιά ἀπλοχωριά γιὰ τὸ παιδί, ποὺ ζητεῖ τὴν κίνηση καὶ τὴν περιπέτεια.

Συχνὰ ἐπίσης διαταράσσεται τόσο πολὺ ὁ ρυθμὸς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν ἀκατάλληλο χρόνον καὶ τὴν ἐναλλαγὴ τῆς ἐργασίας, ὥστε τὰ παιδιὰ δὲν μποροῦν ν' ἀποκτήσουν πλήρη χαλάρωση, ὁλοκληρωμένο νυκτερινὸ ξεκούρασμα καὶ πλούσιον ἐλεύθερο χρόνον. Ἀπὸ τὸ σπίτι λείπει ἡ ἡσυχία καὶ ἡ σιωπή. Ραδιόφωνο, δυνατὲς ἐρεθιστικὲς ὁμιλίαι, θόρυβοι καὶ κραυγὲς ἐνοχλοῦν τὰ αἰσθητήρια νεῦρα τῶν παιδιῶν. Ἀπὸ τὸν κόσμον «οἰκογένεια» λείπουν ὅλα, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἀποβῇ τόπος ἀσφαλείας, ἀναπαύσεως καὶ ἀνανεώσεως τῶν δυνάμεων.

Ἀπὸ τίς ἔρευνες, ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν κόπωση, προκύπτει ὅτι τὰ παιδιὰ μας δὲν στεροῦνται τίποτε ἄλλο περισσότερο γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους ὅσο στεροῦνται τὴ θαλπωρὴ τῆς φωλιᾶς, τὸ συναίσθημα τῆς ἀπόλυτης ἀσφάλειας καὶ βεβαιότητος μέσα σ' ἓνα ζεστὸ σπίτι. Ὅταν τὸ πατρικὸ σπίτι δὲν ἔχῃ τὸν χαρακτήρα τῆς φωλιᾶς, τὸ σχολεῖο καὶ ἡ σχολικὴ αἵθουσα πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ τὸν ἀποκτήσῃ. Τὸ ἄστοργα παραμελημένο ἐξωτερικόν, ἡ παγερὴ, γυμνὴ καὶ μουχλιασμένη ἀτμόσφαιρα πρέπει νὰ ἀνήκουν στὴν περασμένη ἐποχὴ. Στὴν ἀνάγκη θὰ μποροῦσαν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ, μὲ τίς ὁδηγίες τῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων, ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὰ σχολικὰ κτήρια, νὰ ἐμφυσήσουν ὁμορφιὰ καὶ ζεστασιὰ στοὺς ἀνιαροὺς, μονότονους καὶ ἀπρόσωπους χώρους. Ὁ μαθητὴς ἐπίσης δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἓνα ἀπλὸ νούμερο τοῦ σχολικοῦ καταλόγου, ἀλλὰ ἓνας ἄνθρωπος ποὺ τὸν γνωρίζουν καὶ τὸν ἐκτιμοῦν μέσα στὸν δικόν του κόσμον, τὸν κόσμον τοῦ σχολείου. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἔπρεπε καμιά τάξη τοῦ σχολείου νὰ ἔχῃ παραπάνω ἀπὸ 25 παιδιά. Σὲ κάθε παραπάνω δραχμὴ ποὺ ξοδεύεται ἐδῶ, ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογη τουλάχιστον οἰκονομία στὴν περιοχὴ τῆς ἀσφάλειας καὶ τῆς φροντίδας.

Σ' ἓνα τέτοιο σχολεῖο τῆς ἡσυχῆς ζωῆς οἱ διδάσκοντες δὲν θὰ ἀπορρίπτουν καὶ δὲν θὰ ἀναγκάζονται νὰ ταλαιπωροῦν τὰ παιδιά ἀπὸ ἐξέταση σὲ ἐξέταση, ἀλλὰ θὰ ζητοῦν ἐργασίες, ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὸ γενικὸ καλόν.

Ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τοῦ σχολείου δὲν συντελεῖ συνήθως στὴν ἀπολύτρωση τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ψυχικὴ καταπίεση, τὸ ἀγχος, τὸν ἐκνευρισμὸ καὶ τὸν φόβο. Γιὰ νὰ γίνῃ εὐχάριστο καὶ ἐλκυστικὸ τὸ σχολεῖο, εἰσάγει στὸν κόσμον του φαινόμενα καὶ ἐρεθίσματα, ποὺ λείπουν φυσικὰ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν. Τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς ἐποπτικῆς, σύγχρονης καὶ ζωντανῆς διδασκαλίας, ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐρασιτεχνικὰ μὲ πάθος καὶ ρητορικὴ, μὲ κινηματογράφον, ραδιόφωνο καὶ τηλεόραση, ὁδηγοῦν σὲ ὑπερτροφία καὶ ἄμβλυνση. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ «μοντέρνα» διδακτικὴ ἐργασία χάνεται ἐπίσης ἡ ὑγιεινὴ διάθροωση τῆς διδασκαλίας, χάνεται δηλαδὴ ἡ ἐναλλαγὴ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς, τῆς ἐντυπώσεως καὶ ἐκφράσεως, τῆς ἐντάσεως καὶ χαλάρωσεως, λείπει ἡ φυσικὴ ἐξίσωση καὶ ἰσορροπία.

Τὸ ζήτημα τῶν διαλειμμάτων καὶ τοῦ ξεκουράσματος εἶναι πολὺ σπουδαῖο. Ἀριστα ἐνεργεῖ ὁ δάσκαλος, στὴν τάξη τοῦ ὁποίου κάθε μαθητὴς μπορεῖ νὰ διαλέξῃ «τὸ δικόν του τμήμα τῆς ἐργασίας» ἀπὸ τὸ γενικὸ θέμα καὶ νὰ ἐργάζεται μὲ τὸ δικόν του ρυθμό, χωρὶς νὰ ἐξαρθᾶται καθόλου ἀπὸ τὸν γείτονα συμμαθητὴ του ἢ ἀπὸ τὸ σύνολο. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ μόνον ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία· γι' αὐτὴν ἰσχύει ὁ νόμος: τὸ πιὸ ἀδύνατον μέλος τῆς ὁμάδας καθορίζει τὴ διάρκειαν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἀνάπαυση.

Ἐκεῖ, ὅπου οἱ σχολικὲς συνθῆκες δὲν εἶναι πολὺ εὐνοϊκὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἰσχύουν τὰ ἑξῆς: Ὅπου ἡ ἐργασία μπορεῖ νὰ τελειώσῃ διὰ μιᾶς, χωρὶς νὰ διαταράσσεται μὲ μικρὰ διαλείμματα, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐργασίας καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἐργασίας φθάνουν σὲ ὑψιστὸ βαθμό. Τὰ τυπικὰ διαλείμματα τῶν 5 καὶ 10 λεπτῶν ὕστερα ἀπὸ κάθε ὥρα, δὲν ἀπομακρύνουν φυσικὰ τὴν κόπωση, καταστρέφουν ὅμως τὰ «ἐρεθίσματα», κατεριπώνουν τὸ οἰκοδόμημα τῶν παραστάσεων καὶ ὑποχρεώνουν σὲ νέα ἀνοικοδόμησι ἐνὸς νέου κύκλου συνειρμικῶν παραστάσεων.

Ἡ ἐπιστημονικὴ διδαχὴ τῆς ἐργασίας σήμερον ἀπορρίπτει τὴν ὥραν τῶν 45 λεπτῶν καὶ τὴ συμμετρικὴ κατανομὴ τῶν μαθημάτων σὲ ἑβδομαδιαῖες ὥρες. Ἡ ἐκμάθηση διαφόρων ὕλικῶν μὲ τὸν σημερινὸ τρόπο ἐμποδίζει τὴν ἀπόκτηση ἐνὸς σταθεροῦ ἀποθέματος γνώσεων. Οἱ παλαιότεροι δασκάλοι πιστεύουν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποχωριστοῦν ἀπὸ τὴν γνωστὴ κατανομὴ τῶν ὥρῶν, παραβλέπουν τὸ γεγονὸς ὅτι ἐμεῖς σήμερον «μαθαίνομε» πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα πρὶν ἐμπιστεύονταν στὴν παιδικὴ μνήμη. Ὅποιος διατηρεῖ ἀκόμη τὰ τετράδια τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀπὸ τὴν προπολεμικὴ ἐποχὴ ἢ τὸ ἐβδομαδιαῖον πρόγραμμα του, αὐτὸς μπορεῖ νὰ λογαριάσῃ, πόσο λίγα πράγματα ἐντυπώνονταν τότε κάθε ἐβδομάδα.

Γ. Ζομπανάκης

Πατριδογνωστικοί αντίλαλοι από την επίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Ἑπείρον

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Ο ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΤΟΥ ΠΩΓΩΝΙΟΥ * ΚΑΙ ΤΟ ΦΕΓΓΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΕΘΛΙΑΣ ΓΗΣ ΤΟΥ

Οἱ ξενητεμένοι στὰ ξένα, ζοῦν τὴν Πατρίδα τους.
ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

I

Ἦρθε,
Προσκύνησε,
Ἀγκάλιασε,
Δάκρυσε,
Ἐνοστάλησε,
Εὐλόγησε.

Ποῖός;
Ἀθηναγόρας ὁ ἀπὸ τὸ Βασιλικόν τοῦ Πωγωνίου.

* Ἀντίγραφο διεξαχθείσης ἀλληλογραφίας μετὰ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Πατριάρχου:

Ἀθῆναι 5 Ὀκτωβρίου 1963

Πρὸς

τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα
τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Ἀθηναγόραν

Παναγιώτατε!

Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος εἰς τὴν Ἑπείρον μας καὶ τὴν Γενέθλιαν Γῆν Σας, ἀφύπνισε εἰς τὴν ψυχὴν μου—μέσα εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς Φθινοπωριάτικης οἰωπῆς—τὸν Πατριδογνωστικὸν ἐκείνον ἀντίλαλον, ὅστις μετουσιωθείς εἰς τὸ συνημμένον ἄρθρον μας, ἀποτελεῖ προβολὴν καὶ ἐξωτερικεύσιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀρμονίας τῆς ὠλοκληρωμένης προσωπικότητός Σας, ὡς καὶ τῆς Βιβλικῆς Μορφῆς Σας ἥτις δέον ὅπως προβάλλεται ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὴν θολὴν σημερινὴ ἐποχὴ μας.

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος
πειθήνιον τέκνον
εὐλαβῶς

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

Ἀθηναγόρας

Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης
κ.κ. Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Τῷ Ἐλλογίμῳ Κυρίῳ Εὐριπίδῃ Σούρλα, Παιδαγωγῷ, τέκνον ἡμῶν ἐν Κυρίῳ
ἀγαπητῷ, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ,

Εἰς Ἀθήνας

Ὡς ἐνθυμούμεθα ζωηρῶς τὴν ὑμετέραν Ἐλλογιμότητα, πολλὴν τὴν χάριν ἐδοκιμάσαμεν κομισάμενοι καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συγκινήσεως διεξεληθόντες τὸ ἀπὸ τῆς Ε' τοῦ τρέχοντος μηνὸς Ὀκτωβρίου γράμμα αὐτῆς, ὡς καὶ τὸ συνημμένως ἀποσταλὲν ἡμῖν ἄρθρον αὐτῆς, σχετικὸν πρὸς τὸ προσκύνημα ἡμῶν εἰς τὴν κοινὴν Γενέτειραν.

Εὐχαριστοῦντες θερμῶς ἐπὶ τούτοις καὶ ἀπονέμοντες ὑμῖν καὶ τοῖς ἀγαπητοῖς οἰκείοις ὑμῶν ὀλόθυμον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογίαν, ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Κυρίου

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

ἀλεξ Ὀκτωβρίου ι'

Μετ' ἀγάπης πολλῆς
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

II

Ἦρθε;

Ποῦ;

Στὸ Βασιλικόν.

Στὴν Γενέθλια Γῆ του, στὴν ἀγκάλῃ τῆς ὁποίας ζοῦσαν τὰ περασμένα Του, κάτω ἀπὸ τὸ φτερό τοῦ περασμένου ὄνειρου.

Ἦρθε!

Ποῦ;

Στὴν Γενέθλια Γῆ του, στοῦ πύρινου πόθου του τὸ κῆμα καὶ στὴν

Ὁ Ἀθηναγόρας ὡς προσκυνητὴς στὴ Γενέθλια Γῆ του,
καταφιλεῖ τὸν Τάφο τοῦ Πατέρα του.

πηγὴ τὴν ἀναβρυτικὴν τοῦ ἔχει κλείσει μέσα στοὺς κόλπους τῆς τὴν ἀγάπης τοῦ δοξασμένου αὐτοῦ παιδιοῦ τῆς.

Ἦρθε!

Ποῦ;

Στὴν Γενέθλια Γῆ Του.

Στὸ βαθὺ λίκνον, ὅπου ἀναπαύονται οἱ τόφοι τῶν προγόνων Του, στὸν βωμὸν τοῦ πεπρωμένου καὶ στὴν προσταγὴ τὴν ἀκλόνητη τῆς Μοίρας.

Ἦρθε!

Ποῦ;

Στὴν Γενέθλια Γῆ Του, γιὰ νὰ ἀγκαλιάσει ξανά τὸ φέγγος Της, κα-

θώς και κάθε τι που δέθηκε με της παιδικής Του ηλικίας τες έπιζήσεις.

Ήρθε!

Ποῦ;

Στὴν Γενέθλια Γῆ Του, πὺ φῶτιζε μὲ τὴ θύμησή Της χρόνια γιὰ χρόνια—σαράντα δλόκληρα—τὴν νοσταλγίαν Του.

III

Προσκύνησε!

Τί;

Τοὺς τάφους τῶν Προγόνων Του!

Τὸν τάφον τοῦ Πατέρα Του!

IV

Ἀγκάλιασε!

Τί;

Τὸ Σπίτι Του τὸ Πατρικὸ καὶ ἀναπαύθηκε στὸ ντιβάνι του τὸ παλὸ, μὲ τὰ παλὰ στρωσίδια καὶ τες μάλλινες καρπέτες καὶ μὲ τὰ παλὰ σαρακοφαγώμενα μπουῶλα.

Καὶ ἐν συνεχείᾳ:

Κοιμήθηκε στὸ δωμάτιο μὲ τὸ χαμηλοντάβανο ἐκεῖνο πὺ φωτιζόντανε στὰ χρόνια του τὰ παιδικὰ ἀπὸ τες σπῖθες πὺ ἐξεπέμποντο ἀπὸ τὴν φωτιά πὺ ἔκαιε στὸ τζάκι καὶ ἀντικρύζοντας στὴν γωνιά τὸ παλὸ εἰκονοστάσι, παραδόθηκε στὴν ρέμβη ἐκεῖνη τῆς γλυκεῖας ὀπτασίας τῶν περασμένων, πὺ σὰν ὄνειρο φτερούγιζαν κοντὰ Του.

Εἶχε παραγγείλει στὰ γράμματά Του πρὸς τὴν νύφη Του «νὰ βαστάξουν τὰ παλὰ ὅπως εἶναι», γιὰτὶ ἤθελε «νὰ τὰ ξαναδῇ».

Καὶ ὁ πόθος Του αὐτὸς ὁ νοσταλγικὸς ἐξεπληρώθη.

V

Ἐδάκρυσε!

Πότε;

Ὅταν στὴν Κόνιτσα—τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτὴν τῶν μαθητικῶν Του χρόνων—τὸν ἀγκάλιασε ἡ τυφλὴ παλὰ δασκάλα του—Οὐρανία Τσιγαρίδου—κύπτουσα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν 94 χρόνων τῆς καὶ χαιρετίζοντάς Τον τοῦ μίλησε μὲ τρεμάμενη φωνή:

«Παιδί μου, δὲν Σὲ βλέπω μὲ τὰ μάτια. Σὲ βλέπω ὅμως μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου»!

Ὡ ἀνεξιχνίαστη μορφὴ ἀγάπης Πεσταλοτσείου πὺ ἐνεφώλευε στὴν καρδιά παλῶν Μορφῶν Δασκάλων καὶ Διδασκαλισσῶν τῶν μαύρων χρόνων τῆς δουλειᾶς τοῦ Ἔθνους μας!

Καὶ ἡ συγκινητικὴ αὐτὴ συνάντησις τοῦ Πατριάρχου μὲ τὴν γηραιὰν Δασκάλα Του, φέρει στὴν θύμησή μας μιὰ παρόμοια συνάντησις—μοναδικὴ εἰς τὰ παγκόσμια ἐκπαιδευτικὰ χρονικά—τὴν συνάντησις δηλαδὴ τοῦ διασήμου Γάλλου Carnot, Μέλους τῆς Συμβατικῆς Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, μὲ τὸν γηραλέον διδάσκαλον τοῦ χωριοῦ Του—στὸ Noley—ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχε ἀντλήσει τὰ πρῶτα γράμματα καὶ τὸν ὁποῖον—δταν μετὰ τριακονταετίαν καὶ πλέον ἐπανῆλθε στὸ χωριό—εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σχολείου Τὸν ἡσπάσθη κατασυγκινημένος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του εἰς τοὺς ὁποίους ἐδίδασκε ἀκόμη, προβάλλοντάς ἐνώπιόν τους μὲ τὰ κάτασπρα μαλλιά τῆς κεφαλῆς του.

Ἀποτεινόμενος δὲ ὁ διάσημος Carnot στοὺς μαθητὰς εἶπε:

«Νὰ ἀγαπᾶτε τὸν δάσκαλό Σας ὁ ὁποῖος Σᾶς περιβάλλει μὲ τὴν ἴδια

ἀγάπη μὲ τὴν ὁποῖαν περιέβαλε καὶ ἐμένα καὶ ὁ ὁποῖος μὲ ἐδίδασκε νὰ ἀγαπῶ τὴν πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος.

Ὁ Ἀθηναγόρας εἰς μίαν συγκινητικὴν στιγμήν μὲ τὴν παλὰ δασκάλα τοῦ κ. Οὐρανίαν Τσιγαρίδου.

Σ' αὐτὸν καὶ μόνον χρεώστῳ ὅ,τι εἶμαι τώρα». Παραδείγματα διδακτικώτατα καὶ διὰ τὴν θολὴν ἐποχὴ μας.

Καὶ ἐπανερχόμεθα κατόπι τῆς ἐπιβεβλημένης αὐτῆς παρεκβάσεως στὸν Πατριάρχη μας ὅστις ἐν συνεχείᾳ:

VI

Ἐνοστάλησε!

Τί;

Τὸ σπῖτι τῆς Μάνας Του στὴν Κόνιτσαν.

Και τὸ ἐπεσκέφθη συνοδευόμενος μὲ πομπὴν ποῦ θύμιζε χορὸν ἄρχαιας τραγωδίας :

Τὴν ἀδελφὴν του,
Τὲς δύο θεῖες του,
Τὸν Νομάρχην,
Τὸν Δήμαρχον καὶ
Πλήθος λαοῦ.

Καὶ μέσα στὴν συγκινητικὴ αὐτὴ πομπὴ ξύπνησαν αἱ παλῆες θύμηςές Του γύρω ἀπὸ τὸ Ἀρχοντικὸ τῆς Μάνας Του, στοὺς τοίχους τῶν δωματίων τοῦ ὁποῖου κρεμόντανε παληότερα γιαταγάνια καὶ «καρσοφίλια».

Καὶ ὁ ἐπίλογος ὅλης αὐτῆς τῆς συγκινητικῆς πατριδογνωστικῆς μυσταγωγίας ; θὰ ἐρωτήσει ὁ ἀναγνώστης.

Ἡ εὐλογία τοῦ Πατριάρχου, ὡς κατακλείς τῆς ἐπισκέψεώς Του καὶ ὁ ἐπιγραμματικὸς ἐπίλογός Του :

«Ἦρθα νὰ προσκυνήσω τὰ λείψανα τῶν Γονέων Μου. Νὰ σεβώμεθα τὰ λείψανα τῶν Γονέων μας καὶ νὰ τηρώμεν τὰς παραδόσεις μας». Ὁ μυστικὸν φέγγος καὶ ἀκαταγώνιστη δύναμη τῆς Πατριδογνωστικῆς ἰδέας !
Εἶσαι ἡ δύναμις ποῦ φωτίζει τὴν τριγύρω μας τωρινὴ ἔρημιά.

VII

Ἐτελειώσαμε.

Ἡ ταπεινότης μας μὲ τὴν παρουσιαζομένην ὡς ἄνω εὐκαιρίαν, φέρει στὴν θύμησή της τὴν περίοδον τῆς μακρυνῆς ἐκείνης ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν πρωτογνώρισε τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα—τὸν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν—ὡς Καθηγητὴς εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ πέρασμα τεσσάρων ὁλοκλήρων δεκαετηρίδων ἀνεγνώρισε τὸν ἦχον τῆς φωνῆς Του εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν.

Δὲν ἠτύχησε νὰ ἀσπασθῇ τὴν δεξιάν Του λόγῳ τοῦ συνωστιζομένου περὶ Αὐτὸν πλήθους ἐπὶ τῇ ἀφίξει Του εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος.

Μὲ συγκίνησιν ὅμως ἀγκάλιασε τὸν Πατριδογνωστικὸν ἀντίπαλον, ὅστις ἐπληξε τ' αὐτιά του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν Του στὴν Ἡπειρό μας καὶ στὴν Γενέθλιαν Γῆν Του, τὸ Βασιλικὸν τοῦ Πωγωνίου.

Καὶ μὲ τὸν πρεπούμενο σεβασμὸ πρὸς τὴν Βιβλικὴν Μορφήν Του, φέρει ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Ἡπειρωτικοῦ Μέλλοντος» μερικὲς ὥχρες ἀπηχῆσεις ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον αὐτὸν τὸν Πατριδογνωστικόν.

Εὐριπίδης Σούρλας

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ*

Ἡ Παγκύπριος Ὁργάνωσις Ἑλλήνων Διδασκάλων (Π.Ο.Ε.Δ.) εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν ἔμνευση καὶ τὴν ἀξιέπαινη πρωτοβουλία νὰ ὀργανώσῃ στὴ Λευκωσία, ἀπὸ 2-4 Μαΐου 1962 τὸ Α' Πανελλήνιο Ἑκπαιδευτικὸ Συνέδριο Λειτουργῶν Στοιχειώδους Ἑκπαιδεύσεως, στοὺς ὁποῖο, προσκεκλημένοι, ἔλαβον μέρος καὶ (26) Ἕλληνες Δασκάλοι, ἐκπρόσωποι τῆς Διδασκαλίας.

* Διάλεξη, ποῦ ὀργάνωσε ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος Α' Περιφέρειας Ἀθηνῶν καὶ δόθηκε τὴν 20.3.63 στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Α' Δημοτικοῦ Σχολείου (Παγκράτι) ἀπὸ τὸ Γενικὸ Γραμματεῖα τῆς Διδακτικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος (Δ.Ο.Ε.) κ. Δημ. Κ. Κουτσουλέλο. Ἡ ἴδια δόθηκε ἐπίσης στὴν «Ἑστία Νέας Σμύρνης» τὴν 19.5.63 ποῦ ἐπρολόγισε ὁ κ. Γεώργ. Ζομπανάκης.

κῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος. Εὐλαβικοὶ προσκυνηταὶ στ' ἁγιασμένα καὶ ἱερὰ χρώματα τῆς ἐλεύθερης Ἑλληνικῆς Κύπρου μας, οἱ Ἑλλαδικοὶ ἀντιπρόσωποι—ἀνάμεσα στοὺς ὁποῖους καὶ ὁ ὁμιλῶν—εἶχαν τὴν πολύτιμη εὐκαιρία, κατὰ τὴν ὀκταήμερη παραμονή των στὴν θρυλικὴ Μεγαλόνησο, νὰ ζήσουν, μὲ τοὺς Κυπρίους συναδέλφους των, μέσα σὲ μιὰ ἐθνικὴ μυσταγωγία καὶ πνευματικὴ ἑξαρση, νὰ γνωρίσουν, στίς συγκλονιστικὰς τῆς λεπτομέρειες, τὴν ἱστορικὴ καὶ ἐθνικὴ ὑπόστασι τῆς Κύπρου καὶ νὰ διαπιστώσουν πόσο βαθεῖες εἶναι οἱ ρίζες τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος στὸν ἱερὸ Κυπριακὸ χῶρο.

Σκιρτᾷ ἀπὸ βαθύτατη συγκίνηση ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὅταν ἐπικοινωνῇ μὲ τὸ ἥρωϊκὸ, ἀθάνατο καὶ ὠραῖο πνεῦμα τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν μας. Στρέφεται, μὲ σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη, στοῦ παρελθόν, σκύβει εὐλαβικὰ στοῦ παρόν καὶ περήφανα ὁραματίζεται τὸ μέλλον τῆς ἥρωϊκῆς Μεγαλονήσου. Θαυμάζει τὴν ἀθάνατη καὶ δοξασμένη Κύπρο μας, ποῦ, ἀφοῦ ἐφώτισε ὁλόκληρη τὴν Οἰκουμένη μὲ τὴ λατρεῖα τῆς Ἑλευθερίας καὶ τὴν ἀγάπην στὴν αἰώνιο Μητέρα Ἑλλάδα, δημιουργεῖ τώρα τὸν ὠραῖο πολιτισμὸ τῆς.

Ἡ Κύπρος, μὲ τὴν προνομιοῦχο γεωγραφικὴ θέσιν καὶ τὸν ἀνώτερο πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς, στάθηκε, μέσα στοῦ πέρασμα τῶν αἰώνων, τὸ χρυσὸ κλειδί τοῦ παραμυθιοῦ στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Ἡ ἀκτινοβολία τῆς μορφῆς τῆς καταυγάζει κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ παγκόσμια σκέψη ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς σήμερα. Δεκατέσσερες, περίπου, αἰῶνες πρὸ Χριστοῦ, ἡ Κύπρος κατοικεῖται ἀπὸ Ἕλληνες καὶ δεκάξι αἰῶνες ἀγωνίζεται γιὰ νὰ μείνῃ Ἑλληνικὴ. Ἀπ' τὰ ἀρχαιότατα χρόνια, ὁ ἥρωϊκὸς πληθυσμὸς τῆς μιλοῦσε τὴ γλῶσσα τῶν Ἀχαιῶν στὸν πιὸ καθάριο τύπο τῆς : στὸν τύπο τῆς ὀρεινῆς Ἀρκαδίας. Ὁ Ὅμηρος μᾶς δίνει τίς πρῶτες γραπτὰς εἰδήσεις γιὰ τὴν Κύπρο. Διαβάζομε στὴν «Ἰλιάδα», ὅτι ὁ Ἀγαμέμνωνας μάχεται, κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ «ἱεροῦ πτολιέθρου», φορῶντας τὸν θώρακα, ποῦ τοῦ ἔστειλε ὁ Κινύρας, ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου, χάρισμα πολῦτιμο ἀπ' τὸν περίφημο χαλκὸ τοῦ νησιοῦ. Μέσα στ' ἀπανωτὰ κύματα τῶν βαρβάρων, ποῦ ξεσποῦν πότε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς καὶ πότε τῆς Δύσεως, ἡ Κύπρος ἀγωνίζεται νὰ κρατήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴ τῆς. Ἡ ζωὴ τῆς εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἐπανάστασι, πότε ἀνοιχτὴ, ποῦ ξεσπᾷ σὲ σκληροὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνες, καὶ πότε παθητικὴ, ποῦ φέρνει στὴν ἐπιφάνεια συγκλονιστικοὺς μάρτυρες. Εἰκοσιτέσσερες αἰῶνες, πρὶν τραγουδήσῃ ὁ Ἐθνομάρτυς τό : «καλύτερα μίᾳς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ», τὸ ἐπραγματοποίησαν ὁ Ὀνήσιλος καὶ ὁ Ἀριστόκυπρος, οἱ δυὸ ἥρωες τῆς ἐπανάστασεως ἐναντίον τῶν Περσῶν, ποῦ ἔπεσαν μαζί, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν στὴν πατρίδα των καὶ μιᾷς μονάχα χρονίᾳς ἐλευθερίας !

Τὴν ἥρωϊκὴ καρτερία καὶ τὴν ἀντίστασι τοῦ πληθυσμοῦ στὰ κύματα τῶν κατακτητῶν ἤρθε νὰ δυνάμωσῃ ὁ Χριστιανισμὸς. Χωρὶς τὸ ἐσωτερικὸ ἀναφτέρωμα καὶ τὴ συνεκτικὴ δύναμη τῆς νέας πίστεως, εἶναι ζήτημα μεγάλο, ἂν ἡ Κύπρος, σὰν ἓνα μακρινὸ «θέμα» τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, θὰ μπορούσε ν' ἀνθέξῃ στίς τρομερὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων. Ὁλόκληρη ἡ Κυπριακὴ ἱστορία εἶναι γεμάτη ἀπὸ θρύλους καὶ κατορθώματα, ἀπὸ νίκες καὶ θριάμβους τῶν ἥρωϊκῶν Κυπρίων ἐναντίον τῶν κατὰ καιροὺς κατακτητῶν : τῶν Φοινίκων καὶ Ἀσσυρίων, τῶν Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν, τῶν Ρωμαίων καὶ Ναϊτῶν, τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν, τῶν Τούρκων καὶ Ἀγγλῶν. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας συμβολίζει τὸν παντοδύναμο καὶ ἀκατάβλητο ἑλληνικὸ ἥρωϊσμὸ καὶ πολιτογραφεῖται μὲ τὰ νέα καὶ ζεστὰ πάντοτε χρώματα τῆς Κυπριώτικης φαντασίας. Ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν τὰ ἀγέρωχα λόγια τοῦ μεγάλου Ἐθνομάρτυρος Κυπριανοῦ στίς ἀπειλὰς τοῦ ἀποθηριωμένου Τούρκου δυνάστου :

«Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν φυλῇ συνόττῃαιρη τοῦ κόσμου :

Κανένας δὲν εὐρέθηκεν γιὰ νὰ τὴν ἱξιλεῖψῃ.

Κανένας γιὰτὶ σιέπει τὴν ποὺ τὰ ᾿ψη ὁ Θεὸς μου :

Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν νὰ χαθῇ ὄντας ὁ κόσμος λείψῃ.

Σφάξε μας οὐλλοὺς τζι' ἄς γενῇ τὸ γαῖμάν μας αὐλάτζιν.

Κάμε τὸν κόσμον ματζελειὸν τζαὶ τοὺς Ρωμιοὺς τραούλια.

Ἄμμὰ ξαίρε πὼς ὕκαντρον ὄντας κοπῇ καβάτζιν.

Τριγύρω του πετάσσονται τρακόσια παραπούλια.

Τὸ νὶν ἄνταν νὰ τρώ' τὴν γῆν, τρώει τὴν γῆν θαρκέται.

Μὰ πάντα τζιεῖνον τρώεται τζιαὶ τζιεῖνον καταλιέται.

... Μὲν μάχεσαι τὴ θάλασσαν νὰ τὴν ἤξηντλήσης,

τὸν ἥλιον μὲ τὸ φύσημαν μπορεῖς νὰ τὸν ἡσβύσης... ;»

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κύπρου πάλαιψε στὰ τέσσερα συγκλονιστικὰ χρόνια τῆς ἀνατάσεώς του (1955-1959), πυρῶμένος ἀπὸ τὴν φλογερὴ πνοὴ τοῦ Ἐθνάρχου του κι ἀρματωμένος μὲ τὴν πύρινη ρομφαία τοῦ Διγενῆ του. Τὸ Κυπριακὸ ἔπος ἐφώτισε, σὰν φωτεινὸ μετέωρο, ὁλόκληρὴ τὴν Ἀνθρωπότητα. Τὸ διηγοῦνται σήμερα τὰ πανόψηλα πευκόφυτα βουνά, τὸ τραγουδοῦν οἱ χρυσαφένιοι κάμποι κι οἱ πυκνοδασωμένες κοιλάδες τῶν κέδρων, τὸ ὕμνεῖ ἡ βαθύτερη ψυχὴ τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, ποὺ συνεχίζει τὴν ἱστορικὴ πορεία, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἐλληνικότητα τῆς Μεγαλονήσου.

Ὁ προσκυνητὴς τῆς Κύπρου, μαζὶ μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ ἀνυπέρβλητο ἐθνικὸ μεγαλεῖο, θαυμάζει τὴ φύση καὶ τὶς καλλονές της, τὶς ὥραιες πόλεις καὶ τὰ ὁμορφα χωριά, τὰ ἱστορικὰ μοναστήρια καὶ τὰ δασωμένα βουνά, τοὺς ἱεροὺς καὶ ἀρχαιολογικοὺς χώρους. Ἡ Λευκωσία, ἡ πρωτεύουσα κι ἡ καρδιὰ τῆς Μεγαλονήσου, μὴ ἰδιόρρυθμη γραφικὴ πολιτεία, διατηρεῖ μέσα ἀπ' τοὺς αἰῶνες, ἀμείωτο τὸ αὐστηρὸ μεγαλεῖο της. Τὸ Κυπριακὸ Μουσεῖο, ὁ μεγάλος αὐτὸς ἀκτινοβόλος ναὸς τοῦ ἀρχαίου Κυπριακοῦ πολιτισμοῦ, ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ, τὸ καμάρι τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Καθεδρικός Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἡ Χρυσσαλινιώτισσα, ὁ Τρυπιώτης, ἡ Φανερωμένη, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ Γοτθικός Ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, πάνσεπτες ἱερὲς κι ἱστορικὲς ἐκκλησίαι, ποὺ κράτησαν μέσα στὴν μυστικὴ παθὴ ἀτμόσφαιρά των τὴν ἀνάταση καὶ τὸν ἀσίγαστο παλμὸ τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς, τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο, ἡ νεώτερη Μεγάλὴ τοῦ Γένους Σχολή, ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Φανερωμένης, ἕνας τηλαυγὴς πνευματικὸς φάρος, κι ἄλλα ὥραϊα ἰδρύματα στολίζουν τὴν ἱστορικὴ Κυπριακὴ πρωτεύουσα. Ἡ Λεμεσός, ἡ Ἀμμόχωστος, τὸ Κτήμα τῆς Πάφου, ἡ Λάρνακα, ἡ Κερύνεια, εἶναι ὥραϊες πολιτείες, στολισμένες μὲ ὁμορφα κτίρια μ' ἀξιόλογη πνευματικὴ ἀνάπτυξη. Τὰ βουνὰ κλείνουν μέσα στοὺς πολὺπτυχοὺς κόλπους, στίς ράχες καὶ στίς βαθουλὲς κοιλάδες των χωριά, μικρὰ καὶ μεγάλα, ποὺ κατοικοῦνται ἀπὸ ἕναν ἄγνὸν κόσμον, ζυμωμένο μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ τόπου του. Τὰ παλιά, ἱστορικὰ καὶ ξακουστά μοναστήρια τοῦ Κύκκου, τοῦ Μαχαιρᾶ, τῆς Χρυσorroγιάτισσας, τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, τοῦ Σταυροβουνιοῦ, τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου, τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου, τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ πολλὰ ἄλλα ὑπῆρξαν τὰ μεγάλα χριστιανικὰ κι ἐθνικὰ κέντρα τῆς Μεγαλονήσου, ἀληθινὰ κοσμήματα τῆς Χριστιανωσύνης, ποὺ διεφύλαξαν τὶς ἱερὲς παραδόσεις τῆς Φυλῆς μας καὶ σημαντικώτατὴ εἶναι ἡ κοινωνικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ δράση των.

Ὁλόκληρὴ ἡ Κύπρος εἶναι, ἀναμφισβήτητα, ἕνα ἐθνικὸ Μουσεῖο. Εἶναι, χωρὶς ὑπερβολή, τὰ Ἐθνικὰ μας Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἅπειρα μνημεῖα μαρτυροῦν τὴν ἐλληνικότητα τῆς Μεγαλονήσου καὶ τὴν χριστιανικότητα τοῦ ὑπερόχου Λαοῦ της. Τὸ Κούριο, τὸ Γυμνάσιο Σαλαμίνος, ὁ τάφος τοῦ

Ἀποστόλου Βαρνάβα, οἱ λαξευμένοι «Τάφοι τῶν Βασιλέων» στὴν Πάφο καὶ ἅπειρα ἄλλα μνημεῖα ἀποκαλύπτουν τὴν ἐλληνικὴ ὑπόσταση καὶ τοὺς ἥρωϊκοὺς ἀγῶνες τῆς Κύπρου μὲ ἐπιστέγασμα τὴν πρόσφατὴ ἐποποιΐα.

Ὁ Κυπριακὸς Λαὸς, ὑπέροχος σὲ αἰσθήματα, μὲ ἔντονη ἐθνικὴ εὐαίσθησι καὶ εὐγενέστατα ἐθνικὰ βιώματα εἶναι δεμένος μὲ τὴν ἅγια Κυπριακὴ Γῆ καὶ ζῇ πάντοτε μὲ τὸ δράμα τῆς Ἐνώσεως μὲ τὴ Μητέρα Ἑλλάδα.

Τὸ λαμπρότερο γέρας τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος ὑπῆρξε ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας, ποὺ ἦταν πάντοτε συνοψασμένη μὲ τὴν ἐθνικὴ παράδοση, μὲ τοὺς πόθους καὶ τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἥρωϊκοῦ Νησιοῦ. Τὸ Κυπριακὸ ἔπος εἶναι δημιουργημὰ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Σήμερα, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα τιτάνιο ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα, ἡ Παιδεία, χειραφετημένη καὶ διάχυτὴ παντοῦ, βαδίζει, μὲ βῆμα σταθερὸ, τὸ δρόμον τῶν ἐθνικῶν πεπρωμένων μας κι ἀποβαίνει πραγματικὴ ἐθνικὴ ἔπαλξη. Τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα, ποὺ κινοῦσε μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ γαλβάνιζε τὶς ψυχὰς ὅλων, δὲν ἔσβησε μὲ τὴν κατάθεση τῶν ὅπλων, ἀλλὰ μεταφέρθηκε στὸν εἰρηνικὸ στίβον τοῦ πολιτισμοῦ, στὰ ἔργα τῆς Παιδείας. Ἐνατεράστιο πνευματικὸ κίνημα, στὰ πλαίσια τῶν ἐθνικῶν πόθων, παίζει πρωτεύοντα ρόλον στὴν ἀναγέννηση κι ἀναδημιουργία. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία τῆς Κύπρου βρίσκεται σ' εὐλογημένη καὶ γόνιμὴ ὥρα. Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνικὴ Συνέλευσις Κύπρου (Ε.Κ.Σ.Κ.) διαθέτει τὸ μέγιστον μέρος τῆς δραστηριότητός της στὴν προστασία τῆς Παιδείας. Ἡ νέα Κυπριακὴ Δημοκρατία ἔχει ρίξει ὅλο τὸ κύρος καὶ τὸ βάρος τῆς ἡγεσίας της στὴν προαγωγή τῆς Παιδείας, ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος ὅλων. Ἡ Κυπριακὴ Παιδεία εἶναι μὴ μεγάλη πολιτιστικὴ ἀξία, ποὺ ὅλοι αἰσθάνονται. Κι εἶναι μεγάλο εὐτύχημα γιὰ τὴν Κύπρον, ὅτι στὴν κρίσιμὴ καὶ μεγάλῃ ὥρᾳ τῆς ὁργανώσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας βρίσκονται ἡγέτες τῆς Παιδείας ἄνθρωποι φωτισμένοι, μὲ πλατεῖα μόρφωση καὶ συγχρονισμένη πεῖρα. Ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἤδη πρόεδρος τῆς Ε.Κ.Σ.Κ. κ. Κ. Σπυριδάκης καὶ οἱ στενοὶ του συνεργάτες τοῦ Κεντρικοῦ Γραφείου Παιδείας κ.κ. Κλ. Γεωργιάδης, Θ. Σοφοκλέους καὶ Ἀνδρέας Κοῦρος ἀποτελοῦν τὸ γενικὸ Ἐπιτελεῖο τῆς Παιδείας, στὴν ὁποίαν θέλουν νὰ μετουσιώσουν καὶ νὰ ἐνσάρκωσουν τὸ νέο πνεῦμα τῆς ἀλλαγῆς, ἀλώβητο, καθαρὸ καὶ ἀνόθευτο, ὅπως βγήκε μέσ' ἀπ' τοὺς καπνοὺς τοῦ Τρόδου καὶ τὶς ἐπαναστατικὰς φλόγες. Καὶ δίπλα των στέκονται, θερμοὶ συμπαροστάτες καὶ πολὺτιμοι συνεργάτες ὁ Διευθυντὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Φρ. Βράχας, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς κ. Χριστοδουλίδης, οἱ Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ τῆς Μ. Παιδείας καὶ οἱ ἀεικίνητοι Ἐπιθεωρηταὶ τῶν Ἐπαρχιακῶν Γραφείων Παιδείας.

Χαιρετίζοντας τὸ Συνέδριον, ποὺ ἀπετέλεσε ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ ἐκδήλωση τῶν Κυπρίων δασκάλων κι ἀπέβλεψε στὴν ἐναρμόνιση τῶν σχέσεων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Κυπριακῆς Παιδείας, κατὰ τὴν ἐπίσημὴ ἑναρξή του, ὁ Πρόεδρος τῆς Ε.Κ.Σ.Κ. κ. Σπυριδάκης, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἐτόνισε τὰ ἑξῆς :

«Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας τῆς Νήσου, συντελεσθεῖσα ἀκριβῶς πρὸ τριετίας, ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον ἐπίτευγμα τοῦ τετραετοῦς ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῆς Κύπρου. Ἡ ἐγκαθιδρυθεῖσα Κυπριακὴ Δημοκρατία, ὡς ἀνεξάρτητος πολιτεία, ἀπηλλαγμένη τῶν ἀποικιοκρατικῶν δεσμῶν, ἐπέτρεψε, ὥστε ἡ παρ' ἡμῖν Παιδεία νὰ βαδίζῃ τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς δρόμον, συνεχίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν παράδοσιν καὶ ὁδηγοῦσα πρὸς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν ὁνείρων τοῦ Πανελληνίου...

» Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς, εἴτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπικρατείᾳ ζῇ, εἴτε ἐν τῇ Κυπριακῇ Δημοκρατίᾳ, ὀφείλει νὰ ζῇ μνήμων τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ παραδό-

σεων και να καλλιεργη τα Έλληνοχριστιανικά Ιδεώδη ως την βάση του πολιτισμού αυτού. Ο διδάσκαλος αποτελεί τον μέγιστον ευεργέτην της Ανθρωπότητας και διά τουτο παραλλήλως προς τον "Αγνωστον Στρατιώτην, τον υπερασπιστήν της πατρίου γης, δικαιούται ούτος να τύχη του μνημείου του Αφανους Διδασκάλου, είτε τουτο ιδρύεται εις τας καρδίας των ανθρώπων, είτε επί της άψύχου γης...»

"Ηδη, από την 1η Μαΐου 1959, το Γραφείο Έλληνικής Παιδείας πήρε υπεύθυνα στα χέρια του την Έλληνική Παιδεία της Κύπρου κι έτόνωσε άμέσως τον χαρακτήρα της Παιδείας, ώστε σ' όλα τα Έλληνικά Κυπριακά Σχολεία να πνέη, έλεύθερη και πάλι, η Έλληνική σχολική πνοή. Έλεύθεροι, πλέον, οι Έκπαιδευτικοί, έρρυθμιζαν τη ζωή και την εργασία των προς μία ένιαία Έλληνική κατεύθυνση.

Με βάση την προγραμματική εισήγηση του Έκπαιδευτικού Συμβουλίου προς την Κοινοτική Συνέλευση, άρχισε μια πρωτοφανής έφεση, που οδηγεί, σταθερά και γοργά, στην άναγέννηση, στην άναδημιουργία και πρόοδο. Αναφέρω τα σημαντικότερα έργα και δίνω μερικές εικόνες της Βασικής Κυπριακής Παιδείας, όπως μπόρεσα να την δω, κατά την όλιγοήμερη παραμονή μου στο ώραίο και μυροβόλο Νησί:

A) ΣΧΟΛΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ

Το Έκπαιδευτικό Συμβούλιο, για την αντιμετώπιση των άναγκών έξόδων, έζητησε την ένίσχυση της Συνεργατικής Κεντρικής Τραπεζής, που διέθεσε 150.000 για την ίδρυση νέων σχολικών κτιρίων στα χωριά, ή την έπισκευή των παλαιών. Για τον ίδιο σκοπό, το Έκπαιδευτικό Ταμείο διέθεσε 24.000 λίρες ως δάνειο και 11.430 λίρες για την ένίσχυση μικρών σχολείων. Παράλληλα οι Σχολικές Έφορείες διέθεσαν για τις κτιριακές άνάγκες της Λαϊκής Παιδείας 227.582 λίρες. Έτσι, το νέο πνεύμα της άγωγής στεγάστηκε σε νέα, εύρύχωρα και συγχρονισμένα κτίρια. Σύμφωνα με άριθμούς, που το Γραφείο Έλληνικής Παιδείας είχε την καλωσύνη να μās έφοδιάση, ο όλικός άριθμός των διδασκασμάτων είναι 526 με 1.851 αίθουσες διδασκαλίας, απ' τις όποιες οι 1549 είναι κοινοτικές, ενώ οι υπόλοιπες 302 ένοικιάζονται. Είδαμε μερικά Δημοτικά Σχολεία στη Λευκωσία, στη Λεμεσό, στη Λάρνακα και σε λίγα χωριά. Καθαριότητα και άνεση παντού. Εύρύχωρες και φωτεινές οι αίθουσες διδασκαλίας. Υπάρχουν ειδικές αίθουσες για τα μαθήματα της χειροτεχνίας και της Οίκοκυριακής. Τα Σχολεία έχουν το μαγειρείο των για την παρασκευή του μαθητικού συσσιτίου και καθαρή κι ευχάριστη αίθουσα φαγητού.

B) ΜΟΡΦΩΣΗ · ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Το Έκπαιδευτικό Συμβούλιο μετέτρεψε το Διδασκαλικό Κολλέγιο σε Παιδαγωγική Ακαδημία, κατά το πρότυπο των Έλληνικών Παιδαγ. Ακαδημιών, και την επήνδρωσε μ' έκλεκτο παιδαγωγικό κι έπιστημονικό προσωπικό, ώστε σήμερα το Ίδρυμα αυτό, με τη δημιουργική εργασία του, να έχη έπιβληθή άπόλυτα στη συνείδηση των Έκπαιδευτικών και της Κυπριακής Κοινωνίας, να έχη άποκτήσει πρωταρχική θέση στη ζωή της Μεγαλονήσου και να πρωτοστατεί σε κάθε έθνική, εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση.

Για την επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού το Έκπαιδευτικό Συμβούλιο δίνει όποτροφίες σε Δασκάλους για τη συμπλήρωση των σπουδών των στην Ελλάδα και στην Εύρώπη. Επίσης, πολλοί Έλληνες Δασκάλοι της Κύπρου έπωφελοούνται απ' την προσφορά όποτροφιών ξένων

Κυβερνήσεων και διαφόρων Όργανισμών. Ακόμη, όργανώνει έπιμορφωτικά μαθήματα —κυρίως στο χρόνο των θερινών διακοπών— στα όποια οι Δάσκαλοι εισηγούνται τα διάφορα θέματα και λαμβάνουν μέρος στις συζητήσεις, που έπακολουθούν. Όργανώνονται, επίσης, στις διακοπές των Χριστουγέννων, του Πάσχα και του καλοκαιριού, διαλέξεις, παιδικές εκθέσεις σχολικών και παιδαγωγικών βιβλίων, έποπτικών μέσων διδασκαλίας κ.ά. Έχουν ίδρυθή σ' όλες τις πόλεις της Κύπρου Ίνστιτούτα ξένων γλωσσών, στα όποια οι Δασκάλοι φοιτούν δωρεάν.

Η παιδαγωγική έφεση και το έρευνητικό πνεύμα των Δασκάλων καλλιεργούνται σημαντικά από τα πραγματοποιούμενα εκπαιδευτικά συνέδρια, στα όποια χαρακτηριστική είναι η συνεργασία προϊσταμένων και ύφισταμένων. Μεταξύ άλλων μέτρων, που άφορούν μεθόδους διδασκαλίας και προβλήματα, γύρω από τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων, έχη αποφασισθή οι νέοι Δασκάλοι να τοποθετούνται, για ένα ώρισμένο χρονικό διάστημα, σε πολυθέσια Σχολεία και να έχουν λιγώτερες ώρες διδασκαλίας, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τους άρχαιότερους συναδέλφους και να καθοδηγούνται από τους προϊσταμένους των. Γενικά, το άνήσυχο πνεύμα, ο προγραμματισμός της σχολικής εργασίας, ή προσαρμογή προς τη σημερινή πραγματικότητα και η άγάπη για το ώραιότερο οδηγούν στην εκπαιδευτική άναδημιουργία.

Γ) ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ · ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Από ένα στατιστικό πίνακα, σχετικό με την Στοιχ. Έκπαίδευση, προκύπτει, ότι, κατά τον σχολικό χρόνο 1961—62, έλειτούργησαν στην Κύπρο 532 Δημοτικά Σχολεία, με συνολικό άριθμό μαθητών 67.591. Από τα Σχολεία αυτά έλειτούργησαν:

με 1	Δάσκαλο	τά 128	με 3.891	μαθητάς
με 2	Δασκάλους	τά 143	με 9.458	»
με 3—5	»	τά 124	με 15.242	»
με 6—7	»	τά 71	με 15.842	»
με 8—9	»	τά 37	με 10.868	»
με 10	» και άνω	τά 29	με 12.290	»

Έλειτούργησαν, ακόμη, 15 Όκτατάξια Σχολεία με συνολικό άριθμό μαθητών 412. Ο συνολικός άριθμός των Δασκάλων, που δίδαξαν, κατά τον ίδιο χρόνο, άνέρχεται σε 1977, έχομε δηλαδή άναλογία, κατά μέσο όρο, 34,4 μαθητών σε κάθε Δάσκαλο. Ο άριθμός των Σχολείων, των μαθητών και των Δασκάλων είναι πολύ μεγαλύτερος στα χωριά, παρά στις πόλεις και η άναλογία των μαθητών, που άντιστοιχούν σε κάθε Δάσκαλο είναι ή ίδια περίπου, κυμαινόμενη από 31,91 — 34,97 για τα χωριά και από 28—41,33 για τις πόλεις. Σχετικά με την άναλογία του διδακτικού προσωπικού, αποφασίστηκε να ελαττώθη ο άριθμός των Σχολείων με ένα Δάσκαλο — των μονοδιδασκάλων, όπως πολύ όρθά όνομάζονται — και να ίδρυθούν περισσότερα, προς άντικατάσταση, διδιδάσκαλα και τριδιδάσκαλα. Έτσι, ως διδιδάσκαλα λειτουργούν 8σα Σχολεία έχουν περισσότερα από 45 παιδιά και ως τριδιδάσκαλα 8σα έχουν περισσότερα από 100.

Χωρίς καμιά υπερβολή, οι Δασκάλοι είναι από τις δεσπόζουσες φυσιογνωμίες της Κύπρου. Εργάζονται έντονα, αδιάκοπα κι άποτελεσματικά. Η διδασκαλία των δέν είναι δεινολογία, αλλά κίνημα ψυχών, πνευματική κι έθνική πρωτοπορία. Δημιουργούν τα νέα έθνικά σύμβολα, επάνω στα όποια στηρίζουν τον ψυχολογικό δυναμισμό του έργου των. Περιβάλλονται μ' όλο το κύρος, που παρέχει η ύψηλή άποστολή των. Η κοι-

νωνική θέση των, ήθικά και ύλικά, βρίσκεται σε αρκετά υψηλή στάθμη, με προοπτική βελτιώσεως. Ο νέος Δάσκαλος διορίζεται χωρίς καμιά καθυστέρηση με μηνιαίο μισθό 3.500 ελληνικές δραχμές περίπου. Στα 19 χρόνια συνολικής υπηρεσίας ο Δάσκαλος με τα ανάλογα επιδόματα προσόντων και Δ/ντοῦ Σχολείου Α' τάξεως παίρνει μηνιαίο μισθό 8.000 ελληνικές δραχμές. Έτσι, η διάθεσή των για εργασία είναι ηυξημένη, οι συνθήκες εργασίας ικανοποιητικές, ή επίδραση κι ή απόδοσή των μεγαλύτερες.

Δ) ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Στα Δημοτικά Σχολεία διατηρείται ή εξέχουρη φοίτηση. Ειδική Έπιτροπή, με συγχρονισμένο πνεῦμα και σε σταθερές βάσεις, εργάστηκε έντατικά για την κατάρτιση τοῦ νέου 'Αναλυτικοῦ προγράμματος, προσηρμοσμένου στις απαιτήσεις της σημερινής πραγματικότητας της Κυπριακής ζωής, ώστε να εφαρμοσθῇ ἀπ' τὸν σχολικὸ χρόνο 1959-60. Σύμφωνα μ' αὐτό:

- α) Καταργεῖται ή ἀγγλική γλῶσσα στὴ Στοιχ. Έκπληση.
- β) Καλλιεργείται ὁ προφορικὸς και γραπτὸς ἑλληνικὸς λόγος και ἐνισχύεται ή διδασκαλία της 'Ελληνικῆς γλώσσης.
- γ) Εἰσάγεται τὸ μάθημα της ἀγωγῆς τοῦ πολίτου.
- δ) Τονώνεται ή διδασκαλία της 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας, στὴν ὁποῖαν κρατεῖ τὴν πρέπουσα θέση ή 'Ιστορία της Κύπρου. Καί:
- ε) 'Εξαιρεται ή ἀξία τῶν Φυσιγνωστικῶν μαθημάτων, της Φυσικῆς, τῶν Τεχνικῶν και της Γυμναστικῆς.

Παράλληλα, τὸ νέο πρόγραμμα καθορίζει τις μεθόδους διδασκαλίας και τὰ Κέντρα 'Ενδιαφέροντος, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ βάση της σχολικῆς εργασίας και ἀποδίδει μεγάλη σημασία στὴν ἐποπτικὴ διδασκαλία, στὴν ἀσκηση της αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν, στὴν ὀρθὴ χρησιμοποίηση τῶν βοηθητικῶν βιβλίων, και γενικά, στὴν καλλιέργεια ὅλων τῶν ψυχικῶν ικανοτήτων τῶν παιδιῶν. 'Η Μουσικὴ εἶναι κυρίαρχο μάθημα. Γενικὸς νόμος: Πρῶτα ή ψυχικὴ καλλιέργεια, ὕστερα ή νοητικὴ ἐξέλιξη. 'Απὸ τὴν ψυχολογία στὴ γνώση.

Ε) ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

'Η 5η Σεπτεμβρίου εἶναι ἡμέρα ἐνάρξεως τῶν εργασιῶν τῶν Δημ. Σχολείων. Τὰ μαθήματα ἀρχίζουν στὶς 10 Σεπτεμβρίου, τελειώνουν στὶς 28 'Ιουνίου και ὁ σχολικὸς χρόνος κλείνει στὶς 30 'Ιουνίου. Δὲν γίνονται μαθήματα τὰ ἀπογεύματα της Τετάρτης και τοῦ Σαββάτου.

Κάθε δάσκαλος τὸν πρῶτο μῆνα προσπαθεῖ νὰ γνωρίσῃ τις ικανότητες τῶν μαθητῶν της τάξεώς του. Σε κοινὴ, ὕστερα, σύσκεψη δασκάλων και Δ/ντοῦ τοῦ Σχολείου, καταρτίζεται ἕνα σχέδιο τριμήνου εργασίας στηριζόμενο στὸ 'Αναλυτικὸ πρόγραμμα κι ἐγκρινόμενο ἀπ' τὸν 'Επιθεωρητὴ. Τὸ ἐλεύθερο ἀπόγευμα της Τετάρτης, ὁ δάσκαλος κάθε τάξεως παρουσιάζει στὴ συνεδρίαση τῶν δασκάλων και τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου ἐβδομαδιαία σχέδια εργασίας, ποὺ συζητοῦνται κι ἀποφασίζεται ή ἐφαρμογὴ τῶν. 'Η ὅλη πορεία της εργασίας γίνεται προοδευτικά, χωρίς δεσμεύσεις στὸ 'Αναλυτικὸ Πρόγραμμα, ἀλλὰ με ἐλευθερίαν κινήσεως και δράσεως.

ΣΤ) ΟΚΤΑΤΑΞΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Σκοπὸς τῶν 'Οκτατάξιων Σχολείων εἶναι νὰ συμπληρώσουν τὴ μόρφωση τῶν ἐξαθεσίων Δημοτικῶν Σχολείων, ποὺ κρίνεται ἀνίκανη γιὰ τις σημερινὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, και ν' ἀναχαιτίσουν τὴν τάση πρὸς τὴν ἀστυφιλία. Τὸ πρόγραμμά των συνδυάζει τὴν ἀνθρωπιστικὴ και γενικὴ

μόρφωση με τὴν εἰδικὴ ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση. Οἱ τοπικὲς συνθήκες καθορίζουν τὴν εἰδικὴ μόρφωση, ὥστε στὶς γεωργικὲς περιοχὲς νὰ εἶναι γεωργικὴ και στὶς βιομηχανικὲς τεχνικὴ.

Τὸ πρόγραμμα ὅλων τῶν μαθημάτων χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα της ψυχικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν, ποὺ θὰ γίνουν ἀργότερα ἱκανὰ νὰ υπηρετήσουν θετικὰ με τὴν ὅλη προσωπικότητά των τὴν Κοινωνία. 'Η ἀπόφαση τοῦ Γραφείου 'Ελληνικῆς Παιδείας γιὰ τὴν ἴδρυση τῶν 'Οκτατάξιων Δημοτικῶν Σχολείων ἀποδεικνύει τὴ στοργικὴ φροντίδα του γιὰ τὰ παιδιά, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ συνεχίσουν τις σπουδὲς των στὴ Μέση Παιδεία.

Φυσικά, ή λειτουργία των ἀπαιτεῖ διδακτικὸ προσωπικὸ με κατάλληλη μόρφωση. Γι' αὐτό, ή δημιουργία των γίνεται βαθμιαία.

Κατὰ τὸν σχολικὸ χρόνο 1959-60, ἐλειτούργησαν (9) ὀκτατάξια σχολεῖα σε διάφορες ἐπαρχίες της Κύπρου, με συνολικὸ ἀριθμὸ μαθητῶν (200) (99 ἀγόρια και 101 κορίτσια), κατὰ τὸ 1960-61 (12) ὀκτατάξια σχολεῖα με συνολικὸ ἀριθμὸ μαθητῶν (346) (173 ἀγόρια και 174 κορίτσια) και κατὰ τὸ 1961-62, ὅπως παραπάνω ἀνέφερα, (12) ὀκτατάξια σχολεῖα, με συνολικὸ ἀριθμὸ μαθητῶν (412) (227 ἀγόρια και 185 κορίτσια).

Ζ) ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΑΙ ΚΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ

'Υπάρχουν Εἰδικοί 'Επιθεωρηταί: Γυμναστικῆς, Τεχνικῶν, Μουσικῆς, Οἰκιακῆς Οἰκονομίας και Γεωργικῶν.

Οἱ 'Επιθεωρηταὶ ἀσκοῦν καθαρὰ ἐκπαιδευτικὸ ἔργο, ὥστε νὰ παρατηρεῖται ἀνεση και ἱκανοποίηση στὴν ἐκπλήρωση της ὥρας ἀποστολῆς των. Κανονικὰ ἀντιστοιχοῦν (150) δασκάλοι σε κάθε 'Επιθεωρητὴ.

Συνείδηση ὅλων εἶναι, ὅτι προϊστάμενοι και ὑφιστάμενοι ὑπηρετοῦν, ἀπὸ διαφορετικὴ θέση ὁ καθένας, κοινὸς σκοπὸς. 'Αριστες και ἐγκάρδιες οἱ σχέσεις μεταξύ των. Παντοῦ διαπιστώνεται τὸ ὡραῖο πνεῦμα της δημοκρατικῆς, της πολιτισμένης κι ὡραίας συνεργασίας.

Νέοι δασκάλοι και νέες δασκάλες διακρίνονται παντοῦ, δέχονται με ἐγκάρδια οἰκειότητα και χαρὰ τοὺς προϊσταμένους των, με πίστη, αἰσιοδοξία και θάρρος ἀτενίζουν τὸ ὡραῖο μέλλον της Κύπρου κι εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι γιὰ τὴ γενικὴ προσφορά των στὴν 'Ιδέα της Παιδείας και της 'Ελληνικῆς Πατρίδος.

Η) ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Τὸ Γραφεῖο 'Ελληνικῆς Παιδείας παρουσιάζει κι ἄλλες ποικίλες σημαντικὲς δραστηριότητες:

α) 'Υπεστήριξε πολὺ τὴν ἴδρυση συνδέσμων και συμβουλίων τῶν γονέων, γιὰ νὰ φέρῃ σ' ἐπαφὴ τὸ Σχολεῖο με τὴν Οἰκογένεια.

β) Καθώρισε, ὅτι ή θέση τῶν 'Εκπαιδευτικῶν, μέσα στις κοινότητες και τις πόλεις, εἶναι ἡγετικὴ κι ἐξήτησε τὴν παραμονή των μέσα στις κοινότητες ὅπου ὑπηρετοῦν.

γ) Διέταξε ν' ἀνυψώνεται ή 'Ελληνικὴ Σημαία σ' ὅλα τὰ σχολεῖα, νὰ ψάλλωνται ἔθνικα τραγούδια κι ὁ 'Εθνικὸς 'Ελληνικὸς 'Υμνος, νὰ τελοῦνται οἱ 'Εθνικὲς 'Ελληνικὲς γιορτὲς και ν' ἀναρτῶνται οἱ εἰκόνες τῶν 'Ελλήνων Βασιλέων, τῶν ἡρώων και προσωπικοτήτων τοῦ Μακαρ. 'Αρχιεπισκόπου, τοῦ Διγενῆ και τῶν ἡρώων τοῦ Κυπριακοῦ 'Αγῶνος.

δ) 'Εφρόντισε νὰ τακτοποιήσῃ τὸ θέμα της λειτουργίας τῶν Νηπιαγωγείων, με τὴν μετάκληση εἰδικῶν νηπιαγωγῶν ἀπ' τὴν 'Ελλάδα και τὴν ἴδρυση Πρωτοῦ Νηπιαγωγείου, ὅπου φοιτοῦν (100) νήπια και ὑπηρετοῦν (5) Νηπιαγωγοὶ και (3) βοηθοὶ των, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ.

ε) Έδωσε εξαιρετική σημασία στην ανάπτυξη πλούσιας σχολικής ζωής και καθιέρωσε τα ελεύθερα απογεύματα ενδιαφερόντων και δράσεων των μαθητών.

στ) Έφρόντισε για την επιμόρφωση των ενηλίκων και την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού με την ίδρυση Νυκτερινών Έπιμορφωτικών Κέντρων.

Χωρίς καμμία αμφιβολία, η Κυπριακή Έκπαίδευση διέρχεται ακόμη σοβαρή κρίση κι αντιμετώπιζει πολλά προβλήματα. Δεν είναι δυνατή ή μεταμόρφωση από τη μια μέρα στην άλλη. Ένας συνεχής κι έντατικός οργανωτικός οργανισμός παρατηρείται προς όλες τις κατευθύνσεις για την αναδιοργάνωση και καλύτερη απόδοση της Παιδείας. Πνεύμα δημοκρατικό διαποτίζει τη φιλότιμη εργασία όλων, ανεξάρτητα από τη θέση που έχουν στην ιεραρχία της Υπηρεσίας, με αποτέλεσμα τη συναδελφική κι εγκάρδια συνεργασία για την επιτυχία και προκοπή των ιερών σκοπών των. Η φωτισμένη και στοργική στροφή της προσοχής των υπευθύνων προς τις βασικές κι επιτακτικές απαιτήσεις της Άγωγής, ή θαρρετή και συνετή προσάρμογή της όλης σχολικής εργασίας προς τις σύγχρονες ανάγκες της ζωής των παιδιών δημιουργούν το ωραίο κι αναγεννητικό πνεύμα, το λαμπρό κι εξαιρετικό φαινόμενο της εκπαιδευτικής αναδημιουργίας. Το γόνιμο και καρποφόρο εκπαιδευτικό έργο μας καλεί σε στάση προσοχής, για να θαυμάσουμε την πίστη και την όρμη, την αισιοδοξία και τον μόχθο, την ψυχή και το πνεύμα των ήρωϊκών Κυπρίων δασκάλων.

Εύλαβικό προσκύνημα στην ελεύθερη κι αγιασμένη Κύπρο μας, στα Έθνη μας Έρεοσόλυμα, είναι εκπλήρωση του καύμοι και της λαχτάρας κάθε Έλληνας, που θέλει να δει από κοντά και να θαυμάσει το αιώνιο μεγαλείο της. Συναισθήματα και συγκινήσεις, ένθουσιασμοι κι εκστάσεις, στοχασμοί και σκέψεις πλημμυρίζουν την καρδιά και τον νοῦ κάθε προσκυνητοῦ στην ακριτική αὐτὴ ἔπαλξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ πάλλεται ὁλόκληρη ἀπ' τὴν αἰώνια Χριστιανικὴ πίστη καὶ τὸ ἀθάνατο Ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποὺ «πολλοὺς ἀφέντες ἄλλαξε, δὲν ἄλλαξε καρδιά», κατὰ τὸν ποιητὴ μας. Τὰ βουνὰ κι οἱ κάμποι, ὁ οὐρανὸς κι οἱ θάλασσες, ἡ γλῶσσα κι ἡ θρησκεία, τὸ φρόνημα κι ἡ σκέψη, οἱ πόθοι καὶ τὰ ἰδανικά, ἡ Παιδεία κι ὁλόκληρη ἡ ἀθάνατη Κυπριακὴ ψυχὴ ὀρθώνονται πάντοτε μπροστὰ μας ὡς ἀδιάψευστες ἀποδείξεις κι ἀκατάλυτα μνημεῖα τῆς δημιουργικῆς πνοῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἡρωϊκὴ Κύπρος μας, θαῦμα ἀντοχῆς καὶ καρτερίας, πίστεως κι ἀντιστάσεως, ἡρωϊσμοῦ κι αὐτοθυσίας, φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου Ἑλληνικοῦ φωτός, ψυχὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη Ἑλληνικὴ ψυχὴ, πορεύεται σήμερα, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, πρὸς τὸ ὠραῖο κι εὐτυχισμένο μέλλον της. Συγκινητικοὶ εἶναι οἱ στίχοι τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ:

«Εἴμασθιν τρεῖνοι ποῦμασθιν, τρεῖς ἐμεῖς τρεῖς τὰ παιδιὰ μας
Ὁ σπόρος ἐν ὁ ἴδιος, τὸ ἴδιον χωράφιν,
ὅσον τρεῖς ἂν πολλοὺς κοῦσιν τὲς πληῖες, τὰ κακὰ μας,
ἐν μᾶς λυοῦν τρεῖς ἂν μάχονται μὲ βόλιν, μὲ χρυσάφιν.
Ἄν ἄλλασσεν τὸ φυσικὸν εὐκολὰ τοῦ πλάσματος
τρεῖς ὁ Πλάστης ἐν ν' ἀντρέπεται γιὰ τοὺν τὰ Ἐρκατὰ του».

Στὸ ὠραῖο κι ἀθάνατο Νησί, ποὺ τὸ μέλι στάζει διαλεχτὸ κι ἡ χαρουπιὰ ἡ ὁλόχλωρη λέει τὰ παλιὰ καὶ τ' ἄξια τῆς ἀργυρῆς ἐλίας, αἰώνιο εἶναι τὸ τραγούδι τοῦ μεγάλου ποιητοῦ μας:

«Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη

στὴ Μακαρία τὴ Γῆ,
στ' ὠραῖο πολὺπαθο κορμὶ
ἡ ἀγνὴ ψυχὴ δὲν ἔσβησε.
Καὶ ζῇ καὶ ζῇ καὶ ζῇ.»

Δημ. Κ. Κουτσουλέος

ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

1) Ἡ ἀνοδος τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν, ἡ συνεχὴς ἀνοδος τῆς οἰκονομικῆς στάθμης αὐτῶν καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν πνευματικὴ ἀνοδος ἐπέβαλεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὴν ριζικὴν ἀναθεώρησιν τῶν προσφερομένων μορφῶν λαϊκῆς ἀγωγῆς. Σύνθημα ἐπικρατέστερον εἶναι ἡ διαρκὴς ἐπέκτασις τῶν ὁρίων τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων εἰς εἰδικὰ κέντρα.

Οὕτω, πρὸ τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, εἰς πλείστας χώρας εἶχεν ἐπιβληθῇ α) διττάξιον νηπιαγωγεῖον διὰ παιδιὰ ἡλικίας 4-6 ἐτῶν καὶ β) ὀκτατάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως διὰ παιδιὰ ἀπὸ 7-14 ἐτῶν, δάσει εἰδικῶν προγράμματος.

Μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὴν προκύψασαν ἐξ αὐτοῦ νέαν διάρθρωσιν τῶν κοινωνικῶν συστημάτων, ὅχι μόνον ἐπεξετάθη εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ ὀκτάχρονη ὑποχρεωτικὴ φοίτησις, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐπιμορφωσις τῶν ἐνηλίκων εἴτε εἰς εἰδικὰ κέντρα, εἴτε εἰς σχολὰς ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ἡ εἰς τὰς ξένας χώρας ὑπάρχουσα κοινωνιολογικὴ σύνθεσις, ἡ αὐξήσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν νομὴν τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ, κατέστησαν ὅχι μόνον ἀναγκαίαν καὶ ὑποχρεωτικὴν τὴν ὀκταετὴ καὶ ἄλλαχού δεκαετὴ φοίτησιν, ἀλλὰ κυρίως ἐφαρμόσιμον, ἐπιτυχὴ, διότι ἡ μέριμνα διὰ τὸ παιδί ὑπερέβη πᾶσαν προσδοκίαν.

Ἐκ παραλλήλου ἠδὲξήθη καὶ τὸ ὄριον μορφώσεως τῶν διδασκάλων εἰς εἰδικὰ παιδαγωγικὰ κέντρα, ἀπὸ διετῆ μεταγυμνασιακὴν φοίτησιν εἰς τριετὴ καὶ τετραετὴ.

2) Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ Ἑλλὰς ἐνώπιον αὐτῆς τῆς παιδευτικῆς ἀναγεννήσεως, εὐρίσκειται εἰς τὴν τελευταίαν σειράν. Ἑθνικαὶ περιπέτειαι καὶ ἀντίξοοι περιστάσεις καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἔλλειψις παντὸς μέτρου τῶν ἀρμοδίων ὑπὲρ τῆς Παιδείας, ἐπέβαλεν ἕνα σύστημα λαϊκοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνιολογικὴν δομὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος μας.

Ὡς ἔχει σήμερον τὸ παιδευτικὸν λαϊκὸν σύστημα, δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε εἰς τὸν γνωσιολογικὸν τοῦ προορισμόν, οὔτε εἰς τὸν παιδαγωγικὸν τοιοῦτον, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

α) Ἡ παρεχομένη γνῶσις εἶναι ἔξω τῆς συγχρόνου πνευματικῆς προσφοράς, κατάλληλος διὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐγίνετο ριζικὴ ἀναθεώρησις τοῦ ὑπάρχοντος ἀναλυτικοῦ προγράμματος, καὶ πάλιν ἡ γνῶσις θὰ ἦτο ἀνέφικτος ὑπὸ τὸ ἴδιον καθεστὼς τοῦ μονοθεσίου σχολείου, τῆς πληθώρας τῶν μαθημάτων, τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς καὶ μερίμνης πρὸς τὸν μαθητὴν.

β) Ὁ μαθητὴς τῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν, ἀπὸ τῆς πέμπτης ἀκόμη τάξεως, μεταβάλλεται εἰς βιοτικὴν μονάδα, ἥτις εἶναι ὑποχρεωμένη λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, νὰ ἐργασθῇ διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν κατ' οἶκον μερίδα του.

Οὕτω, τὰ 30 % τῶν μαθητῶν, δάσει στατιστικῆς, ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείπουν τὰ σχολεῖα μας, τρεπόμενα εἰς ἀναζήτησιν βιοποριστικῶν ἐπαγγελμάτων.

γ) Ἡ ἔλλειψις Νηπιαγωγείων, θεσμοῦ βασικωτάτου διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ καὶ ψυχολογικὴν ἀνάπλασιν τῶν λαῶν, τοῦ ὁποῦ ἡ λειτουργία εἰς τὰς ξένας χώρας ἐπεβλήθη ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος, εἶναι μία μεγάλη πληγὴ τῆς κακοδαιμονίας τῆς Παιδείας καὶ ἓνας ἐκ τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τῆς ἀνομοιομορφίας τῆς παιδείας τοῦ λαοῦ μας.

δ) Ἡ ὁλονὲν ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξις τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ ἡ διὰ τῆς παιδείας διοχέτευσις αὐτῶν δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε εἰς τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα παιδείας, οὔτε εἰς τὸ ὅριον ἡλικίας τῶν μαθητῶν.

ε) Ἡ διεθνὴς ἀναγνώρισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ παιδιοῦ δι' ἀνωτέραν μόρφωσιν καὶ ἰδιαιτέρως ἡ καθιέρωσις ὁρίου (14ον ἔτος) διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐργασίας, κάμπτεται τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἑλληνόπαιδος, ὁ ὁποῖος, λόγῳ ἡλικίας, εἶναι εὐκολον θυμὰ ὄλων τῶν κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν καταιγίδων.

στ) Ἡ ἰδεολογικὴ σύγκρουσις καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν ἀντιτιθεμένων ἰδεολογιῶν διὰ τῶν πάσης φύσεως μέσων καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν τεραστία ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς νεότητος, ἀφαιρεῖ, λόγῳ τοῦ συστήματος, ἀπὸ τὰ Ἑλληνόπουλα τὴν πανοπλίαν ἀντιστάσεως ἡ πνευματικῆς κατανοήσεως τῶν κινδύνων. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἰδεολογικὴν μόρφωσιν.

Ἡ μόρφωσις δὲν μετουσιώνεται εἰς σκοπὸν, εἰς πλήρωσιν ἀποστολῆς. Οὔτε μεταβάλλει ψυχὴν, διότι δὲν γίνεται παιδαγωγοῦσα.

Ἄν ἡ γνώσις ἀπαιτῇ συνεχῆ ἀγρυπνίαν διὰ ν' ἀποβῇ χρήσιμος, ὁ ἡθικὸς μεταβολισμὸς ἀπαιτεῖ δρόμον τραχὺν καὶ χρόνον μακρὸν καὶ ἐπίπονον.

Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ὅπως, ἐπὶ τῇ δάσει τῆς συγχρόνου κοινωνιολογικῆς μορφολογίας, τῆς πνευματικῆς ἐξελλίξεως τῶν λαῶν, τῶν συγχρόνων μέσων ἐπικοινωνίας καὶ κυρίως τῆς ἐντάξεώς μας εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν ἐξειληγμένων λαῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, διαμορφωθῇ οὕτω τὸ λαϊκὸν σχολεῖον:

α) Ἰδρυσις καθ' ἅπασαν τὴν χώραν διταξίων νηπιαγωγείων.

β) Κατάργησις τῶν μονοθεσίων σχολείων ὡς ἀντικοινωνικῶν, ἀντιμορφωτικῶν καὶ ὡς προσφερόντων τὴν ἐλάσσονα προσφορὰν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ.

γ) Ἰδρυσις διθεσίων καὶ ἄνω σχολείων ἐνιαίου τύπου, ἀποφευγομένου τοῦ χαρκτηρισμοῦ εἰς γεωργικὰ καὶ ἄλλα.

δ) Ριζικὴ ἀναθεώρησις ὥρολογίου καὶ ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

στ) Ἰδρυσις παντοῦ Κέντρων ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων διὰ τοῦ ἀμέσου διορισμοῦ τῶν ἀδιορίστων δημοδιδασκάλων.

ζ) Πλουτισμὸς διὰ συγχρόνων ἐποπτικῶν ὁργάνων.

η) Ἐπιστημονικὴ κατάρτισις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως πανεπιστημιακῶν σχολῶν τετραετοῦς φοιτήσεως καὶ βαθμολογικῇ αὐτοῦ ἐξέλιξις, ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς του.

θ) Ἐπιμόρφωσις τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὰ εἰδικὰ Παιδαγωγικὰ Κέντρα.

ι) Ἰδρυσις μαθητικῶν συσσιτίων πλήρους τροφῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

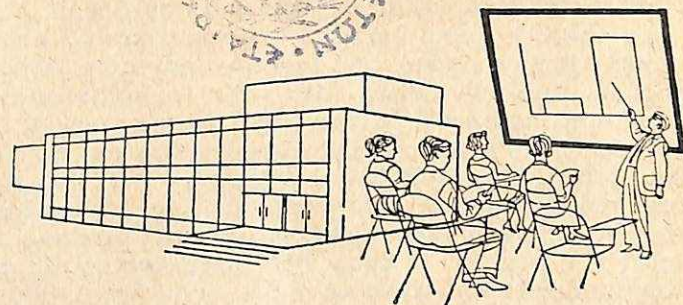
ια) Ἰδρυσις θεσμοῦ ὑποτροφιῶν καὶ ἐπιλογῆς τῶν ἐκλεκτῶν μαθητῶν, οἵτινες θὰ ἐκπαιδεύωνται εἰς εἰδικὰ κέντρα.

ιβ) Κατάλληλος διαμόρφωσις τοῦ προγράμματος τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων, ὥστε νὰ γίνουν κοινωνοὶ τῶν συγχρόνων δεδομένων τῆς ἐπιστήμης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σήμερον διερχόμεθα περίοδον κρίσιμον, διότι καλούμεθα εἰς Ἑθνικὴν ἀνανέωσιν. Ἡ ἐθνικὴ ἀνανέωσις, δὲν στηρίζεται οὔτε εἰς τὰς μεγάλας ἀρτηρίας, οὔτε

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΙΚΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΟΥΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΑΣ*

1. Μέτρησις μήκους καὶ βάρους

Ἡ σημασία τοῦ σωματικοῦ μήκους καὶ βάρους τῶν μαθητῶν εἶναι ὑψίστη διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς γενικῆς τοῦ ὁργανισμοῦ καταστάσεως καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἐμπειρίας εἶναι συνηθέστατον τὸ φαινόμενον συσχετίσεως τοῦτου πρὸς τὴν ὅλην ὑγιεινὴν κατάστασιν. Μῆκος καὶ βάρος εἶναι λίαν εὐαίσθητα εἰς δυσμενεῖς ἢ εὐμενεῖς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις καὶ ἰδίως κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀσθενεῖαι, κόπωσις, ἐργασία, κλίμα, ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, πόλις ἢ χώραν, κακὴ ἢ ἀνεπαρκὴς διατροφή κλπ. ἐπιδροῦν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ. Καὶ ὅταν ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις εἶναι δυσμενής, διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ἀνωτέρω ὁρῶν ἐπιζητοῦμεν τὴν θεραπείαν. Μῆκος καὶ βάρος εἶναι δείκτης τῆς σωματικῆς τοῦ μαθητοῦ καταστάσεως, ὅταν μάλιστα γίνεται συσχέτισις τούτων καὶ μὲ τὰς λοιπὰς τοῦ ὁργανισμοῦ διαστάσεις. Ἡ μέτρησις τούτων εἶναι λίαν εὐχερὴς, ἀπλὴ, μὴ ἀπαιτοῦσα εἰδίκευσιν, ἀνατομικὰς ἢ ἀνθρωπολογικὰς γνώσεις, οὔτε πολύπλοκα ἢ δύσχρηστα μέσα. Ἡ ἐπεξεργασία ὅμως τῶν δεδομένων, ἡ συσχέτισις αὐτῶν πρὸς τὰς λοιπὰς τοῦ σώματος διαστάσεις, πρὸς σχηματισμὸν ὁρθῆς εἰκόνος περὶ τῆς ὅλης ὁργανικῆς οἰκοδομίας, εἶναι ἐργασία δυσχερεστέρα. Τὰς σωματομετρήσεις ἐφηρμόσαμεν ἀπὸ 3ετίας εἰς τὸ ὕψ' ἡμᾶς πρότυπον σχολεῖον.

* Τὸ παρὸν εἶναι περιληπτικὸν ἀπόσπασμα τῆς μελέτης μας: Ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις τῶν μαθητῶν τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου, Ἄνω Χώρας—Ναυπακτίας σχολ. ἐτῶν 1953—1956.

εἰς τοὺς ξενῶνας, οὔτε εἰς τὰ πάσης φύσεως γεφυροποιὰ ἔργα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν Παιδείαν.

Καλούμεθα εἰς ἓνα σύγχρονον Ἑλληνικὸν προσανατολισμὸν. Ὁδηγοὶ μας οἱ πρόγονοί μας. Ἐὰν ἀποφασίσωμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν γωνίαν τῆς γῆς τὴν σύγχρονον σύνθεσιν τῆς Παιδείας μας, τότε ἡ Ἑλλὰς θὰ προσφέρῃ κάτι, τὸ ὁποῖον καμμία ἄλλη χώρα δὲν διαθέτει, Σωκράτην, Πλάτωνα, Ἀριστοτέλην.

Ἀσφαλῶς εἴμεθα μικροὶ διὰ νὰ φθάσωμεν τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν των, ἀλλὰ εἴμεθα ἡ μεγαλυτέρα χώρα τοῦ κόσμου διὰ νὰ κάμνωμεν ἀνθρώπους.

Μέλτης Ἀγγελόπουλος

Έγένοντο συνολικῶς ἑξ ἑξαμηνιαῖαι συνεχεῖς σωματομετρήσεις, με ἀριθμὸν μετρηθέντων 120 περίπου ἐκάστην φοράν. Μαθηταὶ με κληρονομικὴν προδιάθεσιν πρὸς ὑπέρμετρον σωματικὴν ἀνάπτυξιν ἢ ἐλαττωματικὴν, ἀπεκλείσθησαν κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δεδομένων, πρὸς ἐξαγωγήν ὀρθῶν συμπερασμάτων. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐσχηματίσαμεν ὁμάδας ὁμηλικῶν κατὰ διατρεχόμενα ἐτήσια χρονικὰ διαστήματα, διότι τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι σὺνηθες καὶ εὐχερέστερον δυνάμεθα νὰ κάμνωμεν τὰς συγκρίσεις μας πρὸς ἄλλας ἐρεῦνας. Μετὰ τὴν στάθμισιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν δεδομένων, ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τούτων. Κατ' ἀρχὴν εὐρέθη ὁ μέσος ὅρος δι' ἐκάστην ἡλικίαν καὶ κατὰ φύλον. Κατηγορίας εὐτόρων καὶ ἀπόρων δὲν διεχωρίσαμεν, λόγω τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν μετρηθέντων, ἀλλὰ καὶ διότι οὐσιώδης διαφορὰ δὲν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν. Περὶ πυκνότητος καὶ ἀποκλίσεως δὲν ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα. Τὰ ἀριθμητικὰ πορίσματα εἶναι ἀκριβῆ καὶ ἐφροντίσαμεν νὰ ἐξαχθῶσιν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνάλογα συμπεράσματα. Τὰ πορίσματά μας ἀναφέρονται εἰς Ἑλληνοπαῖδας τῆς ὑπαίθρου.

2. Πορεία τῆς εἰς μῆκος αὐξήσεως τοῦ σώματος

Λόγω περιορισμένου ἀριθμοῦ μετρηθέντων καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐσφαλμένων πορισμάτων, περιορίσαμεν τὴν ἐξέτασιν μεταξὺ τῶν 7—14 ἐτῶν, ὅπου ὑπάρχει καὶ μεγαλύτερα πυκνότης μετρηθέντων μαθητῶν. Ἡ πορεία ἀναπτύξεως εἰς τὴν ἐν λόγω ἡλικίαν δὲν παρουσιάζει ἀποτόμους μεταπτώσεις, ἀλλ' ἔχει ρυθμικὰς ἐναλλαγὰς.

Π Ι Ν Α Ξ 1

Τὸ κατὰ μέσον ὅρον μῆκος σώματος ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς ἑκατ. μ.

Ἡλικία εἰς ἔτη	Α Ρ Ρ Ε Ν Α		Θ Η Λ Ε Α		Διαφορὰ φύλων + Ὑπεροχὴ ἀρρέν. — Ὑστέρησις »
	Μέσος ὅρος	Ἐτησίᾳ αὐξήσις	Μέσος ὅρος	Ἐτησίᾳ αὐξήσις	
6—7	114,4		110,7		+4,7
7—8	117,9	3,5	116,4	5,7	+1,5
8—9	121,1	3,2	121,0	4,6	+0,1
9—10	127,7	6,6	124,6	3,6	+3,1
10—11	128,8	1,1	130,4	5,8	—1,6
11—12	134,9	6,1	138,0	7,6	—3,1
12—13	134,9	—	142,0	4,0	—7,1
13—14	140,2	5,3	141,2	—	—1,0

Ὡς παρατηροῦμεν, κατὰ τὰ ὀκτὼ ἔτη (7—14) εἰς τὰ ἄρρενα γίνεται προσθήκη 25,8 ἑκατ. τοῦ μέτρου, με ἀναλογίαν 3,2 ἐκ. μ. ἐτησίως, ἐνῶ εἰς τὰ θήλεα ἔχομεν προσθήκην 30,5 ἐκ. μ. Εἰς τὸν πίνακα (1) φαίνεται καὶ ἐτησίᾳ αὐξήσις ἀπὸ ἡλικίας εἰς ἡλικίαν. Σοβαραὶ μεταπτώσεις καὶ ἀπότομοι μεταβολαὶ αὐξήσεως δὲν παρατηροῦνται. Τὰ ἄρρενα ἡλικίας 11—12 ἐτῶν ἔχουσι τὸ αὐτὸ μῆκος μετὰ τῶν 12—13 ἐτῶν. Τοῦτο εἶναι ἀπλή σύμπτωσις, μὴ ἀλλοιοῦσα τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὡς ἐπίσης παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν στήλην τῶν θηλέων τὰ ἡλικίας 13—14 ἐτῶν νὰ ὑπολείπονται τῆς τῶν 12—13 ἐτῶν. Πρόκειται καὶ ἐνταῦθα περὶ ἀναποφεύκτου συμπτώσεως, ὅταν αἱ μετρήσεις γίνονται μεταξὺ περιορισμένου ἀριθμοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρατηροῦμεν καὶ εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὸν πίνακα τῶν Ἀθη-

νῶν (Σωματομετρήσεις Ἐξαρχοπούλου—Γεδεῶν), εἶναι ὅτι τὰ ἄρρενα ὑπερτεροῦν τῶν ὁμηλικῶν τῶν θηλέων, μέχρι τῆς ἡλικίας 9—10 ἐτῶν. Πέραν ὧμως τῆς ἡλικίας ταύτης, ἡ σχέσις μήκους ἀρρένων καὶ θηλέων ἀντιστρέφεται καὶ τὰ ἄρρενα ὑστεροῦν. Βλέπομεν δηλ. ἐπιταχυνομένην τὴν ἐτησίαν αὐξήσιν τῶν θηλέων με ρυθμὸν γοργόν. Παρόμοιον φαινόμενον συμβαίνει καὶ με τὸ βάρος. Εἶναι καθαρὰ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐγγιζούσης προεφηβείας καὶ τῆς συνοδευούσης αὐτὴν ὁρμῆς πρὸς αὐξήσιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐμφάνισις προηγείται κατὰ δύο (2) περίπου ἔτη εἰς τὰ θήλεα. Τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἀντιστροφῆς τῶν σχέσεων δὲν εἶναι σταθερόν, ἀλλ' ἐπισπεύδεται ἢ ἀναβάλλεται, ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ πλείστων παραγόντων, ἐν συγκρίσει δὲ με τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιβραδύνεται κατὰ 2 ἔτη περίπου.

3. Πορεία αὐξήσεως τοῦ σωματικοῦ βάρους

Ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ βάρους τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἡλικίας εἶναι ὁ αὐτὸς με τὸν τοῦ μήκους. Ἡ πορεία τοῦ βάρους τῆς ἡλικίας ταύτης χαρακτηρίζεται ἀπὸ ρυθμικὰς ἐναλλαγὰς, χωρὶς ἀποτόμους μεταπτώσεις. Παραθέτομεν καὶ τὸν σχετικὸν πίνακα.

Π Ι Ν Α Ξ 2

Τὸ κατὰ μέσον ὅρον βάρους ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς γραμμάρια

Ἡλικία εἰς ἔτη	Α Ρ Ρ Ε Ν Α		Θ Η Λ Ε Α		Διαφορὰ φύλων + Ὑπεροχὴ ἀρρέν. — Ὑστέρησις »
	Μέσος ὅρος	Ἐτησίᾳ αὐξήσις	Μέσος ὅρος	Ἐτησίᾳ αὐξήσις	
6—7	18880		18540		+ 340
7—8	22440	3560	21976	3436	+ 464
8—9	23285	845	22583	607	+ 702
9—10	26034	2749	24760	2177	+1274
10—11	26591	457	26068	1308	+ 523
11—12	31131	4540	32615	6547	—1484
12—13	32613	1472	35605	2990	—2992
13—14	34530	1917	35530	—	—1000

Ὡς παρατηροῦμεν, κατὰ τὰ ὀκτὼ ἔτη, εἰς τὰ ἄρρενα γίνεται προσθήκη 15650 γραμ. βάρους με ἀναλογίαν 2235 γραμ. κατ' ἔτος, ἐνῶ εἰς τὰ θήλεα 16990 γραμ., με ἀναλογίαν 2427 γραμ. κατ' ἔτος. Τὰ ἄρρενα προηγούνται τῶν ὁμηλικῶν θηλέων μέχρι τῆς ἡλικίας 10—11 ἐτῶν. Πέραν ὧμως τῆς ἡλικίας ταύτης, ἡ σχέσις ἀντιστρέφεται καὶ τὰ θήλεα ὑπερτεροῦν. Τὸ τοιοῦτον, δηλ. ἡ ταχυτέρα τῶν θηλέων αὐξήσις εἰς βάρος, ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς συνολικῆς τῶν ἡλικιῶν αὐξήσεως καὶ τὴν κατ' ἔτος μέσον ὅρον. Ἡ ἐπιτάχυνσις αὐτῆς τῆς ἐτησίᾳ αὐξήσεως τῶν θηλέων παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν κατὰ μῆκος αὐξήσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 10—11 ἔτους. Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀντιστροφή τῶν σχέσεων μήκους καὶ βάρους ἀρρένων καὶ θηλέων πραγματοποιεῖται κατὰ τὸ 10 1)2—11 1)2 ἔτος, δηλ. ἀναφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τῶν θηλέων.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τῶν θηλέων εἰς μῆκος καὶ βάρος ὀφείλεται εἰς τὴν πρῶτον διὰ τὰ θήλεα ἐπίδρασιν τοῦ προεφηβικοῦ σταδίου καὶ τῆς γενικῆς αὐξητηρίου τάσεως κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο. Ἡ ταισούτη ὧμως ὑπερπῆδσις, τῆς αὐξήσεως τῶν θηλέων εἶναι μεταβατικὴ περίοδος, ἄγουσα εἰς τὴν προτέραν σχέσιν, τῆς ὑπεροχῆς δηλ. τῶν ἀρρένων, μετὰ τὸ πέρας τῆς

ήβης, με τάσιν τήν τελικήν ὀργανικήν διαμόρφωσιν καὶ καταφανῇ ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου. Ἐξ ὧν αὐτῶν καταφαίνεται, ὅτι ἀκολουθεῖται διάφορος ἔντασις αὐξήσεως εἰς μῆκος καὶ βάρος τοῦ σώματος τῶν δύο φύλων, κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν πορισμάτων μας πρὸς τὰς παιδομετρικὰς ἐρεῦνας Ἐξαρχοπούλου—Γεδεών, προκύπτει τὸ ἐξῆς ἀξιόλογον: Ἡ ἀντιστροφή τῶν παιδιῶν τῶν Ἀθηνῶν ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς μῆκος καὶ βάρος παρατηρεῖται ἀπὸ τοῦ 8ου ἔτους, δηλ. κατὰ τρία ἔτη ἐνωρίτερον. Ἡ τοιαύτη κατὰ 2—3 ἔτη ἐπίσπευσις καὶ ἐπιτάχυνσις τῆς αὐξήσεως τῶν παιδιῶν τῶν Ἀθηνῶν προκαλεῖται, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἐκ τοῦ ποικίλου περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον ὑποβοηθεῖ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐπισπεύδει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ προεφηβικοῦ σταδίου καὶ τὸν μετέπειτα τοιοῦτον τῆς ἡβης, μεθ' ὧν τῶν σχετικῶν γνωρισμάτων. Ὁ χώρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κάμωμεν πλήρη ἀνάλυσιν τῶν αἰτίων τῆς τοιαύτης ἐπιταχύνσεως.

4. Συνάφεια τῆς εἰς μῆκος καὶ βάρος ἀναπτύξεως πρὸς τὴν σχολικὴν ἐργασίαν καὶ πρόοδον.

Ἡ ἀλληλοεπίδρασις τῶν διαφορῶν ψυχοσωματικῶν καὶ νοητικῶν λειτουργιῶν καὶ δεξιότητων εἶναι ἀποδεδειγμένη. Ἡμᾶς ἐνταῦθα θὰ ἀπασχολήσῃ μόνον ἡ συσχέτισις μῆκους καὶ βάρους τῶν μαθητῶν μας, πρὸς τὴν νοητικὴν τῶν ἐξέλιξιν. Εἰς τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους, ἡ σωματικὴ τῶν κατάστασις εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ἰσχύϊν ἢ ἀδυναμίαν τῶν ψυχονοητικῶν δεξιότητων. Συχνὰ εἶναι αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας σῶμα ἀσθενικὸν καὶ βραχὺ ἐγκλείει ἰσχυρὰν διάνοιαν ἢ καὶ τὸ ἀντίθετον. Διαρκούσης ὁμῶς τῆς σωματικῆς ἐξελίξεως, φαίνεται ὅτι τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως. Αἱ γενόμεναι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου μελέται ἀπέδειξαν ὅτι τὰ παιδιά τῶν ὁποίων ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις προχωρεῖ μὲ βραδὺν ρυθμὸν, βραδεῖαν ἔχουν καὶ τὴν νοητικὴν ἐξέλιξιν καὶ ὑπολείπονται νοητικῶς τῶν ὁμηλικῶν, τῶν ὁποίων καὶ ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις εἶναι τελειότερα. Ἡμεῖς διὰ τῶν ἐρευνῶν μας ἐκάμαμεν ἐπαλήθευσιν τοῦ φαινομένου τούτου καὶ ἐπέισθημεν ἀπολύτως.

Ὡς μέτρα συγκρίσεως τῆς σωματικῆς ἐξελίξεως ἐλάβομεν τὸ σωματικὸν μῆκος καὶ βάρος τῆς δὲ νοητικῆς τοῦ βαθμοῦ ἐπιδόσεως καὶ πρόοδου εἰς τὰ μαθήματα. Ἐκάμαμεν ὡσαύτως τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς σχέσεως περιμέτρου τοῦ κρανίου πρὸς τὴν νοητικὴν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποίαν δὲν παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐλλείψει χώρου. Διεπιστώθη λοιπὸν ὅτι τὸ σωματικὸν μῆκος καὶ βάρος τῶν μαθητῶν μας μὲ καλὴν εἰς τὰ μαθήματα ἐπίδοσιν εἶναι ἀνώτερον ὁμηλικῶν τῶν ὑστερούντων εἰς τὴν πρόοδον ἢ φοιτῶντων εἰς κατώτεραν τάξιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατετάξαμεν ὅλους τοὺς καθυστερήσαντας εἰς τινὰ τάξιν μαθητὰς καὶ εὔρομεν τὸν μέσον ὅρον μῆκους καὶ βάρους δι' ἐκάστην ἡλικίαν. Παραλλήλως ἐσχηματίσαμεν ἀντιστοιχῶς ὁμηλικούς ὁμάδας ἐξ ἰσαριθμῶν καὶ τὴν καλλιτέραν ἐπίδοσιν ἐχόντων εἰς τὰ μαθήματα μαθητῶν. Καὶ τούτων εὔρομεν τὸν μέσον ὅρον μῆκους καὶ βάρους. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐξαγομένων προέκυψεν ὅτι ὑστεροῦν εἰς μῆκος καὶ βάρος οἱ ἀπορριφθέντες ἢ διετεῖς εἰς τινὰ τάξιν μαθηταί, ἐναντι τῶν ὁμηλικῶν τῶν, ἀλλὰ ἐχόντων καλὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα. Ἐλλείψει χώρου δὲν παρατίθεται ὁ σχετικὸς πίναξ. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὑπάρχει παραλληλία τῆς εἰς μῆκος καὶ βάρος αὐξήσεως τοῦ σώματος, πρὸς τὴν σχολικὴν πρόοδον, ὥστε μαθηταὶ προτρέχοντες νοητικῶς, προτρέχουσι καὶ σωματικῶς καὶ τὰν ἀπαλιν. Ἐνίοτε παρατηρεῖται καὶ τὸ ἀν-

τίθετον. Δηλ. μαθηταὶ ὑπολειπόμενοι εἰς μῆκος καὶ βάρος, νὰ προτρέχουσι νοητικῶς τῶν ὁμηλικῶν τῶν. Πρόκειται περὶ ἐξαιρέσεως μὴ ἀλλοιούσης τὸν κανόνα. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ συνάφεια μεταξὺ σωματικοῦ βάρους καὶ μήκους ἀφ' ἑνὸς καὶ σχολικῆς προόδου ἀφ' ἑτέρου, εἶναι τόσον στενὴ, ὅσον ἡ συνάφεια μεταξὺ ἀναστήματος καὶ ἡλικίας.

5. Ἡ εἰς μῆκος καὶ βάρος ἀνάπτυξις κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ἐκτὸς τῶν διαφορῶν ἐναλλαγῶν βραδείας ἢ γοργῆς αὐξήσεως τοῦ σώματος, ποὺ εἶδομεν ἀνωτέρω, τελοῦνται καὶ ἄλλαι κατὰ βραχύτερα χρονικὰ διαστήματα καὶ ἰδίως κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Φθάνουν νὰ εἴπωσιν ὅτι διακύμανσις καὶ ἐναλλαγὴ αὐξήσεως παρατηρεῖται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς αἰτία ἐξωτερικά, φυσικῆς τοῦ περιβάλλοντος ἐπιδράσεως, ὡς: θερμότητα, φῶς, κινήσεις, ἐργασίαν, ψυχὸς κλπ. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἰργάσθησαν καὶ διετύπωσαν τὰς παρατηρήσεις τῶν διαφορῶν ἐπιστήμονες. Ἀπόλυτος σύμπτωσις γνωμῶν βεβαίως δὲν ὑφίσταται. Γενικῶς ὁμῶς συμφωνοῦσιν εἰς τὸ ὅτι ὑφίσταται ἐναλλαγὴ αὐξήσεως τοῦ σώματος ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὅτι ἡ μεγίστη εἰς βάρος αὐξήσις δὲν συμπίπτει μὲ τὴν τοιαύτην τοῦ μήκους ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ μεγίστη αὐξήσις τοῦ μήκους συντελεῖται κατὰ τὴν ἀπὸ Ἀπριλίου μέχρις Αὐγούστου ἐποχὴν, τοῦ δὲ βάρους ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Νοεμβρίου. Ἡμεῖς, διότι αἱ μετρήσεις μας ἐγένοντο καθ' ἐξάμηνον διηρέσαμεν τὸ ἔτος εἰς δύο ἰσοχρόνους ἐποχὰς, τὰς ὁποίας καὶ ὀνομάζομεν χειμερινήν, ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρις Ἀπριλίου (ναί) καὶ θερινήν, ἀπὸ Μαΐου μέχρις Ὀκτωβρίου (ναί). Πρὸς ἐξαγωγήν ἀκριβῶν πορισμάτων ἀπαιτεῖται μέτρησις κατὰ μῆνα καὶ μὲ εὐρυτέραν βάσιν δηλ. ἐπὶ πολλῶν μαθητῶν. Ἡμεῖς, χάριν παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν μας, ἐνηργήσαμεν τὰς προαναφερθείσας μετρήσεις καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν κάμνομεν καὶ τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις. Λόγω τοῦ περιορισμένου χώρου δὲν παρατίθεται ὁ σχετικὸς συγκριτικὸς πίναξ. Γενικῶς διεπιστώσαμεν ὅτι ἡ εἰς βάρος καὶ μῆκος αὐξήσις τοῦ σώματος καὶ τῶν δύο φύλων εἶναι αἰσθητῶς ὑπερτέρα κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Τὸ εἶδος τῆς μετρήσεως, διότι ἐγένετο καθ' ἐξάμηνον, δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ἐντοπίσωμεν τὴν αὐξήσιν καὶ κατὰ μῆνα. Ἐκ γενομένης συγκρίσεως παιδιῶν—μαθητῶν, πρὸς ὁμηλικὰ μὴ φοιτῶντα εἰς τὸ σχολεῖον, εἶναι καταφανὴς ἡ εἰς μῆκος καὶ βάρος ὑπεροχὴ τῶν δευτέρων. Τοῦτο ἀπέδειξαν καὶ αἱ ὑπὸ ἐπιστημόνων γενόμεναι ἐρευναι. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν κατασταλτικὴν ἐκ τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἐπίδρασιν. Ὁ ἀέλιμνητος Ἐξαρχόπουλος λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Ἡ εἰς τὸ σχολεῖον φοίτησις τοῦ παιδὸς ἐπιδρᾷ οὐσιωδῶς ἐπὶ τὴν σωματικὴν κατάστασιν, δυνάμεν νὰ παρακωλύσῃ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, νὰ μειώσῃ τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως αὐτοῦ κατ' ἐπιβλαβῶν ἐπιδράσεων καὶ νὰ προκαλέσῃ αὐτῷ ποικίλας νόσους». Κατὰ συνέπειαν, ἡ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ὑπερτέρα εἰς μῆκος καὶ βάρος αὐξήσις τοῦ σώματος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄσχετος τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως, δεδομένου ὅτι αὕτη συντελεῖται κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διακοπῶν. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους λόγους ἐκ τῶν ὁποίων, καθ' ἡμᾶς, οἱ κυριώτεροι εἶναι: α) Ἡ ἀμεριμνησία καὶ ἐλευθερία κινήσεως, ἐναντι τῆς ἐντεταμένης, ἀναγκαστικῆς, καθεστηκυίας καὶ πολλάκις, ὑπὸ ἀνθυγιεινῶν ὁρῶν ἐργασίας, κατὰ τὴν εἰς τὸ σχολεῖον φοίτησιν. β) Αἱ ἐλεύθεραι ἀπασχολήσεις μὲ παιγνίδια καὶ ἐργασίαν τῆς ἀρεσκείας. γ) Ἡ χαλάρωσις τῆς ἐντάσεως τῆς προσοχῆς καὶ τῶν λοιπῶν ψυχονοητικῶν λει-

τουργιῶν. δ) Ἡ φυσικὴ ζωὴ, τὸ ἄφθονον ἡλιακὸν φῶς, ὡς καὶ ὁ καθαρὸς ἀήρ κατὰ τὴν ἐν ἔξοχῇ διαμονήν. ε) Διὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν χωρίων, δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον βελτίωσις τῆς διατροφῆς, διὰ τῆς λήψεως βουτύρου, ἀφθόνου γάλακτος, φρούτων κλπ.

Ἐχοντες ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς δυσμενεῖς διὰ τοὺς μαθητὰς κατὰ τὴν εἰς τὸ σχολεῖν φοίτησιν ἐπιδράσεις, ὀφείλομεν νὰ λαμβάνωμεν τὰ προσήκοντα μέτρα, πρὸς ἀπάμβλυνσιν τοῦλάχιστον, ἂν ὅχι ἐξουδετέρωσιν, τῶν αἰτίων τῶν διὰ τοὺς μαθητὰς ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν.

Δημήτριος Κωταντούλας

ΕΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Συνέχεια από τὸ τεύχος 10 καὶ τέλος)

4. 'Η ἐλεύθερη ἔκθεσις καὶ ἡ παιδικὴ ποίησις. Σπουδαιότατο ἐκφραστικὸν μέσο τοῦ παιδιοῦ εἶναι καὶ ὁ προφορικὸς καὶ γραπτὸς λόγος. Μόλις ἀρχίσει νὰ μιλάει καὶ μόλις ἀργότερα ἀποκτήσῃ τὴν τεχνικὴν τῆς γραφῆς, τὸ παιδί χρησιμοποιεῖ τὸν λόγο, ὅχι μόνον σὰ μέσο ἐπικοινωνίας μετὰ τούς ἄλλους γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἄμεσων πραχτικῶν ἀναγκῶν, μὰ καὶ σὰ μέσο γιὰ τὴν ἑκφράσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου, τοῦ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἐντυπώσεις, ἀπὸ βιώματα, ἀπὸ συναισθήματα καὶ συγκινήσεις.

Ὁ ἔσωτερικὸς κόσμος τοῦ παιδιοῦ μοιάζει μὲ τὸν ἔσωτερικὸν κόσμον τοῦ ποιητῆ. Καὶ στοὺς δυὸ κυριαρχοῦν τὸ συναίσθημα καὶ ἡ φαντασία, ἡ συγκίνηση καὶ ἡ ἐμπυχωτική ροπή. Χάρη στὸν παιδικὸν «ἀνιμισμὸν» τὸ παιδί δανεῖζει στὰ ἀντικείμενα, προπάντων στὰ παιχνιδάκια του, στὰ ζῶα καὶ στὰ φυτὰ, τὰ ἴδια συναισθήματα ποὺ θὰ ἴνωθε, ἂν βρισκόταν στὴ θέσῃ τους. Ἐμπυχώνει τὸν ἔσωτερικὸν κόσμον ποὺ τὸ περιζώνει. Προβάλλει πάνω στὸν κόσμον τὸ ἔσωτερικόν του φῶς. Ὁ παιδικὸς ἀνιμισμὸς καταλύει τὰ σύνορα ἀνάμεσα στὸ φανταστικὸ καὶ στὸν πραγματικὸν κόσμον. Τὸ παιδί ἔτσι μπορεῖ νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα, νὰ πλάσῃ παραμυθένιους κόσμους καὶ πορφυρόχρυσα ὄνειρα. Νὰ ἀπὸ ποιηγάζῃ ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ἀφομοιώνει τὰ παραμύθια καὶ τὶς ἔμμετρος ἐπικὲς ἀφηγήσεις. Τὸ παιδί χρησιμοποιοῖ τὸ λόγο, προφορικὸ καὶ γραπτὸ, σὰν ποιητῆς, καὶ ὁ ποιητὴς ξαναχαρίζει στοὺς ἀνθρώπους «τὴν ἀποξεχασμένη λαλιά τῶν παιδιότητων χρόνων». Δὲν ἔχουν πεῖ πῶς «τὸ ποιητικὸ χάρισμα εἶναι τὸ χάρισμα ποὺ μᾶς ξαναγυρίζει στὰ παιδικὰ χρόνια»;

Τὸ σύγχρονο σχολεῖο δὲν ἀγνοεῖ αὐτὴ τὴ συγγένεια τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ μετὰ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ποιητῆ καὶ γι' αὐτὸ δημιουργεῖ ὅλες τὶς εὐνοϊκὰς συνθήκας γιὰ τὴ λεύτερη ἔκφραση μετὰ τὸ λόγον, προφορικὸ καὶ γραπτὸ :

Τὸ φέρνει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ μεγάλα ποιητικὰ ἀριστουργήματα, ποὺ συντελοῦν στὸ νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν ποιητικὴ ἔκφραση. Τὸ παρορμᾷ νὰ ἐκφράζεται λεύτερα μὲ τὸ γραπτὸ λόγο, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ ὅσα παρατηρεῖ στὴ φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ: ἀπὸ τὸ σπóρο ποὺ γίνεται φυτὸ, ἀπὸ τὸ ἀνοιγμὰ τοῦ μπουμπουκιοῦ, ἀπὸ τὸ μετασχηματισμὸ τοῦ λουλουδιοῦ σὲ καρπὸ, ἀπὸ τὴ διαδοχὴ τῆς μέρας

καί τῆς νύχτας καί τῶν τέσσερων ἐποχῶν, ἀπὸ μιᾶν ἀνεπάντεχῃ ἐπίσκεψι, ἀπὸ ἑνα δῶρο, ἀπὸ ἑνα περίπατο, ἀπὸ ἑνα ταξίδι, ἀπὸ ἑνα θέαμα κ.τ.λ. Ἔτσι, τὸ παιδί ἀδράχνει τὴν πένα, ὅταν νιώθει ἀκατανίκητῃ ἐπιθυμία γιὰ νὰ γράψῃ, ὅταν ἐμπνέεται καὶ οἰστρηλατεῖται, ὅταν ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ ἑνα γεγονός, ὅταν αἰσθάνεται τὴν αὐθόρμητῃ ἀνάγκη νὰ ἀνακοινώσῃ κάτι ποὺ φουσκώνει τὴν καρδιά του. Τὸ μυεῖ σιγά - σιγά, στὴν τεχνικὴ τῆς γλωσσικῆς ἔκφρασης καὶ δημιουργεῖ τίς συνθήκες γιὰ τὴν ὅλο καὶ πιὸ τέλειᾳ ἔκφραση μὲ τὸ λόγο, ποὺ εἶναι μιὰ δύσκολη κατάχτηση. Ἐμπνέει ἔτσι τὴ λαχτάρα γιὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς. Ἐξασφαλίζει τὰ κίνητρα καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα γιὰ τὴν συμπύκνωση τῶν παιδικῶν βιωμάτων σὲ μιὰ «ἐλεύθερη ἔκθεση» ἢ σ' ἑνα «παιδικὸ ποίημα». Εἰσάγει τὸ σχολικὸ τυπογραφεῖο, τὴ μαθητικὴ ἡμερησίδα, τὸ μαθητικὸ περιοδικό, τὴ σχολικὴ ἀλληλογραφία, τὰ λευκώματα, τὸ προσωπικὸ ἡμερολόγιο, ὅπου τὸ παιδί ὑποχρεώνεται νὰ συνδυάσῃ καὶ νὰ ζευγαρώσῃ τὴν ἔκφραση μέσο τῆς ζωγραφικῆς μὲ τὴν ἔκφραση μέσο τῆς τῆς γραφῆς. Ἐνθαρρύνει τὸ παιδί νὰ ἐκφράσῃ λεύτερα καὶ μὲ εἰλικρίνεια κάθετι ποὺ γεμίζει τὸ κεφάλι του καὶ τὴν καρδιά του. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐνθάρρυνσης μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἱκανότητα νὰ γράφῃ λιτὰ καὶ μὲ σαφήνεια, νὰ εἶναι εὐαίσθητο στὴν ποίηση, λαϊκὴ καὶ προσωπικὴ, καὶ νὰ τὴν κρίνει, ὅπως ἑνα ἐντεκάχρονο παιδί σ' ἑνα σχολεῖο, φτωχό, τῆς Μασσαλίας: «Ἡ ποίηση, εἶναι ὁ λόγος τῆς καρδιᾶς, τὸ καταλάγιασμα τῆς θλιμμένης καρδιᾶς. Ὁ ποιητής, ὅταν γράφει γιὰ τὴ θλίψη του, ἀνακουφίζεται ὁ ἴδιος καὶ δίνει χαρὰ στίς λυπημένες καὶ δύστυχες καρδιές. Ἡ ποίηση εἶναι χαρὰ, εἶναι ὁμορφιά. Διαβάζοντάς τὴν οἱ δυστυχισμένοι νιώθουν λίγη εὐτυχία!...»

5. Το σχολικό τραγούδι, ή παιδική χορωδία και η σχολική δισκοθήκη. Για τόν έξυψωτικό, θεραπευτικό και πραϋντικό ρόλο της μουσικής, από την αρχαιότητα άκόμα, έχουν ειπωθεί και γραφτεί πολλά από πολλούς και διάσημους στοχαστές. Ο Γκαίτε, ανάμεσα στους πιο κορυφαίους, λέει: «Όποιος δέν αγαπάει τή μουσική δέν όξίζει νά όνομάζεται άνθρωπος, όποιος τήν αγαπάει είναι μισός άνθρωπος, και μόνον όποιος άσχολείται με τή μουσική (σά συνθέτης ή σάν έκτελεστής) είναι άκέριος άνθρωπος.» Ο σύγχρονος γάλλος λογοτέχνης και διανοητής Georges Duhamel προφητεύει πώς μελλοντικά ή διδασκαλία τής μουσικής στά σχολεία όλων τών βαθμίδων θά έχει τήν ίδια θέση πού έχει ή διδασκαλία τής γραφής και τής ανάγνωσης, γιατί κρίνει πώς σήμερα στά σχολικά προγράμματα κατέχει πολύ μικρή θέση «αυτή ή τέχνη του κατευνασμού, τής παρηγοριάς και τής ζωής».

Τό σύγχρονο σχολείο αναγνωρίζει τη μεγάλη παιδευτική σημασία της μουσικής. Αναγνωρίζει πώς η άερνη γλώσσα τῶν ἤχων, ἁρμονισμένων σέ μελωδίες, δονεῖ τήν ἀνθρώπιν ψυχή ὡς τὰ κατάβαθα, χύνει μέσα σ' αὐτή τή χαρά, τή λύπη, τόν ἐνθουσιασμό, τήν πλουτίζει μέ τό αἶσθημα τῆς ἁρμο- νίας καί τοῦ ρυθμοῦ.

Δέν παραγνωρίζει το παρατηρημένο γεγονός πως τα παιδιά, από την κούνια τους ακόμα, είναι ευαίσθητα στο ρυθμό και στην άρμονία που ανιδίνεται από το τραγουδιστό νανούρισμα και πως, όπουδήποτε κι αν βρεθούν, στην πλατεία, στον κήπο, στο δρόμο, τραγουδούν και σφυρίζουν.

Ξεκινάει από το αυθόρμητο τραγούδι του παιδιού και εξασφαλίζει όλες τις συνθήκες για τη συστηματική μουσική καλλιέργεια: Έπιτρέπει στα παιδιά να τραγουδούν συχνά, άτομικά κι ομαδικά: όταν μπαίνουν στην τάξη,

1. α) Jean Malrieu: Les enfants poètes: Terres d'enfance. β) C. Freinet: Le texte libre γ) Mme A. Delaunay: L'activité créatrice dans l'expression poétique chez l'enfant. δ) Ειρήνης Παϊδούση: 'Ο προφορικός και γραπτός λόγος του παιδιού.

δταν βγαίνουν ἀπ' αὐτὴ γιὰ τὸ διάλειμμα ἢ γιὰ τὸ γυρισμὸ στὸ σπῖτι. Ὅργανώνει παιδικὲς χορωδίες καὶ παιδικὲς ὀρχήστρες. Ὅργανώνει πλούσια δισκοθήκη, ὅπου κυριαρχοῦν οἱ δίσκοι μὲ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἐθνικῆς καὶ διεθνικῆς μουσικῆς. Μὲ τὸ συχνὸ παίξιμο τῶν δίσκων αὐτῶν ἐξοικειώνει τὰ παιδιὰ μὲ τὴν καλὴ μουσικὴ καὶ καλλιιεργεῖ τὸ μουσικὸ τους γοῦστο. Μυεῖ τὰ παιδιὰ στὴν παρασημαντικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καὶ τὰ κάνει ἱκανὰ νὰ διαβάζουν, φωνητικὰ ἢ ἐνὸργανα, ἕνα ἀπλὸ μουσικὸ κείμενο. Δημιουργεῖ ἔτσι τὴν ἀμόρφαιρα, ὅπου ἐκκολλάπτονται οἱ μουσικὲς κλίσεις, ὅπου ἐμπνέεται ἡ ἀγάπη στὴ μουσικὴ κι ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ἱκανότητα — γνωστικὴ καὶ διαισθητικὴ — γιὰ τὴ διάκριση τῆς καλῆς ἀπὸ τὴν κακὴ μουσικὴ ¹.

6. **Ἡ ρυθμική γυμναστική καὶ ὁ χορὸς.** Ἡ ἔνωση τῆς κίνησης καὶ τῆς μουσικῆς εἶναι κάτι φυσικὸ στὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὰ πιὸ μικρά του χρόνια καὶ ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ἀκόμα ἐποχὴ. Ἡ μουσική, καὶ ἰδιαίτερα τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ ὀργανικὰ στοιχεῖα τῆς, ὁ ρυθμὸς², ξυπνάει τὴν ἐντιστιχτική μυϊκὴ κίνηση, ὁδηγεῖ στὸ ρυθμικὸ περπάτημα, στὸν τελετουργικὸ καὶ ψυχαγωγικὸ χορὸ. Στὸις πρωτόγονους ἡ ὁμαδικὴ σωματικὴ ἐργασία συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ τὸ χορωδιακὸ τραγούδι. Ὁ συνδυασμὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς κίνησης ἀναπτύσσει καὶ ἐνισχύει τὴν ἀρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωση. Ὅταν τὸ ἄτομο ἐνσωματώνεται στὴν ὁμάδα καὶ ἀποδέχεται τοὺς ρυθμούς, ποὺ ἐκφράζονται μὲ τὸν ὁμαδικὸ χορὸ, συνειδητοποιεῖ τὸ ρόλο του, τὴ θέση του καὶ τὴν ἀξία του μέσα στὸ σύνολο. Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῆς ἐκφράζεται μὲ τὴν κρίση: «Δὲν εἶμαι τὸ σύνολο, μὰ εἶμαι ἀπαραίτητος ὥπως καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ συγκροτοῦν τὸ σύνολο.»

Ὁ χορὸς δὲν εἶναι μόνο μεταστοιχείωση τοῦ μουσικοῦ ρυθμοῦ σὲ πλαστικὸ ρυθμό. Εἶναι ταυτόχρονα καὶ φυσικὴ γυμναστική. Ἀναπτύσσει τοὺς μύς καὶ τὸ σκελετό, τὴν καρδιά καὶ τοὺς πνεύμονες, βάζει τάξη καὶ πειθαρχία στὶς ἀντανακλαστικὰ κινήσεις, ἀπολυτρώνει ἀπὸ τὴν ἀτολμία, ἀπὸ τὴ στενοχώρια καὶ τὴν κατάθλιψη, ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴ νοσηρὴ ἐξώστροφη ἀναδίπλωση.

Για όλους αυτούς τους λόγους και πρόσθετα, για να ικανοποιήσει την ανάγκη για κίνηση και την ανάγκη για χαρά, το σύγχρονο σχολείο χρησιμοποιεί τους χορούς, και μάλιστα τους έθνικούς χορούς, σαν ένα σπουδαιότατο μέσο για την αρμονική σωματική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών.

Παράλληλα τὸ σύγχρονο σχολεῖο, γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους, εἰσάγει τὴ ρυθμικὴ γυμναστικὴ τοῦ Jaques Dalcroze. «Οἱ ἀσκήσεις ποὺ ἐπινόησα, λέει ὁ Dalcroze, χάρη σὲ μιὰ προοδευτικὴ ἀσκηση τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἰσάγουν στὴν ἀνάπτυξη τῆς εὐχισθησίας στὰ διόλου ἢ λίγο εὐαίσθητα ἄτομα καὶ σὲ μιὰ ρύθμιση τῶν νευρικῶν ἀντιδράσεων στὰ ὑπερευαίσθητα ἢ ταραχμένα ἄτομα... Ἡ ρυθμικὴ γυμναστικὴ ἰσορροπεῖ τίς κινητικὰς λειτουργίες, γαληνεύει τοὺς παραγμένους καὶ τοὺς ἄστατους, κεντρίζει τοὺς ἀπαθεῖς, τοὺς ἀφαιρεμένους, χαρίζει ἀσφάλεια στοὺς ἄτολμους.»

Ένα μάθημα ρυθμικής γυμναστικής αποτελείται από μία σειρά ασκή-
σεις, πού σκοπό τους έχουν να αναπτύξουν στο παιδί, και μάλιστα από
τὴ μικρὴ του ἡλικία, τὸ μουσικὸ γοῦστο, τὴν προσοχή, τὴν πειθαρχία, τὴν
πνευματικὴν ἐτοιμότητα, τὴν αὐτοσυγκέντρωση, τὴν αὐτοκυριαρχία, τὴν
πρωτοβουλία καὶ τὸ κοινωνικὸ συναίσθημα.

Νά, γιά παράδειγμα, μιὰ ἄσκηση γιά παιδιὰ τέσσερων χρονῶν : Ἡ δασκάλα δείχνει στὰ παιδιὰ εἰκόνες. Ἡ μιὰ εἰκονίζει ἕνα πουλί, ἡ δεύτερη ἕνα ἄλογο καὶ ἡ τρίτη ἕνα ἐλέφαντα. Οἱ εἰκόνες οὐτὲς ἔπειτα ρίχνονται στὸ πάτωμα. "Ἄν ἡ δασκάλα παίξει στὸ πιάνο ἕναν ἀνάλαφρο καὶ γρήγορο ρυθμό, τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ τρέξουν καὶ νὰ περιτριγυρίσουν τὴν εἰκόνα τοῦ πουλιοῦ, πάνω στὶς μύτες τῶν ποδιῶν καὶ κουνώντας τὰ ἀνοιγμένα χέρια τους, ποὺ συμβολίζουν τὶς φτεροῦγες τοῦ πουλιοῦ. "Ἄν παίξει ἕνα καλπαστικὸ ρυθμό, πρέπει νὰ τρέξουν καλπάζοντας γύρω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀλόγου. "Ἄν παίξει βαριὰ καὶ ὀργά, τότε πρέπει νὰ περπατήσουν ὀργὰ μὲ τὰ τέσσερα.

Ἡ ἄσκηση αὐτὴ θὰ ἀναπτύξει τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν, μὴ πού πρέπει νὰ κατανοήσουν τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς ἄσκησης καὶ ἔπειτα νὰ ἀκοῦν ὅ,τι παίζεται στὸ πᾶνο. Θὰ ἀναπτύξει ἐπίσης τὴ μνήμη τους, γιατί πρέπει νὰ συγκρατήσουν ὅσα πρέπει νὰ ἐκτελέσουν, τὸ μουσικὸ τοῦ αἰσθητήριου, μὴ πού πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς παζόμενους ρυθμοὺς καὶ νὰ προσαρμόσουν σ' αὐτοὺς τὶς κινήσεις τους. Ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς καθαρῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἡ ἄσκηση αὐτὴ ἀποτελεῖ γυμναστικὴ ἄσκηση τῶν χερῶν, τῶν ποδιῶν καὶ τοῦ κορμιοῦ. Ὁδηγώντας, τέλος, στὴν ταυτοποίηση μὲ διάφορα ζῶα, δίνει φτερά στὴν παιδικὴ φαντασία.

Οί λαϊκοί έθνικοί χοροί καί ή ρυθμική γυμναστική, σά μέσα σωματικ-
κής καί πνευματικής καλλιέργειας, ύψώνονται στό σύγχρονο σχολείο σέ
άνωτερη μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, πού άναδειχνει τό ανθρώπινο
σώμα πανόμορφο σκήνωμα τής ανθρώπινης ψυχής.

7. Το δραματικό παιχνίδι, το παιδικό θέατρο και το κουκλοθέατρο. Το σύγχρονο σχολείο ξεκινώντας από το γεγονός πως «τα παιδιά όλων των χωρών αγαπούν στα παιχνίδια τους να βγαίνουν από τον εαυτό τους και να μιμούνται τα «μεγάλα πρόσωπα», π.χ. τον πατέρα, τον στρατηγό, το χωροφύλακα», υιοθετεί για μία πρισματική καλλιτεχνική παιδική έκφραση, όπου τα σωματικά και τα πνευματικά στοιχεία της παιδικής υπόστασης συνεργάζονται αρμονικά, το δραματικό παιχνίδι, το σχολικό θέατρο και το κουκλοθέατρο.

Τὸ δραματικό παιχνίδι, ποὺ παίρνει τὴ μορφή τῆς παντομίμας ἢ τοῦ μιμοδράματος, εἶναι τὸ πιὸ σίγουρο μέσο, γιὰ νὰ διατηρήσει τὸ παιδί τὴ δημιουργικὴ διάθεση καὶ γιὰ νὰ ἀναπτύξει τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴ φαντασία. Στήριζεται στὴν παρατήρηση καὶ στὴν ἀπομίμηση τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἀπλῶν σκηνῶν ἀπὸ τὴ φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Προϋποθέτει εὐλόγιστο κορμί, ἔντονη αἴσθηση τοῦ ρυθμοῦ, ἀναπτυγμένη παρατηρητικότητα καὶ ζωερὴ κλίση γιὰ τὴν ἀναπαράσταση μὲ σωματικὲς κινήσεις καὶ μὲ χειρονομίες ὅσων ἔχουν παρατηρηθεῖ.

Ὁ δάσκαλος, πού δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχει φοιτησεῖ σὲ δραματικὴ σχολή, θὰ προετοιμάσει τὴν καλὴν ἐκτέλεση τοῦ δραματικοῦ παιγνιδιοῦ, ἂν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ παρατηρεῖ ὁ ἴδιος, νὰ προβλέπει καὶ νὰ ὑποβάλλει. Θὰ μάθει στὰ παιδιά νὰ ξεχωρίζουν τὰ χαρακτηριστικὰ γνώρισμα τῶν προσώπων καὶ τῶν ἀντικειμένων πού παρατηροῦν, γιὰ νὰ γίνουν, παίζοντας, λόγου χάρι, ξυλοκόπος, γριὰ γυναίκα, ἄλογο, δέντρο, χειμῶνας, φθινόπωρο, ἄνοιξη, καλοκαίρι, ἄνεμος, βροχή, τζίτζικας, μυρμή-

1. α) H. Bourgoin: La musique dans la culture générale β) A. Souché: Nouvelle pédagogie pratique γ) Ch. Charrier et R. Ozouf: Pédagogie vécue.

2. Τὸ ἄλλο στοιχείο τῆς μουσικῆς εἶναι ἡ μελωδία.

1. α) Vige Langevin: La danse folklorique β) G. Compagnon: La gymnastique rythmique Jaques—Dalcroze γ) E. Jaques—Dalcroze: Le rythme, la musique et l'éducation.

γκι, γάτα, κουνέλι. Θά τους μάθει επίσης πώς νά έκφράζουν μέ σωματικές κινήσεις τά συναισθήματα τοῦ πρόσωπου ποῦ ὑποδύονται.

Τά θέματα γιά τὸ δραματικό παιγνίδι θά ἀντλοῦνται ἀπὸ τὰ διάφορα μαθήματα, ἀπὸ τὴ φυσική καὶ τὴν κοινωνική ζωή, ἀπὸ τὴ μυθολογία, τὰ παραμύθια, τὴ λαογραφία καὶ τὴν ἱστορία, ἀπὸ τὸν κινηματογράφο.

Ἀνώτερη μορφή δραματικοῦ παιγνιδιοῦ εἶναι τὸ σχολικό θέατρο καὶ τὸ κουκλοθέατρο. Στὸ σχολικό θέατρο ἢ παντομίμα, ποῦ κυριαρχεῖ στὸ ἀπλὸ δραματικό παιγνίδι, συνδυάζεται μέ τὴν ἀπαγγελία, τὸ διάλογο καὶ πολλὲς φορές μέ τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγούδι. Κύριο χαρακτηριστικό του τὸ θεατρικὸ ἔργο, μέ ἐνότητα δράσης, ὅπου κυριαρχοῦν οἱ κωμικὲς καταστάσεις ἢ οἱ δραματικὲς συγκρούσεις. Γιά νά παρασταθεῖ, προϋποθέτει συγγραφέα, γιά νά τὸ γράψει, σκηνὴ ὅπου θά παιχτεῖ, σκηνοθέτη γιά νά σκηνοθετήσῃ, σκηνογράφο γιά τὸ σκηνικὸ διάκοσμο, ἡθοιοποιοὺς γιά νά ὑποδυθοῦν τοὺς ρόλους.

Τὸ γνήσιο σχολικό θέατρο εἶναι κεῖνο ὅπου ὅλα, καὶ τὸ γράψιμο τοῦ θεατρικοῦ ἔργου, καὶ ἡ σκηνοθεσία, καὶ ἡ σκηνογραφία, καὶ ἡ ἐρμηνεία, εἶναι ἔργα τῶν παιδιῶν.

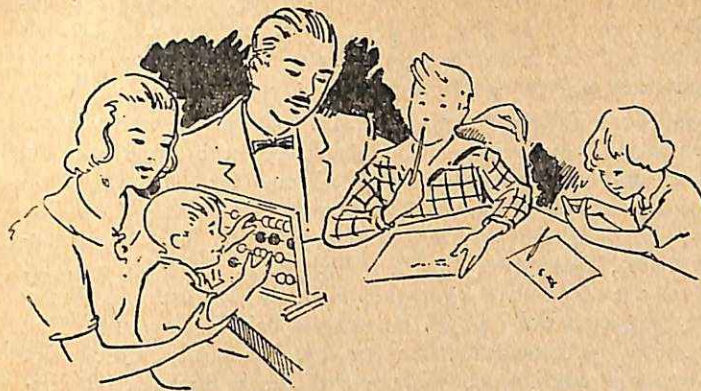
Τὸ σχολικό θέατρο, ποῦ ἀνοίγει κυρίως ἀπὸ ἀφορμὴ τῆς διαφορῆς σχολικῆς γιορτῆς, ὅπου ἐξασφαλίζεται ἡ ὁμοψυχία καὶ ἡ κοινωνικοποίηση τοῦ συναισθήματος, δίνει τῆς εὐκαιρίας γιά τὸ φανέρωμα ὅλων τῶν καλλιτεχνικῶν δραστηριοτήτων: ζωγραφικῶν, λογοτεχνικῶν, μουσικῶν καὶ χορογραφικῶν.

Τὸ κουκλοθέατρο, εἴτε σὰ θέατρο μέ κουκλὲς εἴτε σὰ θέατρο σκιῶν, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Καραγκιόζη, εἶναι μιὰ ἄλλη μορφή σχολικοῦ θεάτρου, μέ τὴν ἰδιαίτερη τεχνική του στὴν ἐρμηνεία καὶ στὴν παρασκευαστικὴν ὁργάνωση.

Κατὰ τὴν ἀξέχαστη ἑλληνίδα παιδαγωγὸ Εἰρήνη Παϊδοῦση, ποῦ χρόνια πολλὰ ἀγωνίστηκε στὴν ἰδιωτικὴ σχολὴ Ἀηδοποπούλου γιά τὴν ἱδρύση γνήσιου σχολικοῦ θεάτρου καὶ γνήσιου παιδικοῦ κουκλοθεάτρου, γνωστοῦ στὸ Πανελλήνιο μέ τὸ ὄνομα «Μπάρμπα Μυτούσης», ἡ σχολικὴ θεατρικὴ δημιουργία πρέπει νά στηρίζεται στίς ἀκόλουθες βασικὲς ἀρχές: «1. Νά τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὰ παιδιά. 2. Νά συντηρεῖται ἀπὸ τὰ παιδιά. 3. Νά παρακολουθεῖται ἀπὸ τὸ δάσκαλο, ἀγρυπνα». Ὁ G. Duhamel ἀναπτύσσει πιὸ ἀναλυτικὰ τὴν τρίτη τούτη βασικὴ ἀρχή: «Γιά τὴν καλὴ παρασκευὴ μιᾶς θεατρικῆς παράστασης μέ ἡθοιοποιοὺς παιδιά, χρειάζεται ὄχι μόνο μεγάλη ὑπομονή, μὰ καὶ μεγάλη ἀγάπη στὴν ποίηση καὶ μιὰ τέλεια γνώση τοῦ θεάτρου καὶ τῶν νόμων του. Πρέπει ἀκόμα ὁ δάσκαλος — κι αὐτὸ εἶναι αὐτονόητο — νά ἀγαπᾷ τὰ παιδιά!».

Ἀφετηρία γιά τὸ μελέτημα αὐτὸ ὑπῆρξε ὁ θαυμασμὸς μπροστὰ στὴν πολύχρονη παιδαγωγικὴ καλλιτεχνικὴ προσπάθεια τοῦ δασκάλου Π. Βαλσαμάκη, ὅπως ἀντικαθρεφτίζεται στὸ βιβλίον «ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ». Στὸν θαυμασμὸν αὐτὸ ἔχει τὴν πηγὴ τῆς ἡ φροντίδα γιά τὴ θεωρητικὴ ἐρμηνεία. Ἡ φροντίδα αὐτὴ ὁδήγησε σὲ μιὰ συστηματικὴ τεκμηρίωση γιά τῆς μορφῆς τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος στὴν πρωτοβάθμια Παιδεία (Νηπιαγωγεῖο καὶ Δημοτικὸ Σχολεῖο), ὅπως προβάλλονται σήμερα σὲ ἄλλες πιὸ ἀναπτυγμένες χώρες. Ἡ τεκμηρίωση αὐτὴ μέ τὴ σειρά τῆς ὁδήγησε στίς ἀκόλουθες δυὸ θλιβερὲς διαπιστώσεις, ποῦ ἔχουν γίνῃ καὶ ἀπὸ ἄλλους, πιὸ ἀρμόδιους, πνευματικοὺς ἀνθρώπους μας:

1. α) Εἰρήνης Παϊδοῦση: 1. Τὸ θέατρο ὡς σχολικὸς ὁργανισμὸς. 2. Τὸ κουκλοθέατρο γιά τὴν ψυχαγωγία τοῦ παιδιοῦ. β) Elise Freinet: Le théâtre libre. γ) Michel Small: L'enfant et le jeu d'expression libre. δ) Léon Chancerel: Le théâtre et la jeunesse ε) G. Leroux: Les jeux dramatiques à l'école primaire.

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

(Ἀπὸ ἀνέκδοτον βιβλίον · ἐκλαϊκεύσεως παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν γνώσεων — Γράμματα στοὺς γονεῖς)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Α. Τί εἶναι ἡ ζηλοτυπία καὶ ποῦ ὁδηγεῖ:

Ζηλοτυπία εἶναι τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο συναίσθημα, ἡ λύπη ἐκείνη, ἡ ὁποία γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν μερικῶν ἀνθρώπων, διότι οἱ ἄλλοι γύρω των κατέχουν ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ στεροῦνται.

Ἡ ζηλοτυπία ἐκδηλοῦται μέ τὴν ἑλλειψί τῆς συμπαθείας πρὸς τὸ πρόσωπον,

1. Ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγή, ποῦ κάνει τὸ παιδί ἱκανὸ νά πλάθει ὠραῖες μορφές, νά διατυπώνει αἰσθητικὲς κρίσεις, νά χαίρεται τὸ ὠραῖο στὴ φύση καὶ στὴν τέχνη, νά καλλιεργεῖ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ κλίσεως, τὸ καλαισθητικὸ συναίσθημα καὶ τὸ αἰσθητικὸ γούστο, ἀποτελεῖ αἷτημα καὶ ὄχι πραγματικότητα στὴ χώρα μας.

2. Γιά τὴν ἱκανοποίηση τοῦ αἷτηματος αὐτοῦ πάνω στὸν ὀρθὸ δρόμο ποῦ δημιουργικὰ χάραξαν οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ (ὅπως ὁ Δελμούζος, ὁ Κουντουρᾶς, ἡ Παϊδοῦση, ἡ Μυρσίνη Κλεάνθους · Παπαδημητρίου, ὁ Παπαμαῦρος κ. ἄ.) καὶ ποῦ τελευταῖα ἀκολούθησε ὁ Παναγιώτης Βαλσαμάκης πρέπει νά ἐξασφαλιστοῦν οἱ ἀκόλουθες προϋποθέσεις: ὠραῖα καὶ ὑγιεινὰ διδαστήρια, καλαισθητὰ διακοσμημένα μέ ἀντίγραφα πινάκων ἀπὸ διάσημους ζωγράφους, ἀποσυμφόρηση τῶν πληθωρικῶν τάξεων, προσφορὰ ὅλων τῶν μέσων (χώρων, ἐργαλείων καὶ ὑλικῶν) γιά τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν καὶ δασκάλους μέ πλατὺ αἰσθητικὴ καλλιέργεια, ποῦ φλέγονται ἀπὸ ἀγάπη στὸ παιδί καὶ στίς ζωντανὲς ἀξίες τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀς ἐλπίσουμε, πὼς μέ τὴν τελευταία ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, ποῦ τελευταῖα ἐξαγγέλλθηκε, τὸ αἷτημα αὐτὸ γιά ὁλόπλευρὴ αἰσθητικὴν ἀγωγή μέσα σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα μας, θά γίνῃ γρήγορα χεροπιστὴ πραγματικότητα.

Γ. Α. Βασδέκης

που απολαμβάνει αγαθά, τὰ ὅποια δὲν δύναται τις νὰ ἀποκτήσῃ. Ἡ ἔλλειψι τῆς συμπαθείας δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ζῆλοτυπον εἰς ἐξέλιξι ἀντικοινωνική, λ.χ. νὰ μετριάσῃ ἢ νὰ σβύσῃ τὴν συνείδησι τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸ γενικὸν καλόν, νὰ τὸν καταστήσῃ δύσπιστον, μνησικακὸν καὶ τέλος ἐκδικητικόν.

Ὁ ζῆλοτυπος μεταχειρίζεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὸ φέμμα καὶ τὴν συκοφαντίαν, τῶν ὁποίων ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα εἶναι ὁ φθόνος καὶ τὸ μῖσος. Ἡ ζῆλοτυπία εἶναι ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ καταβάλουν ἀνωτέραν προσπάθειαν διὰ κάτι. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσουμε τὴν πρέπουσαν προσοχὴν ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, ὥστε νὰ καταπολεμήσωμεν τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, ὅμα γεννηθῇ. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Νὰ φροντίζουν νὰ μὴν ζῆλεύονται τὰ ἀδελφία ἀναμεταξύ των, ἀλλὰ νὰ καταστήσουν αὐτὰ ἱκανὰ νὰ γνωρίσουν ὁ ἕνας τὰ καλὰ τοῦ ἄλλου καὶ νὰ καταβάλουν φροντίδας καλλιτερεύσεως καὶ νὰ μὴν καταληφθῶν ἀπὸ τὸ σαράκι τῆς ζῆλοτυπίας διότι τότε ἀλλοίμονον. Ἡ ζῆλοτυπία ποὺ εὗρισκει ἔδαφος καλλιέργειας εἰς τὰ ἀδελφία θὰ ἐξαπλωθῇ ἐπικινδύνως καὶ εὐκολώτερον εἰς τὰ τοῦ λοιποῦ περιβάλλοντος παιδιὰ.

Β. Οἱ τρόποι καταπολεμήσεως τῆς ζῆλοτυπίας

Τὸ χρέος τῶν γονέων εἶναι νὰ προλαμβάνουν τὴν γέννησι τῶν ἐλαττωμάτων τῶν παιδιῶν. Τοῦτο ἀπαιτεῖ τὴν ἄγρυπνον τούτων παρακολούθησι ἐκ μέρους των. Ἐκεῖνο ποὺ παίζει σπουδαίαν σημασίαν δὲν εἶναι αἱ παρατηρήσεις, αἱ διδασκαί καὶ αἱ τιμωρίαι τῶν παιδιῶν διὰ τοιούτου εἶδους παράπτωμα, ἀλλὰ ὁ τρόπος συμπεριφορᾶς μας καὶ τὸ ζωντανὸ παράδειγμά μας.

Παραδείγματα: α) Ὅταν οἱ γονεῖς ὑπερβολικὰ φροντίζουν διὰ τὰ παιδιὰ των, χωρὶς νὰ λέγουν εἰς αὐτὰ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα παιδάκια καλὰ καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ὅταν οἱ γονεῖς ὑπερβάλλουν τὴν ἀξίαν τῶν τέκνων των καὶ ὅταν τέλος οἱ γονεῖς διὰ λόγων ἢ καὶ ἐμπράκτως ἐκδηλώνουν τὴν δυσφορίαν των, διότι κάποιο ἄλλο παιδάκι ὑπερέτρησε τὸ ἰδικόν των εἰς τὰς ἐξετάσεις ἢ εἰς κάποια ἄλλη ἐργασία, πῶς θέλετε τὸ νεαρὸν ἐκεῖνο παιδάκι νὰ μὴ δείχνῃ ζῆλοτυπία εἰς τὸ σχολεῖον, διότι εἶναι κάποιος καλλίτερός του εἰς τὰ μαθήματα ἢ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, διότι τὸν ἐφθασε ἡ μικρότερα τοῦ ἀδελφῆ ἢ ἄλλος συμμαθητὴς του;

β) Θὰ ἀποφευχθῇ ἡ καλλιέργεια τῆς ζῆλοτυπίας μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἔαν δὲν δείχνουν οἱ γονεῖς ἰδιαίτερον προτίμησιν εἰς ἕνα ἐκ τῶν τέκνων περισσοτέραν τῶν ἄλλων καὶ ἔαν φανερώουν μὲ ἀπλότητα ἐκφραστικὴν ὅτι τὰ μικρότερα ἀδελφάκια θέλουν περισσοτέρας περιποιήσεις τῶν γονέων ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀδελφία των. Ὅταν οἱ γονεῖς δὲν ἐπαινοῦν τὸ ὁμορφότερο παιδί των ἢ τὸ ἐξυπνότερο καὶ δὲν κατηγοροῦν ἢ ὑποτιμοῦν τὸ ἄλλο, ποὺ ἔτυχε νὰ ὑστερῇ εἰς ὁμορφίαν καὶ ἐξυπνάδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἔχει κάποιο προτέρημα ἢ θὰ βελτιώσῃ μὲ καλὴ μεταχείρισιν κάποιο ἐλάττωμα.

γ) Πᾶσαν καθυστέρησι ἢ ἔλλειψιν τοῦ τέκνου σας δὲν πρέπει νὰ κακολογοῦμε ἐμπροσθεν τῶν ἄλλων τέκνων μας, ἀλλὰ ἰδιαίτερος νὰ παρέχωμεν σχετικὰς ὁδηγίας καὶ νὰ κάμωμεν τὰς ἐπιβαλλομένας παρατηρήσεις. Διότι τὴν τοιαύτην συμπεριφορὰν μας θὰ ἐπαναλάβουν τὰ ἄλλα τέκνα μας πρὸς αὐτὸ καὶ οὕτω θὰ ἀναπτυχθῇ φιλονικία, θυμὸς καὶ ζῆλοτυπία μεταξὺ των. Χρειάζεται προσοχὴ καὶ περίσκεψιν εἰς τὴν συμπεριφορὰν μας καθόλου ἀπέναντι τῶν τέκνων μας.

Σημεῖα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ζῆλοτυπίας εἶναι:

1) Πρέπει νὰ δάλωμεν εἰς τὴν ψυχὴν δλων τῶν παιδιῶν τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἐκ φύσεως ἕνας ἀνθρώπος ἢ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχῃ ἕνα χάρισμα ἢ μία ιδιότητα, ποὺ συναντᾶται εἰς τοὺς ἄλλους, θὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι κακόν, ὅσον εἶναι κακὸν καὶ ἐντροπή, ἔαν δὲν δίδῃ πᾶν ὅτι ἔχει εἰς φυσικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχίαν ἐνδὸς ἀνωτέρου ἰδανικοῦ, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ ὁ καθένας. Ἐὰν δὲν ὁμορφαινῇ τὴν ζωὴν μὲ καλὰς ὁμιλίας, μὲ παραδειγματικὴ συμπε-

ριφορὰ καὶ μὲ ἀγαθὰ ἔργα καὶ φιланθρωπικὰς καὶ ἀλτρουϊστικὰς πράξεις.

2) Εἰς οἰκογένειαν ἢ ὁποία διακρίνεται διὰ τὴν συμφωνίαν καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν μελῶν τῆς, εἰς οἰκογένειαν ἢ ὁποία παρέχει τὸ παράδειγμα τῆς ἀμοιβαίας συνεννοήσεως καὶ ἁρμονίας εἰς σχέσεις τῶν μελῶν τῆς, καὶ εἰς οἰκογένειαν τῆς ὁποίας εἶναι σκοπός, ἢ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ συνείδησι, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς ἐκάστου μέλους ἀποτελεῖ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων μελῶν, δὲν γεννᾶται καὶ δὲν καλλιεργεῖται ἡ ζῆλοτυπία.

3) Νὰ συνηθίσωμεν στὰ παιδιὰ μας νὰ μὴν κρατοῦν ἀπόστασι ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιὰ, νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν τῶν ἴσων πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴν ἐπικρατῇ ὁ ἐγωϊσμὸς ὅτι ὑπερέχουν σὲ σημεῖον, ποὺ νὰ μὴν ἀναγνωρίζουν καλλίτερόν των, διότι τοῦτο θὰ προκαλέσῃ ζῆλοτυπία.

4) Διὰ διαφορῶν διηγημάτων ὀφείλομεν νὰ ἐξουδετερώσωμεν καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως τὴν ἐπιζημίαν ἐπιδράσι τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τῶν διαφορῶν προσώπων πρὸς τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας ἀκόμη. Ὅφειλομεν νὰ παρέχωμεν διηγήματα, ποὺ τιμωροῦνται καὶ ἀποτυγχάνουν εἰς τὴν ζωὴν των οἱ ζῆλοτυποι καὶ ἐπιτυγχάνουν καὶ ἐπιδραβεύονται οἱ σεβόμενοι καὶ οἱ ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων, ἀπηλλαγμένοι ἐγωπαθῶν τάσεων.

5) Διὰ τῆς μετὰ μεγάλης προσοχῆς παρακολούθησεως τῶν παιδιῶν μας εἰς τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας συμπεριφορὰν των ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόληψι διαφορῶν ἐπιδράσεων καὶ προλαμβάνεται πᾶσα τάσις τούτων πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ὀλεθρίου τούτου ἐλαττώματος.

Ἡ ἐξάλειψις τοῦ ὀλεθρίου ἐλαττώματος ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸν μετριασμὸν τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὸ κυριαρχούμενον ὑπὸ ταύτης παιδί μας.

Καὶ εἰς τὸ σχολεῖον δέον νὰ καταβάλλεται προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων, ὅπως μὴ καλλιεργῇται ἡ ζῆλοτυπία μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ ὅπως διὰ λεπτής καὶ ἐπιμελημένης συμπεριφορᾶς καὶ ὑποδείξεως τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ καθένας ἀναγνωρίζῃ τὴν ἀξίαν του καὶ σέβεται τὰς ἐλλείψεις τῶν συνομῶν του. Ἀκόμη δὲ τὸ Σχολεῖον τονίζει τὴν μεγάλην σημασίαν, ποὺ ἔχει ἡ φυσικὴ προδιάθεσι τοῦ καθενὸς καὶ ἡ διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐργασίας ἀπόκτησι τῶν ἀγαθῶν. Μὲ τὴν ἀσκησιν καὶ τὸν ἐθισμὸν στὴ σχολικὴν ζωὴν καταπολεμεῖται εὐχερῶς ἡ ζῆλοτυπία.

6) Τὸ παράδειγμά μας καὶ ὁ τρόπος τῆς συμπεριφορᾶς μας πρὸς τὸ ἴδιο τὸ παιδί, πρὸς τὰ ἄλλα ἀδελφία καὶ πρὸς ὅλα τὰ γύρω τοῦ παιδιᾶ, πρέπει νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ μὴν προκαλέσουν ζῆλοτυπία.

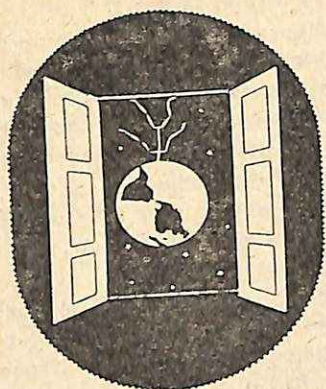
Προσοχὴ ἀπαιτεῖται διότι ἡ ζῆλοτυπία εἶναι ὀλέθριον καὶ ἀντικοινωνικὸ ἐλάττωμα. Ὑποβιβάζει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν θέσιν τοῦ κτήνους καὶ τὸν καθιστᾷ ἐκδικητικόν. Ἡ ζῆλοτυπία καταστρέφει τὴν ὁμαλή, ἐνωμένη καὶ μὲ κατανόησιν οἰκογένειαν μεταξὺ ἀδελφῶν, συζύγων καὶ λοιπῶν συνεργαζομένων ἐν τῇ κοινωνίᾳ προσώπων.

Ἡ σημερινὴ μας κοινωνία δυστυχῶς παρουσιάζει τοιούτου εἶδους ἐκδηλώσεις καὶ εἶναι ἐπιβεβλημένη ἀνάγκη νὰ ἀνακοπῇ καὶ κτυπηθῇ τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἐλάττωμα. Καθῆκον πρώτιστον τῆς Οἰκογενείας, τῶν γονέων καὶ λοιπῶν κοινωνικῶν παραγόντων νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ὁμαλὴν ψυχικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν.

Καθῆκον μετέπειτα τοῦ σχολείου, τῶν διδασκάλων, νὰ διαγνώσουν καὶ μεριμνήσουν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Οἰκογένειαν νὰ ἐξαλείψουν ζῆλοτύπους τάσεις καὶ ἐκδηλώσεις τῶν τροφίμων των.

Εἶναι ὕψιστης κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ ἐθνικῆς ζωῆς ἐνέργεια.

Χαρ. Βενιζέλος

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗ ΛΩΖΑΝΝΗ
ΑΠΟ 19 ΕΩΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1963

(Σκέψεις — διαπιστώσεις — συγκρίσεις)

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

Πριν από τις διαλέξεις, κάθε πρωί, 8-9.1/2, γινόταν προβολή διαφόρων φιλμ στην αίθουσα aula του σχολείου της Μπελβεντέρ. Τα φιλμ ήταν εκπαιδευτικού, ανθρωπιστικού ή σχετικού με τη ζωή και δράσιν του Ε.Σ. περιεχομένου.

Μεταξύ των προβληθέντων φιλμ ήταν: «ο Έρρικος Ντυνάν, η ζωή και το έργο του», «όλοι είμαστε άνθρωποι», «αποκάλυψις» και άλλα.

Εκείνο που παρουσίασε εξαιρετικό ενδιαφέρον από εκπαιδευτική άποψη είναι το θαυμάσιο Έλβετικό φιλμ του Henry Braudt «όταν ήμαστε μικρά παιδιά», όπου εξιστορείται η ζωή και η σχολική εργασία ενός δασκάλου στην όροσειρά Jura της Έλβετίας.

Στο φιλμ αυτό που κράτησε 1 1/2 ώρα είδαμε σε κάθε λεπτομέρεια την εργασία σε ένα μονοθέσιο Έλβετικό σχολείο από την αρχή της σχολικής χρονιάς, με την προσέλευσι των πρωτόσχολων μέχρι το τέλος του σχολικού έτους και την αποχώρησιν των τελειοφοίτων του Δημοτικού. Η προσέλευσις των πρωτόσχολων και η αποχώρησις των τελειοφοίτων γίνεται με επίσημη τελετή, όπως και στα δικά μας σχολεία, με τη διαφορά ότι στα πρωτοερχόμενα, καθώς και στα παιδιά όλων των τάξεων έδιδε όλο το υλικό σε βιβλία και γραφική ύλη δωρεάν, διότι το Καντόνι αυτό της Έλβετίας όπου υπαγόταν το σχολείο, εφρόνιζε για την δωρεάν παιδεία, που είναι έκτεταμένη σε όλη τη χώρα. Έβλεπε κανείς με ενδιαφέρον στο εξαιρετικό αυτό φιλμ τη διανομή της ύλης στις τάξεις του σχολείου, τη σιωπηρή εργασία, την άφοσίωσι του δασκάλου στη δουλειά του, πράγμα που δεν θα είχε να ζηλεύση ο Έλλην διδάσκαλος του μονοταξίου, ο ήρωϊκός ιεραπόστολος του Έλληνικού χωριού, που εργάζεται με δυσμενέστατες συνθήκες και όχι μόνον υλικό δωρεάν δεν έχει για τα παιδιά του, αλλά ούτε και θρανία πολλές φορές για να καθήσουν. Εκτός από τις διάφορες φάσεις της εργασίας των τάξεων κατά τις διάφορες αποχές του έτους, μάς έδειξε τη συχνή υγιεινή περίθαλψη των παιδιών από το σχολίατρο, οστις

εξήταζε λεπτομερειακώς κάθε παιδί, στηθοσκοπήσι, εξέτασι ώτος-λάρυγγος, βάρους κλπ, Πόσο διαφορετικά από την πυραυλική εμφάνισι των δικών μας σχολιάτρων πού, έπειγόμενοι να εξετάσουν μεγάλο αριθμό παιδιών, καταρρίπτουν όπωσδήποτε ρεκόρ ταχύτητος στην άφιξι και αναχώρησι, ήλθον-είδον-άπηλθον. Πόσο διαφορετική ή υγιεινή περίθαλψις των παιδιών εκεί. Αλλά και γενικά σε πόσο υψηλότερο σημείο το ενδιαφέρον της χώρας αυτής για την παιδεία.

Όταν μάλιστα ίδη κανείς από κοντά και όχι από φιλμ και την κατάσταση της εκπαίδευσως από άποψι διδακτηριακή, για την όποια, άφορμήν λαβόντες από το συνέδριο αυτό των παιδαγωγών, γράφομε σχετικώς στη συνέχεια του παρόντος, καταλαμβάνεται από απογοήτευσι για την δική μας στόν τομέα αυτόν καθυστέρησι. Ας είναι. Άμες δέ γ' έσόμεθα πολλῶ κάρρονες στο άπώτερο μέλλον, όπως πάλαι ποτέ, ήμαστε και έπαναυόμεθα επί των δαφνών μας.

Ένθυμομαι μάλιστα σχετικά μ' αυτό κάποιο Γερμανό φοιτητή στη Γενεύη, ο όποιος σε σχετική συζήτησι για την άξια της κλασσικής αρχαιότητος, μου είπε: «Περίφημοι οι αρχαίοι Έλληνες. Έμεις οι Γερμανοί τους θαυμάζομε (γι' αυτό τὰ κάνανε κεραμιδαριό στην κατοχή). Όμως σεις οι νέοι Έλληνες δεν παρουσιάσατε κάτι δικό σας. Έπαναπαύεσθε στην παλιά σας δόξα».

Περνώντας λοιπόν με αυτοκίνητο από πόλεις και χωριά της Έλβετίας (Λωζάννη, Βεβέ, Μοντρέ, Γενεύη, περιοχή των Ντιαμπλερέ, Έντερλάκεν, Βέρνη, Νεσατέλ, Λασοκτεφόντ, Λόκλ), προσπάθησα, όσο μου επέτρεπε ο χρόνος και η δυνατότης εκ των μικρών σταθμεύσεων στα ενδιαφέροντα σημεία, να διαπιστώσω την κατάστασι των περιοχών από άποψι σχολικών κτιρίων. Διεπίστωσα έτσι μια ποικιλία ποιοτική από κτίρια σχολικά. Πολλά κτίρια νέα συγχρονισμένα και κτισμένα με την τελευταία λέξι της τεχνικής και των παιδευτικών ανέσεων, όπως εκείνα της Μπελβεντέρ και της πλατείας του Μιλάνου στη Λωζάννη, της Λόκλ στο Καντόνι της Νεσαλά παλαιά). (Στο φύλλο της Λωζάννης δημοσιεύθηκε κατά τόν παρόντα Αύγουστον άρθρο σχετικό με το εκπαιδευτικό μεγαθήριο που άνεγείρεται τώρα στη Ζυρίχη και θα αριθμή 55 αίθουσες με ανάλογους βοηθητικούς χώρους και το όποιον θεωρείται καύχημα αρχιτεκτονικής της Έλβετίας).

Είδα όμως και άλλα κτίρια παλαιά μόν, άλλ' έκσυγχρονισμένα και έν πωςδήποτε πολύ απέχοντα από τὰ περισσότερα δικά μας σχολεία πού, περιωρισμένα σε χώρους και αίθουσες και όταν ακόμη είναι καινούρια, ή είναι κλουβιά ή έρείπια, κατάλληλα για άλλη χρήσι και όχι για τόπους εκ-εκπαιδευτικών, καθώς και από στοιχεία Έλβετικών περιοδικών, διεπιστώθη ότι και ή λίαν προηγμένη σε όλους γενικώς τους τομείς και ειδικώς στην εκπαίδευσι μικρή αυτή χώρα, την όποιαν θαυμάζει κανείς για την εξαιρετή οργάνωσι της ζωής, το υψηλό οικονομικό και εκπολιτιστικό της επίπεδο (ο όποιον κάλλιστα αντιμετωπίζεται ή ζωή), την τιμιότητα, εργατικότητα και ριακά και εκπαιδευτικά, αλλά σε υψηλότερο επίπεδο. Μέχρι πρό τετραε-κτικού προσωπικού, έπειδή παρετηρήθη μεταπολεμική αύξησι του πληθυσμού κατά 600.000 κατοίκους και των μαθητών κατά 123.000.

Ἡ ἀλματώδης δὲ αὐτὴ γιὰ τὴν Ἑλβετία αὖξηση, τὴν ὁποῖαν στὶς πόλεις κατέστησε ἐντονώτερη ἢ συγκέντρωσι πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο, προκάλεσε πραγματικὴ κρίσι διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ κτιρίων. Μεταφέρουμε ἐδῶ μερικὰ στοιχεῖα, χαρακτηριστικὰ τῆς τότε παρατηρηθείσης κρίσεως, γιὰ νὰ παρηγορηθοῦμε καὶ ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί, ποὺ οἱ πλεῖστοι ζοῦμε ἀκόμη στὸ κλίμα τῶν σχολικῶν ἐλλείψεων, κτιρίων, χώρων, θρανίων καὶ παντοίων μέσων διδασκαλίας καὶ στὸ κλίμα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ παιδῶν.

Λωζάννη: Ὁ ἀριθμὸς τῶν τάξεων ἀπὸ 170 ἔφθασε τὶς 336, στὸ Ρενάν ἀπὸ 16 σὲ 37, στὸ Πυλλὴ ἀπὸ 11 σὲ 25, στὸ Πριγι ἀπὸ 6 σὲ 23 (περιοχαὶ Λωζάννης). Ἀναγκάστηκε λοιπὸν τὸ Καντόνι τοῦ Βό, ὅπου ὑπάγεται ἡ Λωζάννη, νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν στὶς τάξεις σὲ 50-60 μαθητὰς, ποὺ θεωρήθηκε ὑπερβολικὸς γιὰ τοὺς Ἑλβετοὺς, συνηθισμένους στὸν μέσον ὄρο τῶν 28-35 μαθητῶν κατὰ τάξιν, σ' ὅλη τὴν Ἑλβετία. Ποῦ νὰ τοὺς φέρωμε νὰ δοκιμάσουν λίγο Αἰγάλεω· Περιστέρι μὲ τὸ δάσος τῶν 100-120 παιδιῶν στὴν τάξι! Πολλὰ σχολεῖα τότε στεγάσθηκαν ἐκτάκτως σὲ τυχαῖα κτίρια ἢ στὰ ἀρχαῖα κτίρια τῶν Ἐπισκόπων (Jura).

Τὰ ἴδια σχεδὸν μὲ τὴν περιοχὴ τῆς Λωζάννης παρατηρήθησαν καὶ στὶς ἄλλες περιοχὰς τῆς Γαλλικῆς κυρίως Ἑλβετίας (Φρίμπουργκ· βαλὲ· Γιούρα, Γενεύη).

Τὰ Γραφεῖα Παιδείας τῶν Καντονίων ἔδωσαν ἠύξημένα ποσά, γιὰ τὴν οἰκοδόμησι νέων κτιρίων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπισκευὴ καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό παλαιῶν.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ βοήθησαν πολὺ (ὅπως γίνεται καὶ στὴν πατρίδα μας) οἱ Δήμοι τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων. Δὲν ἔλειψε δὲ καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ἀναφέρεται σὲ Ἑλβετικὸ περιοδικό, ὅτι ἕνας βιομήχανος, σὲ κάποια περιοχὴ, πλήρωσε ὅλα τὰ ἔξοδα ποὺ ἀπαιτήθηκαν γιὰ τὶς κτιριακὰς ἀνάγκες, κάπου 600.000 Ἑλβετικά φράγκα, δηλαδὴ 4.200.000 Ἑλληνικὲς δραχμές!

Οἱ συνδεδεασμένες προσπάθειες Δήμων καὶ Κράτους ἐξεμοντέρνισαν ἤδη τὰ σχολικὰ κτίρια, τὰ προαύλια, τὶς ἐγκαταστάσεις Γυμναστικῆς καὶ τοὺς ἄλλους παιδευτικοὺς χώρους.

Τώρα στὴν Ἑλβετία, κατόπιν τῆς τότε συντόνου προσπάθειας, παρουσιάσθηκε μία νέα ἀρχιτεκτονικὴ σχολικῶν κτιρίων.

Τὸ σύγχρονο σχολεῖο, ὅπου ἀνεγείρεται καὶ αὐτὸ πραγματοποιεῖται στὸ πλεῖστον τῆς Ἑλβετίας, εἶναι ὑγιεινὸ, εὐπρόσδεκτο καὶ χαρούμενο γιὰ τὸ παιδί, διακοσμημένο μὲ γοῦστο, ἄνετο καὶ πλαισιωμένο ἀπὸ ἐλεύθερο χώρο μὲ πολὺ πράσινο.

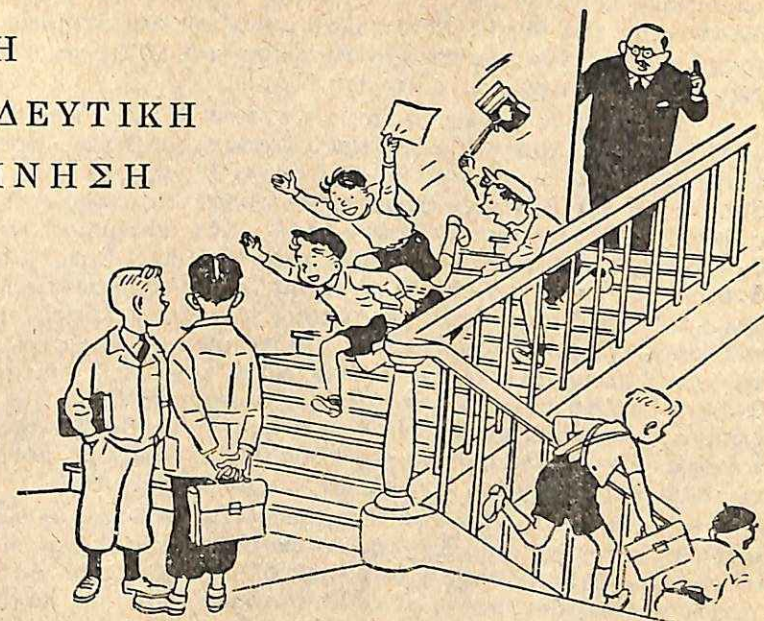
Βέβαια τὸ θέμα μας δὲν εἶναι ν' ἀσχοληθοῦμε εἰδικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν στὴν Ἑλβετία ἀπὸ διδακτηριακῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ τὸ θαυμάσιο ἐκπαιδευτικὸ φιλμ, ποὺ εἶδαμε στὸ ἐκπαιδευτικὸ συνέδριο τῶν παιδαγωγῶν στὴ Λωζάννη, μὲ περιεχόμενο σχετικὸ μὲ τὴν λεπτομερειακὴ ἐργασία σὲ Ἑλβετικὸ μονοτάξιο σχολεῖο, ποὺ εἶναι κυριαρχικὸς τύπος γιὰ τὰ δικά μας δημοτικὰ σχολεῖα, ἀπὸ ὅπου ποῖς λίγο, ποῖος πολὺ, ὅλοι οἱ Ἕλληνες δασκάλοι περάσαμε καὶ δοκιμάσαμε τὴν πίκρα του, μᾶς ξεμάκρυνε λίγο ἀπὸ τὸν ἐντοπισμὸ μας στὸ Συνέδριο καὶ μᾶς ὡδήγησε σὲ διαπιστώσεις, ἴσως ὠφέλιμες, σχετικὰ μὲ τὸν διδακτηριακὸ, θὰ λέγαμε καὶ ἐκπαιδευτικὸ, ὀργασμὸ μιᾶς χώρας μικρῆς, ὀρεινῆς καὶ ἄγονης σὰν τὴ δική μας, ἡ ὁποία πάνω ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα ἔχει θέσει τὸ θέμα τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἀλλωστε καὶ οἱ περισσότεροὶ ὁμιλητὰ τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ, στὸ ὁποῖον καλὸ θὰ ἦταν νὰ στέλλωνται καὶ δασκάλοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν στὴν

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΚΙΝΗΣΗ

Ι. ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Συγκινητικὴ καὶ ἐνθουσιώδης ὑπῆρξεν ἡ τελετὴ τοῦ Ἀγιασμοῦ ποὺ ἔλαβε χώραν τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θεάτρου τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισήμου ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων καὶ τῆς προσελεύσεως τῶν νέων σπουδαστῶν.

Ὅταν προσήλθε τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῆς Σχολῆς μας, ἤρχισεν ὁ ἀγιασμός μὲ τὸ «Εὐλογητὸς εἰ Χριστέ». Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς ἔψαλλεν ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καθηγητοῦ καὶ γνωστοῦ Μουσουργοῦ κ. Σπ. Καψάσκῃ. Σπουδασταὶ καὶ Καθηγηταὶ μὲ κατάνυξιν παρακολουθοῦν τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς ὑποβλητικὰς εὐχὰς ποὺ ἀναπέμπει ὁ ἱερεὺς. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀγιασμοῦ ἐγένετο χαιρετιστήριος

πρᾶξι τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς, στὰ πλαίσια αὐτὰ ὁμίλησαν, τόνισαν τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν τῆς παιδείας γιὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν, καθὼς καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ μέλλον δὲ αὐτό, τὸ μέλλον τῆς παιδείας ἐλπιδοφόρο, οἱ ὁμιλητὰ τὸ συνεδύσαν μὲ μίαν μορφή προγραμματισμένης, ἐκσυγχρονισμένης ἐπιστημονικῆς καὶ εὐρισκομένης στὰ πλαίσια τῆς χριστιανικῆς καὶ ἀνθρωπικῆς διδασκαλίας τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Ε. Σ. Ἑρρίκου Νικυάν.

Τὸ Συνέδριο ἔκλεισε τέλος τὶς ἐργασίας του μὲ εἰδικὴ τελετὴ τὸ ἀπογευμα τῆς 23 Αὐγούστου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ καὶ διευθυντῆς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τοῦ Καντονίου τοῦ Βό κ. Pierre Ogney προέβη σὲ διατύπωσι τῶν ἐκ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐργασίας πορισμάτων.

Εὐστάθιος Κουράφας

προσφώνησις πρὸς τοὺς σπουδαστάς. Πρῶτος ἐπὶ τοῦ βήματος ἀνῆλθεν ὁ Διευθυντὴς τῆς Μαρσαλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Σπ. Παγιατάκης, ὁ ὁποῖος ἐχαιρέτησε τὴν ὁμήγουριν καὶ ἰδίως τοὺς πρωτοετείς, διὰ λόγου, ὁ ὁποῖος περίπου εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Κατ' ἀρχὰς συνεχάρη τοὺς πρωτοετείς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν των, τὴν ὁποίαν ἐξησφάλισαν διὰ σκληροῦ διαγωνισμοῦ των πρὸς πλῆθος ὑποψηφίων. Ἀκολούθως ἀνεφέρθη εἰς τὰς εὐθύνas καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνομεν τώρα ὡς σπουδασταί, ἀλλὰ καὶ ὡς διδάσκαλοι τῆς αὔριου. «Ἡ πολιτεία, ἐτόνισεν, ἀπὸ ἑσῶς περιμένει πολλὰ καὶ μεγάλα, διότι σὰς ἐμπιστεύεται ὅ,τι πολυτιμότερον ἔχει ἕνας λαός, ἕνα ἔθνος, τὸ ἄνθος τῆς, τὰ νεαρά τῆς βλαστάρια, τὰ ὁποῖα πρέπει σεῖς νὰ κατευθύνετε καὶ νὰ διαπλάσετε, ὥστε νὰ τύχουν τῆς τελειοτέρας δυνατῆς ἀναπτύξεως καὶ καταλλήλου ἀξιοποιήσεως τῶν πνευματικῶν, ψυχικῶν καὶ σωματικῶν των δυνάμεων. Διὰ τοῦτο πρέπει, κατὰ τὴν διετὴ φοίτησίν σας, νὰ καταβάλετε ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρας προσπάθειας διὰ νὰ ἀποκτήσετε τὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχη ὁ σημερινὸς διδάσκαλος, δηλαδὴ ὑψηλὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν καὶ ἥθος, διότι μόνον μὲ αὐτὰ θὰ ἐπιτύχετε εἰς τὸ ἱερὸν λειτούργημα, διὰ τὸ ὁποῖον προαλείφεσθε».

Ἀκολούθως, ἀφοῦ συνέστησε πλήρη πειθαρχίαν εἰς τοὺς κανονισμοὺς καὶ τὰς διατάξεις τῆς Σχολῆς, ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν εἰς τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς καὶ ἡγήθη καλὴν πρόοδον εἰς ὅλους τοὺς σπουδαστάς, κατῆλθε τοῦ βήματος χειροκροτούμενος μὲ ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους. Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβον τὸν λόγον, πρῶτον ὁ δευτεροετὴς σπουδαστὴς κ. Γ. Μαυροδῆμος καὶ ἡ ὑποφαινομένη δευτεροετὴς σπουδαστρία, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν δευτεροετῶν σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν, προσεφώνησαν τοὺς πρωτοετείς, τοὺς προέτρεψαν νὰ μὴ διστάζουν νὰ ζητοῦν τὴν βοήθειάν των, ὡς ἂν τὴν ἔχουν ἀνάγκη καὶ τοὺς συνέστησαν νὰ εἶναι ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοὶ κατὰ τὴν φοίτησίν των, ὥστε μὲ τὴν βοήθειαν των ἐξαιρέτων παιδαγωγῶν τῆς Σχολῆς, νὰ κατορθώσουν νὰ γίνουν εὐσυνείδητοι διδάσκαλοι, μὲ πίστιν εἰς τὴν ἀποστολὴν των καὶ ὀρτίαν ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν. Ἐν συνεχείᾳ, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν πρωτοετῶν σπουδαστῶν, συγκρότησιν. Ἐν συνεχείᾳ, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν πρωτοετῶν σπουδαστῶν, ὁ κ. Γαλῶνης Ἀθαν. καὶ ἡ Δις Δημητροπούλου Κωνίνα ἡὐχαρίστησαν διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῶν προσδοκίων τῆς Σχολῆς.

Ἡ τελετὴ ἔληξε μὲ τὸν Ἑθνικὸν Ὕμνον.

Ἦτο πολὺ συγκινητικὸν νὰ βλέπῃ κανεῖς τὰ νεανικὰ πρόσωπα τῶν σπουδαστῶν, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πίστιν διὰ τὴν Παιδείαν, διὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ ὠραῖα ἰδανικά της.

Ἡ μικρὰ αὐτὴ καὶ σεμνὴ τελετὴ διὰ τοὺς δευτεροετείς ἦτο πραγματικὰ μία ἀνανέωσις ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων διὰ τοὺς πρωτοετείς συναδέλφους μας τὸ πρῶτον πνευματικὸν βάπτισμα καὶ ὁ πρῶτος ὄρκος πίστεως πρὸς τὴν Παιδείαν.

Δέσποινα Κυριαζή

II. ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ

Τὴν 13ην Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἐπραγματοποιήθη ἐν Μουζακίῳ ἡ πρώτη κατὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος γενικὴ παιδαγωγικὴ συγκέντρωσις τῶν διδασκάλων τῆς περιφέρειας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀποστόλου Στραγαλινοῦ.

Τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν τῆς κομποπόλεως.

Τὴν 9ην πρωΐνῃν οἱ σύνεδροι καὶ οἱ παραστάτες ἐπίσημοι μετέβησαν εἰς τὸ Ἡρῶν τῶν πεσόντων, ἔνθα ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου Μουζακίου κατέθεσε στέφανον.

Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συνεδρίου ἐτελέσθη ἐν συνεχείᾳ ἀγίασμός. Χαιρετίζων μετὰ ταῦτα ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοὺς συνεργάτας του, προδιέγραψε τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνασκήσεως τοῦ ἔργου τῶν διδασκάλων. Τελευτῶν, ἐπεκαλέσθη τὴν εὐλογίαν τοῦ Μεγάλου τῆς ἀνθρωπότητος Διδασκάλου καὶ Παιδαγωγοῦ, ἵνα οἱ διδάσκαλοι του «ὀργώσουν τὴν παιδικὴν καὶ λαϊκὴν ψυχὴν καὶ ἐνσπείρουν εἰς αὐτήν, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἔργων των, τὸν σπόρον τῆς γνώσεως παντὸς καλοῦ καὶ πάσης ἀρετῆς».

Ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν ἐχαιρέτισαν τὸ συνέδριον ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ. Κακάβας καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς Ὑποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς κ. Παν. Κονδύλης, ἐξάραντες τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ διδασκάλου, ἐκ μέρους δὲ τῶν συνέδρων ὁ διδάσκαλος κ. Φ. Κακάβας, διαβεβαιώσας ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱ διδάσκαλοι, ὅπως πάντοτε, θὰ πράξουν τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς προσδοκίας τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ἐπισήμων, ὁ Ἐπιθεωρητὴς κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ν. Μάσσον, ὅστις εἰς σύντομον καὶ λίαν περιεκτικὴν ὁμιλίαν ἀνέπτυξε τὸ θέμα : «Ὁργάνωσις Σχολικῆς Ζωῆς Μαθητῶν».

Διαδεχθεῖσα ἐν συνεχείᾳ τοῦτον εἰς τὸ βῆμα ἡ διδασκάλισσα κ. Κονδύλια Βασιλείου, ὁμίλησε μετ' ἐναργείας καὶ σαφηνείας «περὶ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ὀργάνωσεως ἐνσυνειδήτου πειθαρχίας».

Τέλος ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἀνέπτυξε τὸ θέμα : «Ζητήματά τινα ἀφορῶντα τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ Σχολείου».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξήχθησαν κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν καὶ διευτυπώθησαν τὰ κάτωθι :

1ον θέμα : Ἡ ὀργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ψυχολογίαν τῆς παιδικῆς ὕλης, τὴν δυνάμιν τῆς ἀγωγῆς, τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ τοὺς ἰδιαιτέρους ὁρους διαβιώσεως.

Ἐπιβάλλεται ἡ ὀργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς ἐκ λόγων :

α) Κοινωνικῆς ἀνάγκης. Ὁ διδάσκαλος νὰ ἐμψύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν θάρρος, αὐτοπεποίθησιν, ἀγάπην καὶ στοργὴν καὶ νὰ ἐκκρίνωσιν μειονεκτήματα, κακὰς ἑξεις καὶ συνηθείας.

Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς ἐντάξεως τῶν μαθητῶν εἰς ομάδας : τάξεως, καθαριότητος, σχολικοῦ φαρμακείου, σχολικῆς βιβλιοθήκης, σχολικοῦ κήπου, ἐκδρομῶν, ἐορτῶν, σχολικῶν περιοδικῶν κλπ. καὶ τῆς ἐναλλά-

γής αὐτῶν εἰς ταύτας ἵνα ἐθισθοῦν ἀπερχόμενοι τοῦ σχολείου καὶ ἀναλάβουν τὸ βαρὺ καὶ πολυσύνθετον ἔργον τῆς ζωῆς.

Ἡ δρᾶσις τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ομάδας, κατευθυνομένη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, νὰ καταστή σὺν τῷ χρόνῳ ἐλευθέρα καὶ ὑπεύθυνος, ἄνευ ἐκβιασμῶν.

β) Κοινωνικῆς ὀριμότητος τῶν μαθητῶν. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν διαρκῶς ἐναλλασσομένων ψυχασωματικῶν μεταπτώσεων τῶν τροφίμων τοῦ κατὰ τὴν περίδον τῆς ἐξαετοῦς θητείας τῶν εἰς τὸ σχολεῖον.

γ) Σχολικῆς Νομολογίας. Ἡ σχολικὴ ζωὴ νὰ διέπεται ἀπὸ παιδικούς νόμους προεισαγωγικούς εἰς τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

2ον Θέμα: Ἡ καθ' ἑξὶν πειθαρχία συντελεῖ εἰς τὴν εὐπείθειαν, καθαριότητα, τάξιν, ἀκρίβειαν εὐκοσμίαν, εὐθύνην, ἐπιμέλειαν καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐμμέσους ἀρετάς. Διὰ ταύτης τὸ παιδί χειραγωγεῖται εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χαράν.

Κατάλληλα μέσα πειθαρχίας εἶναι: Ἐγκαιρος θεραπεία φυσικῶν ἀναγκῶν, ὀρθὴ κατανομή διδακτικῆς ἐργασίας, σύντομοι καὶ ἀνέκκλητοι διαταγαί, τὸ παράδειγμα καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ διδασκάλου, ἀποτελεσματικῶς, εὐγλώττως, ἐποπτικῶς καὶ ἐναργῶς διδάσκονται. Ποινὰ μὴ προσαρμοζόμεναι πρὸς τὴν ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ καὶ αἱ σωματικαὶ τοιαῦται ὥς καὶ χρησὶς ἀπρεπῶν καὶ προσβλητικῶν ἐκφράσεων, ἀποβλητέαι.

3ον Θέμα: Ἡ καλύτερα καὶ ἀρτιωτέρα λειτουργία τῶν σχολείων, ἐδράζεται καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν παραγόντων: ΜΑΘΗΤΗΣ· ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ· ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΝ. Ὁ διδάσκαλος ἄς μεριμνᾷ διὰ τὴν καθαρότητα, τάξιν, συμπεριφορὰν τοῦ μαθητοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, ἄς συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς συναδέλφους τοῦ με στοργήν, ἀγάπην καὶ εὐγένειαν, ἄς συνεργάζεται με σύμπνοιαν καὶ κατανόησιν καὶ ἄς ἐκτελῇ μετ' ἀπολύτου εὐσυνειδησίας τὰ καθήκοντά του.

Τὸ διδακτήριον καὶ τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὥς ἀσκοῦντα ἀγωγὴν, ἄς ἐμφανίζωνται καθαρὰ καὶ εὐπρεπισμένα.

Ἐν τέλει ὁ Ἐπιθεωρητὴς, κηρύσσων τὴν λήξιν τοῦ συνεδρίου τούτου, πρῶτον κατὰ τὸ ἀρξάμενον σχολ. ἔτος καὶ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὧν διεξήχθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς διετοῦς ὑπηρεσίας τοῦ εἰς τὴν Περιφέρειαν Μουζακίου, ηὐχέθη νὰ εἶναι τὸ σχολικὸν ἔτος 1963-64, «πλούσιον καὶ μεστόν εἰς καρποφορίαν πνευματικὴν, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς στάθμης τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου».

Παρατηρητὴς

ΤΟΠΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Α' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΡΟΔΟΥ ΕΙΣ ΣΟΡΩΝΗΝ

Με πλήρη ἐπιτυχίαν διεξήχθησαν τὴν 25.11.1962 αἱ ἐργασίαι τοῦ 10ου Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου τῆς Α' Περιφέρειας Ρόδου, διημέρου διάρκειας, λαβόντος χώραν εἰς 4) θέσιον Σχολεῖον Σορωνῆς - Ρόδου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Χρ. Ἀθανασοῦλη καὶ τῇ συμμετοχῇ 50 διδασκάλων τῆς Περιφέρειας.

Τὸ συνέδριον παρηκολούθησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁ χαλκέντερος καὶ φωτεινὸς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς μας κ. Γεώργιος Παπαϊωάννου, ὅστις μετέδωκεν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας πάντων φῶς ἁπλετον καὶ

ἐνθουσιασμόν ἄκρατον. Ὡσαύτως παρέστη τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ ὁ Ἐπιθεωρητὴς Β' Ρόδου κ. Ἰωσήφ.

Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν με προσευχὴν, καθ' ἣν ἀνεπέμφθησαν πρὸς τὸν Ὑψιστον αἱ προσευχαὶ τοῦ Μπυφφὸν καὶ τοῦ Φραγκλίνου. Εἶτα ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, ἀνελθὼν εἰς τὸ βῆμα, συνεχάρη τοὺς συνέδρους διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ παρουσίασεν εἰς αὐτοὺς τὸν κ. Γενικόν, τοῦ ὁποῦ ἐξήρε τὴν προσωπικότητα, εἰπὼν μεταξὺ ἄλλων: Ὁ Γεώργιος Παπαϊωάννου, ὀφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν - ἀδιαφοροῦντες διὰ τὸ ὅτι θὰ προσκρούσωμεν εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρός, ὑπέκοντες δὲ μόνον εἰς τὸ ἰουβενάλειον vitam impendere vero - ἀνήκει εἰς τὴν δράκα τῶν ἀνωτάτων ταγῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι λάμπουν ὥς ἥλιοι, τῶν ὁποίων ἡ τροχιά, χαρασσομένη ἀπὸ βαθεῖαν, πολυμερὴ καὶ ὠργανωμένην μόρφωσιν - καὶ πτυχιούχος τῆς Φιλολογίας ὁ κ. Γενικός μας - ἀπὸ ἀφοσίωσιν πρὸς τὰ ἑλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας, ἀπὸ λατρείαν πρὸς τὸν Ἑλληνόπαιδα καὶ ἀπὸ ἐδραίαν πίστιν πρὸς τὸ ἀληθές, τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ ὠραῖον, συνδεδεμένα μετὰ τὸ ὅσιον, τὸ ὁποῖον ἐξαγνίζει καὶ ἐκχριστιανίζει ταῦτα, τῶν ὁποίων ἡ τροχιά, λέγω, μένει πάντοτε φωτεινὴ ὥς οὐράνιον μετέωρον. Παρουσίασεν ἐν συνεχείᾳ τοὺς διδασκάλους τοῦ εἰς τὸν κ. Γενικόν, πλέξας ἐγκώμιον δι' αὐτοὺς καὶ περαίνων παρέκάλεσε τὸν κ. Γενικόν, ὅπως εὐαρεστηθῇ καὶ κηρύξῃ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Με παλλομένην ἀπὸ συγκίνησιν φωνήν, κυρίως διότι τὸ πρῶτον ἀντίκρουε συγκεντρωμένους Δωδεκανησίους διδασκάλους, ὁ κ. Γενικός, ἐξέφρασε τὴν χαράν τοῦ διότι παρευρίσκεται εἰς συγκεντρώσιν διδασκάλων τῆς πολυπαθοῦς Ρόδου, συνεχάρη τοὺς συνέδρους διὰ τὴν πρόθυμον προσέλευσιν καὶ μάλιστα καθ' ἡμέραν ἀργίας τῶν Σχολείων (Κυριακῇ) καὶ ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Καθ' ὅλην τὴν πρώτην ἡμέραν ὁ διακεκριμένος δι' ἐπιστημονικότητα καὶ μακρὰν φωτισμένην πεῖραν Ἐπιθεωρητὴς μας, με πῖνακας παραστατικούς, με ὑποδείγματα ἐπὶ εὐμεγέθων χειροποίητων χαρτῶν καὶ με γραφικὰς παραστάσεις, ἀνέπτυξε τὸ πρῶτον θέμα τοῦ συνεδρίου: «Πλημμέλειαι καὶ παραλείψεις παρατηροῦμεναι κατὰ τὴν ἀγωγὴν διὰ τοῦ μαθήματος τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀντιμετώπισις μεθοδολογικῶν τινῶν ἀπαιτήσεων τοῦ μαθήματος, ἐκ τῶν θεμελιωδῶν». Τὴν ἐπὶ ἐξῆκτον παραστατικὴν, λεπτομερὴ καὶ ἐνδιαφέρουσαν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ ἐπαγωγοῦ ὁμιλητοῦ ἠκολούθησε προβολὴ καὶ λύσις ἀποριῶν διὰ συζητήσεως.

Τὴν ἐπομένην καὶ ἀπὸ τῆς 8ης μέχρι τῆς 13ης ὥρας, καθ' ἣς εἰργάσθη τὸ συνέδριον, ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ τὸ θέμα: «Υλὴ καὶ μεθοδικὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰς Α' καὶ Β' τάξεις», πάλιν βάσει παραστατικῶν πινάκων, ἐποπτικῶν εἰκόνων καὶ ὁποῖαι συνεστήθησαν ὡς βασικὸν ἐποπτικὸν μέσον. Εἰδικώτερον ἀνεπτύχθη Α' τάξεως κατὰ τὴν ἑλευσίν των εἰς τὸ Σχολεῖον. Παιδαγωγικὰ ψυχολογικὰ στάδια πορείας τῆς ἐργασίας. Τί δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ ὁ μαθητὴς τοῦ ἑλέγχον τὸν διδασκάλου. Ἰκανότητες τὰς ὁποίας δεόν νὰ ἀποκτήσῃ οἱ μαθηταὶ τῶν τάξεων τούτων, γενικῶς καὶ εἰς ἐκάστην ἀριθμητικὴν πράξιν. Ἡ ἀξία τῶν καταλλήλων ἐποπτικῶν μέσων. Ἐποπτικὰ μέσα. Ἐπίδειξις τῶν ράβδων Cuisenaire καὶ ἀνάπτυξις τῆς ἀξίας τῆς μεθόδου.

Καί μετά τήν ανάπτυξιν τοῦ δευτέρου θέματος ἔλαβε χώραν συζή-
τησις τῶν συνέδρων καθ' ἣν διεφωτίσθησαν σκοτεινὰ σημεῖα ἢ ἀπεσαφηνί-
σθησαν συγκεχυμένως προσληφθέντα.

Ἀμφότερα τὰ θέματα ἔκλεισε διὰ βαθυστοχάστων ὁμιλιῶν τοῦ ὁ κ. Γενικός, καθ' ἧς μέ σαφῆναι καί ἐνάργειαν ἀνέπτυξε τὰς φιλοσοφικάς καί ψυχολογικάς βάσεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ ἀριθμητικὸν μάθημα, ἰδιαί-
τερα δὲ τὰς ψυχολογικάς ἀρχὰς ἐφ' ὧν ἐδραιοῦται ἡ μέθοδος Cuisenaire.

Τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ἐκήρυξεν ὁ κ. Γενικός, ἀφοῦ
πρῶτον συνεχάρη τὸν ὀργανωτὴν τοῦ Συνεδρίου Ἐπιθεωρητὴν μας, ὅστις
μέ δεξιότητι καί ἐπιστημονικότητα ἀνέπτυξε τὰ θέματα κατὰ πλάτος
καί βάθος, εἰς βαθμὸν, ὥστε οὐδὲν νὰ ἀφεθῇ σημεῖον σκοτεινὸν καί οὐδὲν
νὰ δύναται νὰ συμπληρώσῃ τις.

Ἐκ μέρους τῶν συνέδρων ἠὲχαρίστησε τὸν κ. Γενικὸν ὁ Διευθυντὴς
τοῦ Σχολείου Σορωνῆς κ. Νικόλαος Ροῦσσος, διὰ τὴν προσγενομένην τιμὴν,
καί τὰς φωτεινάς του ὁδηγίας, ἐκφράσας τὴν χαρὰν πάντων διότι πρῶτον
ἐκ τῶν τῆς Ρόδου συνεδρίων ἐτιμήθη τὸ τῆς Σορωνῆς ὑπὸ τοῦ κ. Γενικοῦ.

Τὸ πρόγραμμα συμπεριέλαβε συνεστίαςιν τῶν συνέδρων, τὴν ὁποίαν
ἐξυπηρέτησαν, εὐγενῶς προσφερθεῖσαι, νεάνιδες τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου
ἐξωσχολικά, πρὸς τὰς ὁποίας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι
τοῦ συνεδρίου, καθὼς καί πρὸς τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐκθύμως παρέ-
σχον φιλοξενίαν εἰς τοὺς διδασκάλους πρὸς διανυκτέρευσιν.

Ν. Ροῦσσος

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΑΞΟΥ

Εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Περιφέρειαν Νάξου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος
1961—62 ὁργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ μας ἐξαιρετικοῦ ἀνθρώπου,
ἐκλεκτοῦ Παιδαγωγοῦ καί σιωπηροῦ ἐργάτου τῆς Παιδείας κ. Κων. Κα-
ρούσου 3 τοπικὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια.

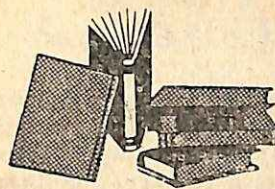
Τὸ πρῶτον ἔλαβε χώραν τὴν 17 Μαΐου 1962 εἰς τὴν νῆσον Πάρον,
πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος «Ἡ Πατριδογνωσία εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχο-
λεῖον» μέ συμμετοχὴν τῶν διδασκάλων τῆς νήσου καί μέ ὁμιλητὴν τὸν δι-
δάσκαλον κ. Ἀντώνιον Ἀλιπράντην ἀναπτύξαντα τὸ θέμα διεξοδικώτατα.

Τὸ δεύτερον συνεκροτήθη τὴν 24ην Μαΐου 1962 εἰς μίαν τῶν αἰθου-
σῶν τοῦ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἐπιθεωρήσεως Αὐτοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Νάξου,
εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῆς νήσου καί ἡ σχο-
λήθη μέ τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τῆς διδασκαλίας τῶν χειροτεχνικῶν μα-
θημάτων εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον. Θέμα ὑψίστης σημασίας σήμερον.

Μελετημένην εἰσήγησιν καί ἐστηριγμένην ἐπὶ θεωρητικῶν δεδομένων
καί τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πρακτικῆς πείρας καί ἐφαρμογῆς ἔκαμεν ὁ
Διευτὴς τοῦ Σχολείου Χαλκίου - Νάξου κ. Ἀντων. Βαλληνδράς, βάσει δὲ
τῆς εἰσηγήσεως ταύτης διεξήχθη ἡ σχετικὴ συζήτησις τῶν συνέδρων.

Τὴν συζήτησιν ἔκλεισεν ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς μέ φωτεινάς ὁδηγίας καί
κατευθύνσεις διὰ τὴν μεθοδικωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν.

Δέον νὰ ἐξαρθῇ ἐδῶ ἰδίως ἡ ὁργανωθείσα εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ σχο-
λείου ἔκθεσις ἀντιπροσωπευτικῶν δειγμάτων τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν
τῶν μαθητῶν ὄλων τῶν σχολείων τῆς Περιφέρειας Νάξου, τῆς ὁποίας ἐμ-
πνευστὴς καί ὁργανωτὴς ἦτο ὁ ἀκούραστος Ἐπιθεωρητὴς τῆς Περιφέρειας
μας, ὅστις ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνέλαβε τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Περιφέρειαν Νάξου
προσεπάθησε μέ τὸ φιλόφρον μεδίμα, τὴν καλῶσύνην καί τὴν στοργὴν

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἐνα ἐκλεκτὸ παιδικὸ βιβλίον

Γ. Μαιρ (Μετάφ. Β. Καμπίση). Ὁ ἄνθρωπος προχωρεῖ. Ἀθῆναι 1963.

Εἴπαμε καί ἄλλη φορά, ὅταν γράφαμε γιὰ τὶς περίφημες παιδικὲς ἐκδόσεις τοῦ
κ. Βλέσσα, ὅτι ἕνας πολὺ σοβαρὸς τομέας τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου εἶναι ἡ παιδικὴ
λογοτεχνία. Τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολικὰ διδακτικά βιβλία, κυκλο-
φοροῦν καί πάρα πολλὰ ἄλλα παιδικὰ βιβλία, ἄλλα πολὺ καλὰ καὶ ἄλλα... Δὲν ξέρω
ἂν εἶναι ὁ ἐκδοτικὸς πλοῦτος ἢ ἡ ἀγνοία γύρω ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ ἑνὸς βιβλίου ποὺ κά-
νει, ὥστε, συχνά, διδάσκαλοι καί γονεῖς νὰ βρίσκωνται σὲ ἀμηχανία τί καί ποῖο λο-
γοτεχνικὸ παιδικὸ βιβλίον νὰ συστήσουν ἢ θ' ἀγοράσουν στὰ παιδιά τους. Γιατὶ ἀνά-
μεσα σ' αὐτὰ ὑπάρχουν πολλὰ ποὺ ὄχι μόνον δὲν βοηθοῦν καί οὔτε διδάσκουν ἢ
φρονηματίζουν τὰ παιδιά, ἀλλὰ προκαλεῖ ζημιὰ καί παραμορφώνει τὸ χαρακτῆρα τους
ἢ ἀνάγνωσις τέτοιων βιβλίων. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῇ κανεὶς, ὅτι ἐκυκλοφόρησε παιδικὸ βι-
βλίον, ποὺ κάνοντας ἀκριβῆ ἀπόδοση ἄφησε ἀμετάφραστες ἀρβανίτικες λέξεις ποὺ
ἦταν ὅ,τι αἰσχροτέρου μποροῦσε νὰ εἰπῇ ἕνα χαμίνι. Ἀλλὰ καί μὴ ματιά στὰ περι-
πτερα καί στὰ βιβλιοπωλεῖα μᾶς πείθει γι' αὐτό.

Ἐχομε στὰ χεῖρά μας τὸ λογοτεχνικὸ παιδικὸ βιβλίον «Ὁ ἄνθρωπος προχω-
ρεῖ», ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν λίγες μέρες. Τὸ διάβασμά του ὄχι μόνον μᾶς ἱκανοποιῇ-

αὐτοῦ, νὰ σταλάξῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συναδέλφων ὅ,τι ὥραϊον κρύβει ἡ
μεγάλῃ Παιδαγωγικὴ του κατάρτισις.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη, τακτοποιημένη μέ ζηλευτὴν καλαισθησίαν ὑπὸ τὴν
καθοδήγησιν τοῦ ἐνθουσιώδους, δραστηριοῦ καί πολυπλευρῶς κατηρτισμέ-
νου Διευθυντοῦ τοῦ σχολείου κ. Γ. Μελισσηνοῦ παρέμεινεν ἀνοικτὴ διὰ τὸ
κοινὸν μέχρι τῆς 31ης Μαΐου. Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν οἱ ἐπισκέπται, ἐκ τῆς
πόλεως καί τῶν χωρίων τῆς νήσου.

Ἐπίσης ἐπεσκέφθησαν τὴν ἔκθεσιν οἱ μαθηταὶ τῶν μεγαλύτερων τά-
ξεων τῶν Σχολείων.

Τὸ τρίτον ἔλαβε χώραν εἰς τὸν Πύργον—Θήρας τὴν 31ην Μαΐου ὅπου
οἱ διδάσκαλοι τῆς νήσου παρηκολούθησαν διδασκαλίαν Γεωγραφίας εἰς
τὰς ἀνωτέρας τάξεις, γενομένην ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κ. Ἀντ. Κονταράτου,
ὅστις διεξήγαγε ταύτην ἐπιτυχῶς. Ἐπηκολούθησεν εὐρεῖα κριτικὴ καί συ-
ζητήσις ὑπὸ τῶν συνέδρων τὴν ὁποίαν ἔκλεισεν ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἀνακε-
φαλαιώσας τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῶν συνέδρων.

Γενικῶς τὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια, τὰ ὁποῖα μετὰ τόσης δεξιότη-
τις ὁργανώσεν ὁ ἐνθουσιώδης καί ἀκούραστος Ἐπιθεωρητὴς κ. Κων.
Καρούσος ἔσχον ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν. Ἐλύθησαν πολλὰ ἀπορίαι ἀπασχο-
λοῦσαι τοὺς διδασκάλους καί ἐτονώθησαν οὗτοι εἰς τὰς Παιδαγωγικάς
αὐτῶν ἀναζητήσεις, ὥστε πληρέστερον νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς ἀπαι-
τήσεις τῆς ὑψηλῆς καί ἱερᾶς διακονίας ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι τεταγμένοι.

Κων. Γιαμπουρᾶς

σε και μᾶς εὐχαρίστησε, ἀλλὰ και μᾶς ἐξέπληξε ἡ πρωτοτυπία αὐτῶν τῶν διηγημάτων.

Τὸ ἀνώτερο και πολυτιμότερον ὄν πάνω στη γῆ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ σήμε-
ρα ἔχει φθάσει σ' ἓνα ἐκπληκτικὸ ἐπίπεδο ἀνάπτυξης και πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ κρα-
τάει στὰ χέρια του και νὰ ἐλέγχει τρομερὲς φυσικὲς δυνάμεις, ἐνῶ κάποτε ζοῦσε
ἀνίσχυρος και δέσμιος αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Τὸ θεαματικώτερο γεγονός τῆς ἱστο-
ρίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐξόρμησή του γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ διαστήματος, ἀλλὰ
ἀπὸ ποῦ και πῶς ξεκίνησε ὁ ἄνθρωπος; Ὁ συγγραφέας ἀκριβῶς αὐτὸ προσπαθεῖ
νὰ μᾶς δείξει στὸ πρῶτο διήγημα «Ὁ ἄνθρωπος προχωρεῖ», μᾶς πάει ἑκατοντάδες
χιλιάδες χρόνια πίσω και προσπαθεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσει τοὺς προγόνους μας πῶς
ἦταν και πῶς ζοῦσαν στὸ ἀρχικὸ στάδιο τῆς ἀνθρωποποίησης. Οἱ σκηνές, τὰ περι-
στατικά, οἱ περιπέτειες τῶν πρωτόγονων ἀνθρώπων στη διαρκὴ περιπλάνησή τους
γιὰ τὴν ἀναζήτηση τροφῆς, συνθέτουν τὴν εἰκόνα μιᾶς σκληρῆς και δραματικῆς ζωῆς.
Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχαν τὴν ἱκανότητα νὰ σκέπτονται ἀφηρημένα,
δὲν εἶχαν διαμορφωθεῖ τὰ συναισθήματά τους, δὲν χρησιμοποιοῦσαν ὅπλα και ἐργα-
λεῖα, ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνίσχυρα και ἀδύναμα ὄντα πάνω στη γῆ, ζοῦσαν στὰ
δένδρα και στὶς σπηλιὲς ἀνάμεσα στὰ ἄγρια θηρία και ἦταν δέσμιος τῶν τρομερῶν
φυσικῶν δυνάμεων. Μέσα στὶς τρομερὰ δύσκολες αὐτὲς συνθήκες, ὁ ἄνθρωπος κα-
τάρθωσε νὰ ἐπιζήσει και ἀπὸ ὑποταχτικὸς και δέσμιος τῶν φυσικῶν δυνάμεων νὰ
γίνει κυρίαρχος και ἐξουσιαστής των. Ἀποφασιστικὸς παράγοντας σ' αὐτὸ ἦταν γιὰ
ζοῦσε πάντα ὁμαδικά. Ἀπλᾶ, παρὰστατικά, ζωντανὰ και ἀφηγηματικά μᾶς παρου-
σιάζεται τὸ ἀρχικὸ στάδιο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων κι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι αὐθαίρε-
τη φανταστικὴ σύνθεση τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ ἔχουν σὰν ὑπόβαθρο τὰ ἐπιστημονικὰ
δεδομένα. Ὅλες οἱ σύγχρονες κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν δημιουργήθηκαν αὐ-
τόματα, ἀλλὰ εἶναι καρπὸς τῆς ἑκατομμυριόχρονης ζωῆς του πάνω στη γῆ, κι αὐτὸ
εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸ μάθει τὸ παιδί. Ἡ παρακολούθηση αὐτῆς τῆς μακραιωνῆς
πορείας τὸ ὀπλίζουν μὲ αἰσιοδοξία κι αὐτοπεποίθηση.

Τὰ ἄλλα δυὸ διηγήματα: «Ὁ γιὸς τῆς θάλασσας» και «Στὴ χώρα τοῦ παρα-
δεισίου πουλιοῦ» ἀναφέρονται τὸ πρῶτο στὴ ζωὴ τῆς φυλῆς τῶν Ἀλακαλούφων,
ποὺ τώρα ἔχει ἐξαφανισθεῖ και ποὺ ἔζησε στὴ Γῆ τοῦ Πυρός και τὸ δεύτερο στὴ
ζωὴ τῶν Παπούα στὴ Νέα Γουινέα. Ὁ ἥρωας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθοῦμε
στὴν ἀνάλυσή τους.

Ὁ συγγραφέας, περιγράφοντας τὴ ζωὴ τῶν Ἀλακαλούφων και τῶν «ἀγρίων»
Παπούα, μᾶς δίνει μιὰ πιστὴ κι ἀντικειμενικὴ εἰκόνα τῆς ζωῆς αὐτῶν τῶν λαῶν.

Ἡ ζωὴ τῶν «ἀγρίων», ἀλλὰ και οἱ προσπάθειες τῶν «πολιτισμένων» νὰ τοὺς
ἐκπολιτίσουν, ἡ φύση και ὁ πλοῦτος αὐτῶν τῶν μακρινῶν χωρῶν, τὰ ἦθη και τὰ ἔθι-
μα τῶν ἀγρίων, οἱ ἠθικὲς ἀρχές τους, ὅλα αὐτὰ περνοῦν μπροστὰ στὰ μάτια μας
κατὰ τρόπο ἀπλό, ἀριστοτεχνικὸ, συναρπαστικὸ ποὺ μᾶς ἐκπλήσσουν. Οἱ ἥρωες τῶν
διηγημάτων αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι μὲ τίς ἱκανότητες, τίς ἀρετὲς και τίς ἀδυναμίες
τους, ποὺ τόσο φρονηματίζουν και διδάσκουν τὰ παιδιά. Ἰδιαίτερα συναρπαστικὲς
εἶναι οἱ περιπέτειες μιᾶς ἀποστολῆς γιὰ τὴν ἀναζήτηση χρυσοῦ στὰ ἀνεξερεύνητα
μέρη τῆς Νέας Γουινέας, στὴν ὁποία μετέχει και ὁ Ἑλληνας Κατταράκης, βέρος τύ-
πος Ρωμιοῦ και ἀντικατόπτρισμα τῆς φυλῆς στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Πραγματικὴ ἐκπληξὴ κι εὐχαρίστηση μᾶς προξένει ἡ ἀνάγνωση αὐτοῦ τοῦ
βιβλίου. Τὸ θεωροῦμε ἐξαιρετικὰ ὠφέλιμο και διδακτικὸ γιὰ τὰ παιδιά, ἀλλὰ και
εὐχάριστο και καλὸ γιὰ τοὺς μεγάλους. Δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ τὸ συστήσουμε σὰν
ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα βιβλία τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἐκδότη
πρέπει νὰ βρεῖ μιμητὲς, ὥστε νὰ πλουτισθεῖ ἡ παιδικὴ μας λογοτεχνία μὲ χρήσιμα
χρήσιμα βιβλία τέτοιας λογῆς, ποὺ μορφώνουν, ἀλλὰ και τέρπουν συνάμα τὸν ἀνα-
γνώστη κάθε ἡλικίας.

Δημ. Καπῶνης

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ,"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεῖα: Περικλέους 21 — Ἀθήναι

ΕΤΟΣ ΙΑ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1960

Τεύχη 1 — 12 — Σελίδες 560

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Ἄρθρα καὶ μελέτες τῆς Διευθύν- σεως (Γ. Ζομπανάκης):

	σελ.
1. Μετὰ δέκα χρόνια	1
2. Ἡ γλώσσα ἀνάμεσα στὴν ἔνταση σχολείου καὶ ζωῆς	65
3. Γενικὸ θέμα καὶ σχολεῖο τῆς πρα- γματικότητος	113
4. Συνηθισμένες ἀδυναμίες τοῦ Προ- γράμματος	161
5. Ἀτομικὴ ἐργασία καὶ μέσα αὐτο- μορφώσεως	209
6. Χαρούμενο σχολικὸ κλίμα	369
7. Τὸ σχολεῖο τῆς Δημοκρατίας	417
8. Ἡ μεγάλη ὥρα τῆς Παιδείας	465
9. Ἡ μαθητικὴ κόπωση	513

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Μ. Ἀγγελοπούλου: Μέτρα διὰ τὸν ἐκ- συγχρονισμόν τοῦ Δημοτ. Σχολείου	531
Κων. Ἀλεξάνου: Τὰ πορίσματα τῆς ἐπὶ τοῦ Προσανατολισμοῦ Ἐπι- τροπῆς	380, 437
Βύρωνος Βαρζώκα: Αἱ παιδαγωγικαὶ ιδεαὶ τοῦ σοφιστοῦ Πρωταγόρα	15, 76
Νίκου Βλάχου: Ἡ μοντέρνα ποίηση καὶ ὁ Ἀντρέας Κάλβος	475
Ἀθ. Γκράζα: Ἡ ἔννοια τοῦ Νέου Σχο- λείου	175
Μ.χ. Δέμη: Τὸ δελτίον ἀτομικότητος καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὸν scho- λικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν προσα- νατολισμόν	386
Π. Χ. Δορμπαράκη: Ὁ Λορέντζος Μα- βέλης καὶ ἡ Βαλκανικὴ Ἐποποιία	2

Ἰ. Δ. Ἰωαννίδης: Ἡ ἔννοια τῆς Δημο- κρατίας στὸ Νέο Σχολεῖο	319
Ἀγ. Κασιγόνη: Ἡ ἀσυνείδητος στὴν ὀρ- θογραφία τῆς Δημοτικῆς	473
Εὐθυμ. Κασιώλα: Σύγχρονοι τάσεις τῆς Βρετανικῆς Ψυχολογίας τῆς προ- σωπικότητος	84
Ι. Α. Κιτσαρά: Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκ- παίδευσις εἰς τὴν Ρωσίαν 297, 375,	429
Κων. Κίτσου: Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Pes- talozzi	72
Κων. Κίτσου: Σκέψεις γιὰ τὴν ὀργά- νωσιν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσα- νατολισμοῦ	
Βασίλ. Κονιδισιώτη: Πολιτιστικὴ ἀν- θρωπολογία καὶ παιδαγωγικὴ	227
Δημ. Κουτσουλέλου: Ἡ Παιδεία στὴν Κύπρον	522
Κ. Μαλούκου: Τὸ πρόβλημα τῆς Στοι- χειώδους Ἐκπαίδευσως ὅπως πα- ρουσιάζεται σήμερον	
Γ. Ἐμ. Ξεκαλὸς: Ἐκπαιδευτικαὶ μεταρ- ρυθμίσεις καὶ στοιχειώδης ἐκπαί- δευσις	171
Γ. Ὁρφανουδάκη: Ἀνάγκη ὀργανώσε- ως εἰδικῆς ἀγωγῆς	302
Γ. Ν. Παλαιολόγου: Προσχολικὴ Ἀγω- γὴ—Νηπιαγωγεία	291
Γ. Παπαδημητρίου: Μὲ ποιά κριτήρια πρέπει νὰ κρίνεται ὁ διδάσκαλος	295
Κων. Παπακωνσταντίνου: Νὰ τεθῇ τέρμα	472
Ε. Π. Παπανοῦτσου: Προσδοκίαι	467
Δημ. Παππά: Τὸ νόημα τῆς 25ης Μαρ- τίου καὶ ἡ μεγάλη γενιά τοῦ 1821	117
Δημ. Παππά: Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ	383
Θ. Παρασκευοπούλου: Δημοκρατικὲς ἀρ- χές καὶ πλάνες στὴν ἐφαρμογὴ τους στὴν ἐκπαίδευση	423

2. Γνώμη : Σ. Μ. Καλλιόφα	σελ. 110	Εδρ. Σούρα :	σελ. 60
3. Γνώμες και κρίσεις : Ε. Μπασουκέα Κ. Αλιφιεράκη, Χαρίλ. Βενιζέλου, Αθ. Βαζάκας	206 - 208	1. Γ. Ζομπανάνη : Ειδική Διδακτική της Αγωγής του Πολίτου	460
Ζ' Μνημόσυνο Σχολείο και Ζωή : Ευάγγελος Παπαϊω- άννου	58	2. Γεωργίας Παπακωστούλα : Η μελέτη του περιβάλλοντος στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο	367
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ		3. Πασχάλη Τσακίρη : Μονοτάξια - Δι- τάξια - Τριτάξια (όλιγοτάξια) Σχολεία	463
Μ. Αγγελουπούλου		Β. Τ. :	
1. Γ. Ζομπανάνη : Η αγωγή του πολίτου	365	1. Βασίλ. Αθανασίου : Σαράντα δια- λεχτά διηγήματα	160
Γ. Α. Βασιλέκη :		Γ. Χαλαζιζά :	
1. Κων. Λάζαρη : Ο παιδαγωγός Χα- ρίσιος Παπαμάρκος	62	1. Β. Μυλωνά : Ο Άγερινός	112
2. Φώτη Παπαστεργίου : Ματιές στην ποίηση του Παλαμά	287	Κων. Χανιώτη :	
3. Κ. Π. Λαζαρίδη : Jean - Jacques Rous- seau		1. Γεωρ. Τσαμπή : Η Παιδεία εις το Βυζάντιον	285
Δημ. Γεωργοδασίλη		Γ. Χαλαζιζά :	
1. Γ. Φ. Πιερύδη : Βιβλία και βιβλιο- θήκες	416	1. Δ. Χιουρέα - Κ. Αφένδρα : Η τεχνι- κή και επαγγελματική εκπαίδευ- σις εις την Ελλάδα	63
Α. Ίσηγόνη :			
1. Κων. Κοντορλή : Ιστορικός Άτλας	415	ΕΙΚΟΝΕΣ	
Γ. Ίωαννίδη :		Ευάγγελος Παπαϊωάννου	59
1. Άρριστείδου Καραστεργίου : Η άριθμη- τική της Α. τάξεως του Δημοτι- κού Σχολείου	159, 415	Eduard Spranger	373
Τάκη Καπώνη		Ο Πατριάρχης Αθηνάγόρας	519, 520
1. Γ. Μαυρ : Ο άνθρωπος προχωρεί	555	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Κ. Μ. Κοντοῦ :		Στην τρίτη σελίδα του έξωφύλλου κά- θε τεύχους	
1. Κ. Αλ. Πετρονικολού : Συντακτικόν της αρχαίας ἑλλην. γλώσσης	111		
Γ. Κυριαζοπούλου :			
1. Γ. Ζομπανάνη : Αγωγή του πολίτου	464		
Α. Μ. :			
1. Γ. Χασιακού : Ταξιδεύοντας στην Παρνασσίδα	208		

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΕΥΧΕΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΤΟΥ
ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ
ΚΑΙ
ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1964

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έλάβαμε τα παρακάτω βιβλία :

1. Τριανταφύλλου Πετ. : Το γλωσσικό μας,
ή εκπαίδευσή μας κι' ή λογοτεχνία μας.
2. Μπινιώρη Βασίλ. : Πώς έφηρμοσα την
όλικήν μέθοδον και την ένιαίαν διδα-
σκαλίαν.
3. Κακαβούλη Άλεξ. : Παιδικά έλαττώ-
ματα και αντιμετώπισις αυτών εις το
σχολείον.

Μαθητικά περιοδικά και έφημερίδες :

1. Κυπριακή Έκπαίδευσις, τεύχος 21 έ-
τος Ε'
2. Όρθόδοξος Παρατηρητής, προνοίας
Έλληνικής Αρχιεπισκοπής, Αμερικής
3. Έρευνα, πολιτική και οικονομική,
Νοέμβριος 1963
4. Το σχολείο και το σπίτι, Νοέμβριος
1963
5. Κρητική έστία, Όκτώβριος 1963
6. Χριστός - Κόσμος, Νοέμβριος 1963
7. Διδασκαλικόν Βήμα, Άριθ. φύλλου
527-528.
8. Ό μικρός Οίνουσιώτης, Νοέμβριος
φύλλο 50
9. Μαθητική Φωνή, Όκτώβριος 1963

ΓΕΩΡ. Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

1. ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς λειτουργούς Στοιχειώδους, Μέσης και Έπαγγελμα-
τικής Έκπαιδεύσεως.

2. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς Νέους 12 - 20 έτών Μαθητάς, Γυμνασίων όλων τών
τύπων, τεχνικών και επαγγελματικών Σχολών.

3. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς μαθητάς Ε' και ΣΤ' τάξεως τών Δημοτ. Σχολείων.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ Γ. ΜΑΥΡ.

Διηγήματα πρωτότυπα, συναρπαστικά, διδακτικά,
ΟΦΕΛΙΜΑ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΠΑΙΔΙ

Ζητήστε το από τὰ Βιβλιοπωλεία και τούς πλασιέ.
Κεντρική διάθεση Β. ΚΑΜΠΙΤΣΗΣ, Σόλωνος 83
Τηλ. 625.508 - ΑΘΗΝΑΙ

Είς τας έπαρχίας αποστέλλεται έλεύθερο ταχ. τελών, εφόσον
άποσταλή τὸ αντίτιμον εκ Δραχ. 50

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗ
Διευθυντρίας τοῦ Πρωτ. Δημοτ. Σχολείου τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας
Ἀρσακείου Ψυχικοῦ.

ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Γυμνάσματα Γραμματικῆς διὰ τὴν Δ'. τάξιν Δημοτικοῦ Δοχ. 12
2. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Γ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 15
3. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Δ'.
τάξιν Δημοτικοῦ. Ἔκδ. «ΝΙΚΗ». » 12
4. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Ε'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 25
5. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν ΣΤ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 30

Ἀπαντᾷ εἰς 170 μαθήματα, διὰ τὴν πλήρη καὶ καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων, με συστηματικὴν κατά-
τάξιν τῆς διδακτέας ὕλης.

Κεντρικὴ Παρακαταθήκη παρὰ τῇ ἰδίᾳ
Τηλέφωνον 962.101